

Zivot

KULTURNĚ SPOLEČENSKÝ ČASOPIS • ČERVEN • JÚN • Czerwiec 1990 (ČÍSLO 383) CENA 1000 ZŁ

MÁRIA
MAŠTOVÁ

**Už
ideme
na
prázdniny**

Už ideme
na prázdniny,
do hôr, lesov,
na dediny.

Hrať sa, kúpať,
opaľovať,
zostaviť sa,
zrekreovať.

Vrátime sa čerství,
teda:
— Do videnia,
druhá trieda!

Sjezd Solidarity

25. dubna skončil v gdaňské hale „Olivia“ II. sjezd Solidarity, jejímž predsedou bol opäť zvolen Lech Wałęsa; pred volbami se vzdali kandidování jeho největší soupeři Zbigniew Bujak, Władysław Frasyniuk a Alojzy Pietrzek.

Po čtyřech dnech bouřlivé debaty byl schválen nový statut Solidarity a programové usnesení. Sjezd vypracoval mj. stanovisko svazu k mzdrové a bytové politice, k ochraně pracovního prostředí, k problémům zdravotní péče, sociálního zabezpečení a k ochraně tělesně postižených. Na závěr sjezdu byla přijata další usnesení, mj. vyzývající členy Solidarity k aktivní účasti ve volbách do samospráv, o potřebě verifikace příslušníků milice, bezpečnosti a vězeňské služby, kteří zvláště horlivě pronásledovali členy Solidarity za výjimečného stavu. Symbolickou výmluvu mělo schválení „Poslání národům střední a východní Evropy“ ve stejném znění jako ono historické poslání schválené před devíti lety.

Lech Wałęsa na závěr sjezdu řekl mj.:

„Cely smysl našeho sjezdu byl v tom, abychom v okamžiku, kdy je před naší vlastí veliká šance, byli zorganizovaní a solidární, aby chom si rychle porozuměli a přijali výzvy, které nám život přinese. Musíme být opravdu solidární. Vzdáme-li se ambicí a drobných zájmů, všechny problémy se nám musí podařit vyřešit.“

Posledním slavnostním aktem sjezdu byla přísaha členů celostátní komise, jejíž text zformuloval historický I. sjezd Solidarity.

MOSKVA. Na niekoľkodňovej návštive v Sovietskom zväze bol prezident PR Wojciech Jaruzelski. Jeho rozhovory s prezidentom Michailom Gorbačovom a ďalšími sovietskymi politikmi boli venované širokému okruhu dvojstranných otázok, hospodárskej vzťahom a perspektívam politických kontaktov, ako aj medzinárodným otázkam, mezičinným problematike zjednotenia Nemecka. Počas návštavy Sovietsky zväz po prvý raz oficiálne uznal zodpovednosť stalinovej policie NKVD za zavraždenie.

nie tisícov polských dôstojníkov v Katynskom lese za druhej svetovej vojny a vyjadril nad touto tragédiou hlbokej poľutovanie. Doteraz sovietska oficiálna propaganda obviňovala z tohto zločinu nacistické Nemecko. Michail Gorbačov odovzdal Wojciechovi Jaruzelskému kópie novooobjavených dokumentov týkajúcich sa tohto zločinu.

PO VYHLASENÍ NEZÁVISLOSTI LITVY Moskva zaviedla hospodárske sankcie proti tejto

Na prvej oficiálnej návštive v Poľsku v dejinách vzťahov medzi PR a NSR bol západonemecký prezident Richard von Weizsäcker. Rokoval s prezidentom PR Wojciechem Jaruzelským, premiérom Tadeuszom Mazowieckým a inými poľskými politikmi. Stretoval sa tiež s primásom, kar-

Prezident NSR v Poľsku

dinárom Józefom Glempom a predsedom Solidarity Lehom Wałęsem.

Podľa hodnotenia mnohých komentátorov bola to mimoriadne dôležitá návštava, ktorú možno vari pirovnať, — keď ide o proces normalizácie vzťahov Poľska s Nemeckom, — len k historickej návštave Willyho Brandta v roku 1970, ktorej výsledkom bola decembrová zmluva potvrdzujúca poľské hranice na Odre a Nise. Vtedy Brandt otvoril pre Bonn cestu do východnej Európy. Teraz Weizsäcker svoju návštavu, ktorú sám uznal za najvýznamnejšiu z doterajších, potvrdil možnosť návratu Poľska do západnej Európy. Prítom prezident NSR rozvíjal naše pochybnosti a obavy súvisiaci s procesom zjednotenia Nemecka keď konštatoval, že táto cesta vede do zjednotenej Európy v zmysle spoločného domu. Iba takéto výhľadky dávajú záruku mieru v Európe, keď máme všetci spolu navždy preškrtnuté zlú a tragickej minulosť.

Cieľom tejto návštavy bol odstránenie nedôvery existujúcej na jednej a druhej strane. R. von Weizsäcker sa jednoznačne vyjadril o otázke západných hraníc Poľska. „Nie preto chceme zbúrať berlínsky mür, — povedal, — aby sme ho potom nanovo vybudovali na Odre a Nise. Nastáva doba otvorených hraníc v Európe, smerujúcej k spolupráci a turistickej výmene. V tomto kontexte perspektívy poľsko-nemeckej súčinnosti v novoformujúcej sa Európe, osloboedennej z jalskej služky, môžu byť zárukou takého zloženia súl na našom kontinente, ktorý všetkým zaistí pokojné susedstvo v spoločnom európskom dome. Na snímke: prezident R. von Weizsäcker a W. Jaruzelski s manželkami.

republike obmedzujúce o.i.dodávky nafty a plynu, čo spôsobilo začatie budú obmedzenie výroby vo viacerých litovských závodoch. K nezávislosti a štátnej zvrchovanosti speje aj Lotyšsko, ktorého parlament schválil deklaráciu o obnovení nezávislosti Lotyšskej republiky, a Estonsko, ktoré taktiež zmenilo názov na Estonskú republiku. Obe republiky volia miernejší postup ako Litva, k osamostatneniu chcú dospiť prostredníctvom dialógu. Vo všetkých troch republikách stúpa napätie.

FEDERÁLNE ZHROMAŽDENIE ČSFR schválilo zákon o štátnych sviatkoch, dňoch pracovného pokoja a o pamätných a významných dňoch. K doterajším štátnym sviatkom (9. mája a 28. október) príbude 5. júl — Deň slovanských vierozvestcov Cyrila a Metoda, k dňom pracovného pokoja bude patriť 24. december — Štvrtý deň. K významným dňom sa zaradil 17. november — Deň boja študentov za slobodu a demokraciu. Pamätný bude 6. júl — výročie upálenia Jana Husa.

V ČÍSLER:

Slovenský hrob na varšavskom cintoríne	4
Slovenčina v kostoloch na Spiši a Orave	6—7
Krajanská práca v miestnych skupinách	16
Divadelníci z Veľkej Lomnice na Spiši	16—17
Problémy s predajom produktov	18

Pod'akovanie Tadeusza Mazowieckiego

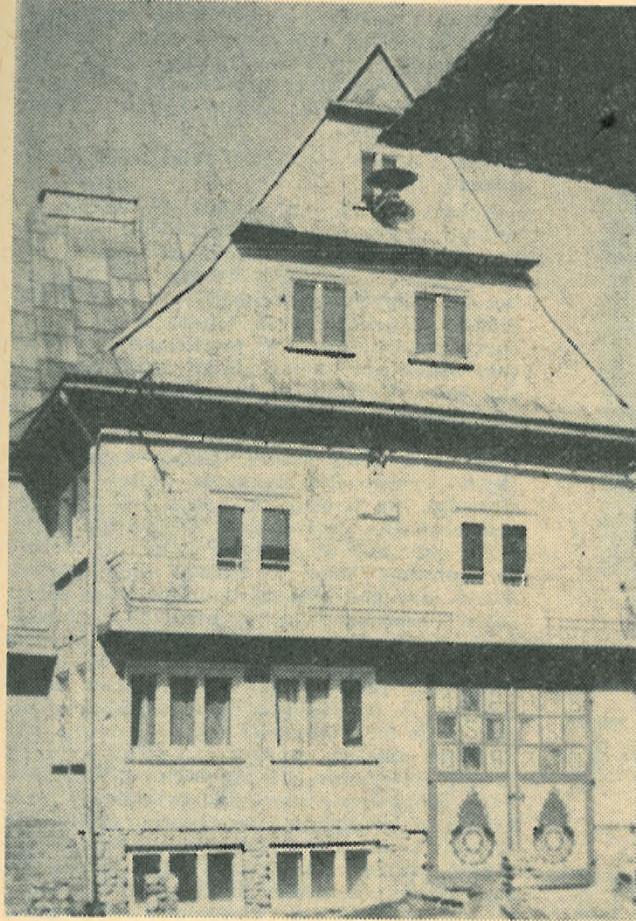
Na adresu redakcie Života došiel osobný list predsedu Rady ministrov Poľskej republiky Tadeusza Mazowieckého s pod'akováním za príspevok na fond premiéra pre podporovanie spoločenských a hospodárskych iniciatív. Príspevok pochádzal zo zbierky medzi členmi ústredného výboru a pracovníkmi redakcie Života.

Predseda vlády v liste o.i. píše: Uisťujem, že obdržané peniaze budú v celku určené na spoločenské ciele, o ktorých budem verejne informovať.

Dakujúc za dar, ktorý svedčí o občianskom pochopení situácie a podpore programu prekonávania krízy, želám Vám všetko najlepšie.

S úctou

TADEUSZ MAZOWIECKI

Hasičská remíza v Tribši. Začali ju stavať v roku 1977 a dokončili v roku 1984. Na výstavbe sa podieľali všetci občania obce. Časť stavebných prác vykonali svojpopomocne. V jednej miestnosti tohto pekného hasičského domu sa nachádza klubovňa Miestnej skupiny Kultúrno-sociálnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Tribši. Foto: AMK

CENY . MLIEKO . MÄSO A INÉ OTÁZKY

Nedávno som navštívila neveľkú spišskú obec Tribš. Od poslednej návštevy sa tu v podstate neveľa zmenilo. Čas akoby spomalil svoj beh a ľudia žijú všedným dňom, možno hľadajú na svojich rodičkach. Každodenný život občanom Tribša strpčujú však malé a väčšie, najčastejšie poľnohospodárske problémy. Samozrejme, nie všetky sú v stave vyriešiť sami.

V súčasnosti, ako hovoria tunajší rolníci, práca na gazdovstvách sa nevypláca, keďže nepriaznivý systém cien znížil na minimum rentabilitu hospodárenia. Nie div, že dnes si priemerný rolník nemôže dovoliť kúpiť nejaký väčší poľnohospodársky stroj, prípadne stavebný materiál na dom a pod. Totiž kúpiť by aj mohol, lebo tovarov je dosť, lenže sú príliš drahé. A zatiaľ rolník nemá odkiaľ brať peniaze, keďže ceny poľnohospodárskych produktov sú príliš nízke. Tu je pár príkladov, o ktorých hovorili Tribšania. Gazdovia predávajúci mlieko musia súkromne platiť za jeho dovoz do zberne v Nižných Lapšoch. Mlieko sa z Lapšov potom prepravuje do novotarskej mliekárne, ktorá si, ako sama chce, urieva triedu mlieka a obsah tuku. Je skoro pravidlom, že do polovice mesiaca má mlieko I. triedu a obsah tuku vždy vyšší, dosahujúci 3,9–4,5%. V druhej polovici mesiaca je už horšie, klesá trieda a obsah tuku — niekedy o 1%. Roľníci to nevedia pochopíť, veď kravy kŕmia stále rovnako. Nepomáhajú žiadne sťažnosti. V podstate rolník dostáva za liter mlieka od 300 do 500 zl. Zato v obchode liter mlieka iba s dvojpercentným obsahom tuku stojí 600 zl. Komentár k tomu je zbytočný.

Iný príklad týkajúci sa výkupu dobytka a ošípaných. V miestnom výkupnom stredis-

ku zvieratá kupuje väčšinou podnik Igropol z Děbice, ktorý za hovädzi dobytok v marci platil 4000 zl za kilogram a za ošípané 6.150–6.500 zl/kg. Naproti tomu súkromníci platili za ošípané priesmerne 7.500 zl/kg. Stáči však zájsť do obchodov a zistíme, že v nich maloobchodné ceny za to isté mäso stúpli už aspoň dvojnásobne a nezriedka ešte viac. To nie je v poriadku. Podľa mienky roľníkov sú výkupné ceny príliš nízke, kym obchodné prirážky príliš vysoké.

Pred pár rokmi sa v Tribši vo veľkom chovalo ovce. Žiaľ, aj v tejto oblasti sa situácia zhoršila. V celom okoli gminné družstvá nekupovali vlnu. Čo má rolník s nou robiť? Na jar ovce idú na vypásanie až do Bieszczad. Roľníci musia za ich prepravu a za vypásanie platiť mimoriadne vysoké poplatky, ktoré sa neustále menia — pochopiteľne stúpajú. Prítom kedysi, — čo treba zdôrazniť, — roľníci dostávali od každej ovce isté množstvo syra, no dnes je to už iba spomienka.

Ešte vlanej podaktori roľníci, — ak bola taká možnosť, — brali voľné pozemky do árendy, aby mohli zvýšiť svoju rastlinnú alebo živočišnú výrobu. Dnes to už nerobia, lebo sa im to jednoducho nevypláca. Tento rok maloaktori roľník kúpil umelé hnojivá, keďže sú príliš drahé. Na jar ešte vysieval hnojivá zo starých zásob. Keď však ceny neklesnú, roľníci nebudú vôbec kupovať hnojivá a iné výrobné prostriedky. Budú používať len maštalný hnoj, hoci si uvedomujú, že sa to odrazí na poklesе úrody.

Poľnohospodárske dane by podľa mienky roľníkov boli ešte únosné, zato veľmi vysoké je dôchodkové poistenie, ako aj poist-

né za obytné domy a hospodárske stavby. Poznamenajme, že teraz poistenie domácich zvierat nie je povinné.

Tribšania sú celkovo spokojni so zásobovaním miestnych obchodov. Potraviny viedie na dobré úrovni súkromník Jozef Huši. Dobре si počina aj vedúci obchodu s domácimi potrebami, do ktorého prichádzajú nakupovať aj ľudia z okolitých dedín.

Kultúrny život v Tribši, žiaľ, veľmi ochabol. Už dlhšie sa tu v podstate nekonalo žiadne väčšie podujatie, hoci majú na to dobré miesto v hasičskej remíze. Keď sa pýtam prečo, počujem, že vraj nie sú organizátori. Iba občas sa konajú zábavy, ktoré organizuje tunajšia mládež.

V remíze má sídlo Klubovňa MS KSSČaS, ale aj tá býva väčšinou zatvorená. Vraj, — ako som počula, — chýbajú záujemci medzi mládežou. A čo dospelí? Iná vec, že v klubovni je pokazený televízor, chýba tiež anténa a iné zariadenia, spoločenské hry a pod. Televíziu každý môže pozrieť doma a do klubovne by prišli, keby sa tam premietal dobrý film alebo bolo video.

Miestna skupina v Tribši má vyše 100 členov. Jej činnosť je však veľmi slabá. Miestny výbor, ale aj členovia, sa nezapájajú do spoločenskej práce. Sám predsedá toho veľa neurobi. Úspech môže priniesť iba kolektívna činnosť. A tú treba zatiaľ zhodnotiť kriticky. Vedľa len uvážme, že v tejto pomerne veľkej obci mali v prvom štvrtom roku prediplatene len 2 čísla Života a v druhom tiež neveľa — iba 30 čísel.

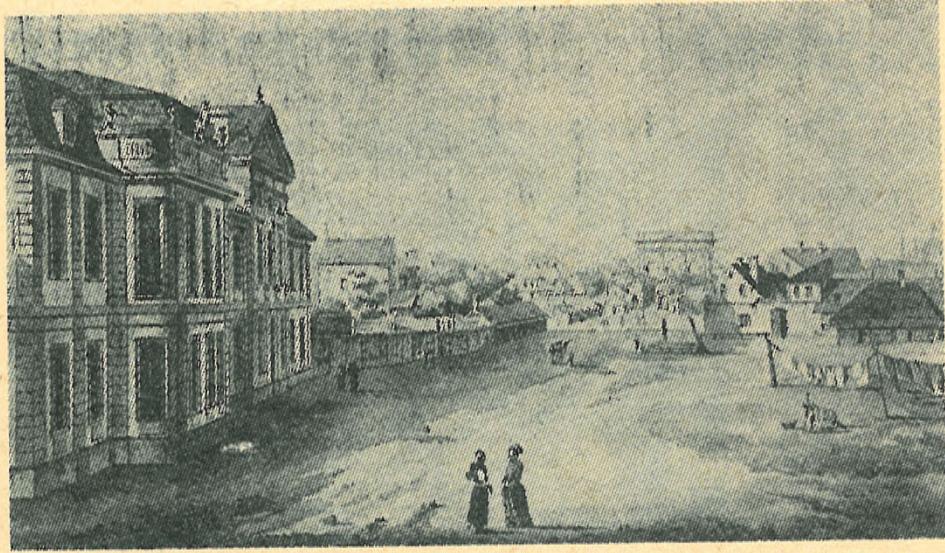
Už pár rokov sa v miestnej základnej škole nevyučuje slovenčina len preto, že asi rodičom na tom nezáleží. A predsa majú k tomu všetky podmienky, nemôžu sa vyhýbať na nedostatok učiteľa slovenčiny ani na zlého riaditeľa. Riaditeľ odišiel do dôchodku a už pár rokov tu pôsobí nová riaditeľka, ktorá nemá nič proti vyučovaniu slovenského jazyka a na dôvodek v škole učí výborná slovenčinárka, absolventka bratislavskej Univerzity Komenského. Chýbajú len deti. Myslim si, že rodičia by si mali uvedomiť, že svojim konaním krividia len vlastné deti. Dúfam však, že teraz využijú možnosť, aká sa naskytá od nového školského roku, keď sa zruší povinná výučba ruštiny. Možno teda miesto tej zvoliť si slovenský jazyk. Jeho znalosť sa všetkým zíde v každodennej živote, napr. pri sledovaní slovenskej televízie, čítaní novín, pri zájazdoch na Slovensko, návšteve pribuzných a pod. V tomto kontexte určite väčši osoby budú mať diéta zo slovenčiny ako z ruštiny, tým viac, že je to predsa náš materinský jazyk.

Ešte niečo o slovenčine. V miestnom kostole sa, žiaľ, len každú druhú nedeľu na veľkej omši spieva dve piesne po slovensky a v mesiaci marci sa veriaci ešte každý týždeň modlili po slovensky litánie. Myslim, že je načas ziadat, — za príkladom Krempeľov a Novej Belej, — slovenské bohoslužby.

Tribšanskí krajania a miestny výbor budú musieť nutne pouvažovať o tom, ako možno čo najlepšie a najrozumnejšie využívať klubovňu a rozvinúť aktívnejšiu činnosť miestnej skupiny.

S podobnými problémami sa boria aj v iných obciach. Ide však o to, aby sa na realizáciu miestnych pálivých problémov, ktorých je v Tribši veľa, podieľali všetci obyvatelia. Od miestnej iniciatívy vo veľkej miere závisí i zlepšenie životných podmienok v obci. Samozrejme, niektoré problémy bez pochopenia a pomoci gminy sami nevyriešia. Ale predsa v najbližšej budúcnosti rozhodujúce slovo o otázkach obci budú mať miestne samosprávy, ktoré sme nedávno volili. Využili Tribšania túto možnosť?

ANNA KRIŠTOFÉKOVÁ

Pohľad na Varšavu v polovici 19. storočia

Foto: archív

Slovenský hrob na varšavskom cintoríne

Varšavská jeseň sa označuje poetickým prívlastkom „zlatá“. Slnko v tom čase pláva nízko nad južným okrajom mesta a jeho lúče nadobúdajú prenikavý jas. Klžú sa po stroch, cestách, chodníkoch i po tvárahach ľudí ako doverný dych časú, ktorý akoby chcel poskytnúť človeku posledné prijemnosti unikajúceho leta. Už to nie je ospalá stálosť letných temperatúr. Ostrý vzduch jesene nadobúda azúrový odtieň a prudkými prechodom zo svetla do tieňa každému pripomína, že nástup chladných dní je už celkom blízko.

Chodím po Łazienkowskom parku, ktorý mi pripomína oázu pohody. Teraz je tu ticho, iba viesť sa pohráva opadaným lístom. Ozdobné kriky a stromy vnímam ako secesný ornament, do ktorého si vkladám predstavu o synovcovi Eudovíta Štúra. Zdá sa neuvieriteľné, že pred sto dvadsiatimi rokmi sa po cestičkách tohto parku prechádzal čerstvý absolvent petrohradskej univerzity, mladý profesor varšavského gymnázia — Gustáv Štúr.

Prezvisko je nám dôverne známe, ale „Gustáv“...? Čo o nôm vieme. Základné životopisné údaje o Stúrovom synovcovi Gustávovi som našiel v knihe Rodokmeň a osudy rodiny Stúrovcov od Pavla Horvátha (vyšla vo vydavateľstve Tatran, Bratislava 1988). Z nej som sa dozvedel, že Gustáv bol treťim synom Eudovitovho staršieho brata Karola, ktorý — ako vieme — študoval na bratislavskom lýceu, po skončení rok pôsobil ako vychovávateľ v Záriečí, potom rok pobudol na univerzite v Berlíne, po vysvätení sa stal evanjelickým kaplánom vo Vrbom, odtiaľ sa po roku prestahoval do Modry a stal sa rektorm tamojšieho gymnázia. V Modre žil a pracoval do svojej smrti. V mladších rokoch sa venoval literárnej tvorbe a roku 1844 vydal bánskú zbierku Ozvena Tatry, ktorá sa svojím charakterom radí do prechodného obdobia medzi slovenským klasicizmom a romantizmom.

Karol Štúr mal sedem detí, z ktorých päť zomrelo v mladom veku medzi dvadsaťtím a tridsaťtím rokom života. Šiesta Olga zomrela tridsaťsedemročná a iba syn Július, pezinský advokát, sa dožil vyššej staroby. V rodine Karola Štúra totiž výčinala tuberkulóza, ktorej podľahol aj on sám vo veku 40 rokov. Zomrel v Modre r. 1851, keď najmladšie z detí — Olga — nemalo ešte ani celý rok. Výchovy osirelých Karolových detí sa ujal Eudovít, ktorý vtedy žil v Mo-

dre pod policajným dozorom. V decembri 1855 sa Eudovít nešťastne postrelil na polovačke a v januári nasledujúceho roku zraneniu podľahol. Nešťastné siroty sa ocitli na pokraji biedy a hladu.

Je neuveriteľné, že napriek tomu sa všetkých šesť Karolových chlapcov dalo na vyššie štúdium a iba predčasná smrť im zabránila nájsť v živote dôstojné uplatnenie. Najstarší syn — Karol — bol lekárnikom, spomenutý už Július advokátom, Viliam obchodným praktikantom, Eudovít bol poslucháčom teológie a Ladislav študoval gymnázium.

Gustáv sa tiež dal na vyššie štúdium. Základnú školu a prvé triedy gymnázia vychodil v Modre, ostatné na gymnáziiu v Šoproni, kde roku 1866 úspešne zmaturoval. Bolo to obdobie zvýšenej snahy o rozvoj štúdia slavistiky na univerzitách v Prahe, Viedni, Budapešti, ale i v Krakove, Petrohrade atď. Roku 1867 sa pri príležitosti svetovej národopisnej výstavy uskutočnil v Moskve medzinárodný kongres slavistov, ktorý sa stretol s veľkým ohlasom vo všetkých slovenských krajinách. Vyvolávalo to veľký záujem o štúdium slavistiky nielen zo strany uchádzačov, ale aj zo strany jednotlivých univerzít, ktoré nadaným študentom poskytovali rozličné štipendiá, nadácie a podpory.

Cerstvý maturant Gustáv Štúr mal dvadsaťtri roky a ocitol sa pred otázkou, čo ďalej? Veľmi túžil študovať na univerzite, ale z vlastných prostriedkov alebo prostriedkov rodiny to bolo absolútne nemožné. Vtedy sa mu dostala so rukou ponuka na bezplatné štúdium slavistiky na univerzite v Petrohrade. Nerozmýšľal ani chvíľu, nehľadel na hmotné, zdravotné či jazykové ťažkosti a okamžite sa hlásil. Dobrý vzťah k Rusom, k ich literatúre, kultúre a vede zrejme zdedil po strýkovi Eudovitovi, a keď sa mu naskytla príležitosť naplniť tento vzťah serióznym štúdiom na univerzite svetového mena, považoval to za dielo tej najšťastnejšej náhody.

A tak v jeseni 1866 skromný slovenský študent z Modre už navštievoje prednáškové siene chýrnej petrohradskej univerzity. Štipendium bolo limitované na dva roky a za ten čas Gustáv nadobudol kvalifikáciu stredoškolského profesora. To mu predbežne stačilo. Nevieme, aké mal možnosti pracovného uplatnenia — iste nevelké. Zrejme tu pôsobila aj nejaká záväzná povinnosť ako náhrada za umožnenie bezplatného štúdia, uby-

tovania a ščasti i stravovania. Faktom je, že v septembri 1868 Gustáv Štúr odchádza z Petrohradu do Varšavy, kde začína pôsobiť ako stredoškolský profesor najprv na nemeckom gymnáziu, neskôr aj na dievčenskom gymnáziu.

Aká Varšava vtedy privítala Stúrovho synovca?

Nebola veľmi optimisticky nalaňaná. Vo vedomí obyvateľov živo rezonovali spomienky na potlačené januárové povstanie roku 1863, ktoré sice nezanechalo na Varšave hmotné stopy (boje prebiehali v okolitých dedinách), zanechalo však hlboké stopy v psychike obyvateľstva. V politickom a riadiacom organizme mesta vládol ostrý protipolský kurz. Výrazne sa to prejavilo aj v oblasti školstva, ktoré postupne prechádzalo na ruský vyučovací jazyk. Roku 1869 bola vo Varšave zrušená jediná vysoká škola s poľským vyučovacím jazykom (tzv. Szkoła Główna), na ktorej sa počas jej krátkeho sedemročného existencie sformovala generácia poľského pozitivizmu (študovala na nej aj Bolesław Prus a Henryk Sienkiewicz). Mesto žilo pod silným policajným a vojenským dozorom. Napriek tomu si zachovalo svoj pôvab, krásu, vyrovnanú dôstojnosť a svojráznosť. Od Visly sa k stredu mesta tiahli dva rady sýtozelených topoľov, medzi ktorými sa Gustáv isto rád prechádzal a dumal svoje melancholické sny o domove a budúcnosti. Istotne navštievoval veľkú dvoranu bratov Hoserovcov na západnom konci dnešných Jerozolimských alejí, vysadených prekrásnymi exotickými kvetinami, ozdobnými kríkmi a ovocnými stromami. Boli tu aj útulné mliečne kaviarničky, kde mohol dostať šálku znamenitej bielej kávy a voňavý dedinský chlieb, ktorý mu pripomínal rodné mesto pod malými Karpatmi.

Už vtedy Varšava vynikala množstvom zeleni. Prekrásne parky, jazerá a štýlové paláce jej vyláčali cudnú gracióznosť. Ale nadovšetko si cenil srdečnosť a pohostinnosť poľských rodín. Poľský dom bol dokorán otvorený každému, kto prichádzal s dobrým úmyslom. Nemohol si nevšimnúť vysoké etické a umelecké cítenie vtedajšej inteligencie, jej vlastencké povedomie a znalosť národných dejín. Istotne navštívil nedávno otvorené Národné múzeum v pompöznom Kazimierowskom paláci, ktoré vzniklo zlúčením zbierok Verejnej knižnice a Školy výtvarných umení. A vo chvíľach najľažších — hoci na profesorov gymnázia sa to nepatrilo — zašiel si na predstavenie Mestského divadla, kde v tom čase trónila „krásna Helena“ — svetoznáma poľská herečka Helena Modrzejewska, do ktorej sa neskôr zaľúbil i najslávnejší spisovateľ tých čias, prvý slovanský laureát Nobelovej ceny Henryk Sienkiewicz.

Istotne sa Gustáv Štúr vo Varšave, ktorá mu v niečom pripomína Budapešť a v niečom Bratislavu, cítil dobre. Cítil sa dobre aj preto, že neboli sám. Z Petrohradu si sem priviedol mladú ruskú dievčinu, s ktorou sa rozhodol spolu zdieľať dobré i zlé. Oženil sa s ňou ešte v Petrohrade, lebo vo Varšave už vystupujú ako mladomanželia. Mladá paní Stúrová prejavila snahu zoznámiť sa s Gustávovým rodným krajom, s jeho matkou a príbuznými a preto cez prvé letné prázdniny príšla s ním do Modry. Ako sa mladá Petrohradčanka cítila v Modre? Asi nie najlepšie, lebo si k jeho rodine nevytvorila bližší vzťah a viač do Modry neprišla.

Tri roky pôsobil Gustáv Štúr vo Varšave a tie tri roky boli jeho prvé i posledné. Aj uňo, ako u otca a bratov, veľmi skoro prepukol neduh zákernej choroby, ktorej nedokázal vzdorovať. Zomrel 17. septembra 1871 na samom začiatku zlatej varšavskej jesene. Mal iba 28 rokov. Pochovali ho na evanjelickom cintoríne a. v. pri Mlynarskej ulici, pravdepodobne vo východnej časti cintorína (pri starom múre).

Navštívil som to miesto a môžem povedať, že ešte aj teraz sa tam nachádza mnoho starých bezmenných hrobov z minulého storočia. Možno jeden z nich je hrobom Stúrovho synovca Gustáva.

PhDr. JOZEF HVIŠČ CSc.

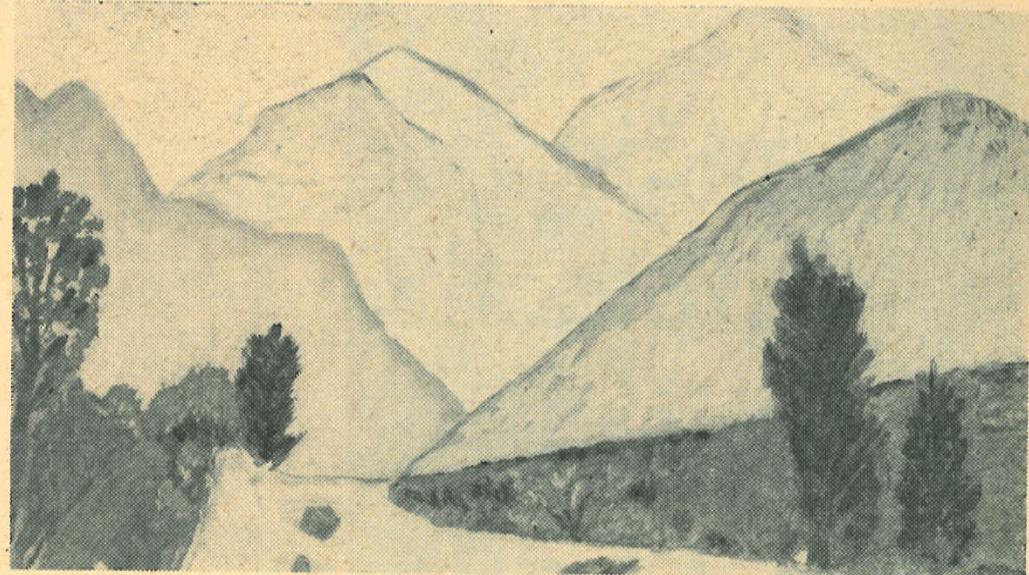
MARTIN RÁZUS

Hoj, zem drahá...

Hoj, zem drahá, slovenská zem,
poľubže sa s ránom,
búste, srdeca utýrané:
zore nad Krivánom —
daromne noc hromom rvala,
blesky vyli v temá:
otrokmi sme boli dosiaľ,
viacej nebudeme!

Putá hrdzou rozožrané
zodrali nám údy,
slzy naše liali dažďom
a krv tiekla prúdy —
za cudzích sme mreli, dnes žíť,
pre seba žíť chceme:
otrokmi sme boli dosiaľ,
viacej nebudeme!!!

Prisaháme na tie hroby
padlých našich bratov,
prisaháme na zem čiernu,
čo nám drahou, svätou —
prisaháme — hoc sa zdvihne
všetkých pekiel plemä:
otrokmi sme boli dosiaľ,
viacej nebudeme!!!

Príroda — maľba Vandy Šoltýsovej (23 r.) z Vyšných Lapšov

JAN NOHA

Tys přišla

Prostá srdečná
tak dlouho jsem tě čekal
věřil jsem
musí přijít
Ač někdy jsem se lekal

Co kdyby přece nepřišla
tak jako včera

dneska zas
Jak tvoje oči hledí
dnešní den
už se nezmění
v zoufalé moře sedí

Krása je prostá
to je vše
podali jsme si ruce
dneska už není
všední den
podívej — vyšlo slunce

Láska je prostá
to je víc
láskou lze lépe
lépe žít
i prostý všední den

SLOVNÍK ŽIVOTA (183)

PISANIE I (I) Y (Y) (7)

Bez ohľadu na to, aká spoluľáska predchádza, pišeme vždy i (i) v týchto prípadoch:

e) v koncovkách podstatných mien vzoru vysvedčenie, napr.: v perí, v potrubí, svedomím, Záhorí;

f) v 2. p. mn. č. podstatných mien všetkých rodov rôznych vzorov, napr.: peňazi, večerí, konopí, zemi, morí;

g) v 7. p. mn. č. všetkých skloňovaných slov v koncovke -mi, -ami, napr.: synmi, ženami, dievčatami, peknými, cudzimi, mojimi, nami, tými, onými, štyrmi;

h) v 1. p. mn. č. živ. prídavných mien, zámen a čisloviek, napr.: pekní, dobrí, slepí, veľkí, malí, pracovití, tí, ktorí, akí, sami; jedni, siedmi, pätorakí;

ch) v koncovkách prídavných mien wzorov cudzí a páví, napr.: rýdzi, husí, kozí, žabí; rýdzich, husich, kozich, žabich; rýdzim, husím, kozím, žabím; rýdzimi, husími, kozími, žabími.

nahaj	nahalasovać się	nahaj	bič korbáč
naharovać się	naharovać się	nahaloziť sa	nahlomoziť se
naigrawać się	naigrawać się	nadriēť sa	nadriēť se
naindyczyć się	naindyczyć się	robīť si posmešky	tropit si žerty
naiwność	naiwność	nadurdiť sa	nakohoutiť se
najeść się	najeść się	naivnosť	naivnosť
najazd	najazd	najest sa	najist se
najbliżej	najbliżej	nájazd	nájazd
najdalej	najdalej	najbližšie	nejblíže
najem	najem	najdalej	nejdôle
najemne	najemne	nájom	nájem
najemník	najemník	nájomné	nájemné
najemny	najemny	nádenník	nádeník
najeźdzać	najeźdzać	nájomný	nájemní
najeździć	najeździć	útočník	útočník
naježać	naježać	zaútočiť	zaútočiť
naježać się	naježać się	zježiť sa	zježiť se
naježony	naježony	naježený	naježený (vlas)
najecie	najecie	najatie	najmuti
wrzeszczyć	wrzeszczyć	kriči	kriči ako
jak najety	jak najety	ako najať	smyslū zbavený
najgorszy	najgorszy	najhorší	nejhorší
najgorzej	najgorzej	najhoršie	nejhúre
najjaśniej	najjaśniej	najjasnejšie	nejsvětleji
najjaśniejszy	najjaśniejszy	najjasnejší	nejmilostivejší (král)
najjasnejší	najjasnejší	najkratšie	nejkratčeji
najkratšie	najkratšie	nakratši	nejkratši
najkrótszy	najkrótszy	najlepšie	nejlépe
najlepšie	najlepšie	najlepszy	nejlepši
najlepszy	najlepszy	najmilší	nejmilejší
najmilší	najmilší	nájomník	nájemník
najmniej	najmniej	najmenej	nejméně
najmniejszy	najmniejszy	najmenší	nejmenší

POLSKY

SLOVENSKY

ČESKY

nagryzáć się
nagryzmolić
nagryzszyc
nagrzać
nagrzewać
nagumować
nagus
nagusek

natrąpić sa
načmárať
nahrešiť sa
ohrievať
ohrievač
pogumovať
naháč
nahé dieťa, naháčik

natrápit se
naškrábat
nahrešiť se
ohřívat
ohříváč
pogumovať
naháč
nahé dítě, naháček

Slovenčina v kostoloch na Spiši a na Orave (3)

Vráťme sa opäť do dvoch spišských dedín, ležiacich po obidvoch stranach Bielej, do Krempáča a Novej Belej, kde pokračoval zápas o prinavrátenie slovenčiny do bohoslužieb. Nie je našim účelom podrobne referovať obsah celej korešpondencie v tomto spore, najmä preto, že nemáme k dispozícii odpovede všetkých adresátov a inštitúcií, na ktoré sa obrátili spišskí Slováci. Všimnime si zato niečo iné: na koho sa obracali so stažnosťami a s nádejou na získania pomocí, a zároveň akú argumentáciu použili v desiatkach listov, posielaných do celého sveta.

Adresátmi listov z Novej Belej boli v chronologickom poradí nasledujúce úrady, inštitúcie a jednotlivci: Andrej Grutka — biskup diecézy Indiana (USA) — rodák zo Spišskej Staré Vsi; Metropolitná kúria v Krakove; redakcia Život; Konzulát CSSR v Košiciach; Predsedníctvo Vojvodského národného výboru v Krakove — oddelenie vnútra; Vojvodský výbor PZRS v Krakove; primas Stefan Wyszyński vo Varšave; pápež Pavol VI. vo Vatikáne; Veľvyslanectvo ČSSR vo Varšave; Predsedníctvo Okresného národného výboru v Novom Targu; Ministerstvo vnútra vo Varšave; Úrad pre otázky vierovyznania; predsedca vlády PRL vo Varšave; biskup Jan Pietraszka; Dominik Kalata — biskup Innsbrucka (Rakúsko) — rodák z Novej Belej; kardinál Karol Wojtyla v Krakove; slovenskí knazi (Dominik Kalata a Sebastian Košut) pôsobiaci v Poľsku a niekoľko významných osobností zo Slovenska. Na niektorých adresátov sa Novobefania a Krempašania obracali len raz, na iných viačkrát. Najčastejším adresátom listov bol vtedajší krakovský metropolita, arcibiskup kardinál Karol Wojtyla, ktorý nikdy neodpovedal krajancom písomne a priamo. Určitou formou písomných odpovedí boli už citované pastierske listy, venované celej farnosti, ktoré číhal farár počas bohoslužieb. Ako sme videli, v listoch neodpovedal na požiadavku zavedenia slovenčiny v plnom rozsahu, čiže celej liturgie a kázne.

Stanovisko krakovského arcibiskupa obsahuje odpoveď (z decembra 1967) novobefského farára Stanisława Adamského, v ktorej sa súhlasom vrchnosti o.i. napísal: „2. Kościół katolicki spełnia zadania wyznaczone mu przez Chrystusa, jeśli w liturgii i nauczaniu prawd wiary posługuje się językiem zrozumiałym dla wiernych. (...) 5. W ciągu ostatnich dwóch lat stanowisko Kościoła nie uległo zmianie, ponieważ zabezpiecza ono wszystkim katolikom w Nowej Bialej poznawanie prawd wiary w języku zrozumiałym dla wszystkich oraz swobodne spełnianie praktyk religijnych przy zachowaniu uszanowania dla ludowych śpiewów i zwyczajów wiernych.“

Týmto nepriamym spôsobom bola žiadosť zavedenia slovenčiny v širšom rozsahu než samotné spevy — zamietnutá. Všimnime si,

že farár používa formuláciu „ludové spevy“, namesto „slovenské spevy, akoby slovenský jazyk bol len akýmsi miestnym dialekтом. Keďže slovenčina bola v časoch pôsobenia farára Adamského používaná v kostole len na úrovni kostolného spevu, zvrat „a zvykov veriacich“ použity v odpovedi nemá žiadne opodstatnenie a je čistou retoriku. Malý komentár k odpovedi: obyvatelia poľskej národnosti žijúci v českej časti Sliezskas dobre poznajú čeština. Tento jazyk je pre nich zrozumiteľný aj v kostole. Teda aj pre nich platí tvrdenie použité v odpovedi farára Adamského, že „Katolicka cirkev spĺňa úlohy, ktoré jej určil Kristus, keď v liturgii a výuke práv viery používa jazyk zrozumiteľný pre všetkých“. Napriek tomu cirkevná hierarchia v Československu nezamietala právo Poliakov na bohoslužby v poľštine, ktorú v kostoloch používajú v najširšom možnom rozsahu. V cirkevných pomeroch neplatí teda fakticky zásada vzájomnosti, hoci by mala platiť.

Teraz, keď po rokoch listujeme v bohatej korešpondencii, ktorej kópie sa nachádzajú v súkromnom archíve Andreja Skupiná, ešte vždy nás prekvapí nebojácnosť autorov týchto nespôsobných sťažností, intervencií a žiadostí — odhodlaných bojovali za právo na slovenský jazyk, práve tak ako závažnosť a múdrost použitej argumentácie.

Autori listov sa často odvolávali na zásadu rovnoprávnosti zaručovanú poľskou ústavou, na zásadu vzájomnosti, keďže Poliaci v Československu majú plné národné práva; na negatívne následky, aké prináša nevyriešenie sporu pre spoločnosť dvoch dedín, ktoré doposiaľ aktívne a svorne pracovali pre verejné blaho všetkých obyvateľov. Veľký význam mal v korešpondencii historické argumenty. Pripomíinali dejiny farnosti, v ktorých sa slovenčina používala v plnom rozsahu až do roku 1946, teda viac ako šesťdesať rokov, a pri zúžení na cirkevné spevy ešte dlhšie (do roku 1964). Podčiarkovali potrebu dodržania vernosti tradícii predkov. Odvolávali sa na prirodzené právo, podľa ktorého každý národ má právo používať svoj národný jazyk. Využívali sa tiež argument z praxe misiónarov, podľa ktorého veriaci lepšie pochopia božie slovo v národnom jazyku, hľásané kňazom — príslušníkom tej istej spoločnosti ako veriaci. Zdôrazňovalo sa zavedenie národných jazykov namesto latinčiny II. vatikánskym koncilom. Použili tiež argument obsiahnutý v pápežskej encyklike „Pacem in terris“, najmä jej bod číslo 95: „Casto menej početné národnostné skupiny žijú na území štátu, ktorý patrí inému národu, čo vytvára veľmi vázne problémy. V súvislosti s tým treba otvorené konštatovať, že každá pôsobnosť namierená proti týmto skupinám, ktorá má na zreteli obmedzenie ich sily a vývoja, je vážnym pošliapaním povinnosti spravodlivosti“.

Tvrde stanovisko arcibiskupa Wojtylu vo veci slovenčiny bolo príčinou, že sa spor o jazyk bohoslužieb v dvoch spišských farnostiach dostal na jeseň 1969 pred Svätú stolicu, kde pápež Pavol VI. zveril vyšetroenie veci Štátnejmu sekretariátu a navyše osobne hovoril s kardinálom Wojtylom, ktorý mu sľubil vyriešiť spor.

V októbri 1969 sa v Ríme, — pri príležitosti účasti na synode, — stretol kardinál Wojtyla s biskupom Innsbrucka — dr. Dominikom Kalatom, ktorý ešte raz predstavil kardinálovi žiadosť svojich rodákov a ich zdôvodnenie. Poldruhahodinový rozhovor 21. októbra 1969 a snáď aj ďalší (25. októbra 1969) sa skončil neúspechom. Už na tretí deň po stretnutí sa kardinál Wojtyla obrátil písomne na biskupa Kalatu. V liste z 23. októbra 1969 písal okrem iného: „bardzo proszę, aby Ksiądz Biskup zechciał wpływać na swoich ziomków w celu zmiany ich nastawienia. Ja staram się to nastawienie rozumieć i chociaż cała sprawia jest dla mnie nad wyraz bolesna, nie przestaję się modlić za te parafie. (...) Żądanie wprowadzenia całej liturgii słowackiej w jednej parafii jest wyłomem, który ze względu na ład duszpasterski trudno dopuścić, gdy ta parafia ma taką samą strukturę ludnościową jak szereg innych“. Zapamätajme si ten odsek listu, lebo sa nám zde v rozbore ďalších udalostí.

Máme tu dôkaz, že sa kardinál Wojtyla obával urobiť výnimku pre Novú Bélu. Avšak výnimku robiť nemusel. Slovenských knazov v Poľsku bolo už toľko, že mohol nimi obzadiť všetky spišské farnosti.

Jeden z najlepších slovenských znalcov národnostnej problematiky v cirkevnom živote na Spiši a Orave napsal o stanovisku arcibiskupa Wojtylu takto: „Z celého listu p. kardinála vyznieva ako jediný dôvod pre ospravedlnenie svojho počinania: lad, súlad v pastorácii.“

Ziaľ, nemáme žiadne informácie o tom, ako prebiehali práce štátneho sekretariátu. Nemáme pri ruke žiadne dokumenty a ani ústne správy Ľudu bližšie zasvätených do veci, ktoré by nám mohli niečo povedať, keď a ako sa skončilo vyšetrovanie štátneho sekretariátu ohľadom slovenčiny v dvoch spišských farnostiach.

Z právneho hľadiska intervencia krajana u Svatého otcu nemohla priniesť priame úspechy. Možnože to vyznie čudne, ale priamy zásah Svatého otcu v podobe zavedenia slovenčiny neboli možný, lebo by presahoval jeho kompetenciu. V liste adresovanom kanonikovi Jozefovi Vojtasovi, jurgovskému rádakovi (z 24. októbra 1969), jeho autor takto o tom píše: „Pritom je skoro isté, že vec nemožno vyriešiť bez kardinála. Sv. otec prakticky nemôže nariadiť zavedenie slovenských bohoslužieb v Belej bez kardinála, je to v rozpore s kompetenciou ordinára, ako sa to dnes chápe.“

Ako uvidíme ďalej, jednostranná korešpondencia krajana z Vatikánom nebola prerušená ani napriek tomu, že na konci 1969 sa nedali otáčavať nijaké hmatateľné dôsledky intervencie Slovákov. Problém bol aktuálny ešte na konci roku 1971, ako to dosvedčuje list krajana z 18. novembra 1971, adresovaný jednému farárovi na Slovensku: „Slovíkove dievčatá z Krempáča sa pred dvojma týždňami boli u nich zasobášť, lebo knaz Jozef Koziol nechcel využiť ich žiadost, aby ich zosobášil v Krempáčoch v kostole“. Zároveň krajania pozývajú adresáta na hodiny (odpust) na svätú Katarínu (25. novembra) a informujú ho, že „omšu bude služiť Devera (starší)“ a „epištoły a evanjelium budú čítať knaz Jozef Malec“. Menovaný knaz, krajan z Repíšk, mal to urobiť v slovenčine. Zdá sa, že to bol už symbol prekonávania najväčšej krízy. Uvoľnenie najväčšieho napäťa vidno tiež z listu farníkov z Novej Belej (list má dátum: 10. máj 1972) kardinálovi Wojtylovi, v ktorom mu ďakujú za zmenu knaza, „który nas inacej traktuje, niž jeho popredník“. Týmto ale krajania nevypočítajú vec za definitívne vyriešenú. Aj v tomto dopise žiadajú knaza, ktorý ovláda dva jazyky a navyše prijatie delegácie Slovákov z Novej Belej na biskupskej synode v Krakove.

V tom čase došlo už k určitému kompromisu. V Novej Belej sa zaviedla pre Slovákov latinská svätá omša so všetkými spevami v slovenčine. Po slovensky sa tiež odvtedy číta listy apoštolov. Evanđelium a kázeň sa nadalej odbavovalo v polštine.

O dva dni neskôr — 12. mája 1972 — vysiel z Belej ďalší list určený krakovskému metropolitovi, v ktorom ho veriaci prosili o zavedenie slovenčiny v celej liturgii, o otvorenie kostola v Krempachoch a o prijatie biskupskej synodou knaza reprezentujúceho Slovákov.

3. septembra 1972 slovenskí knazi: Dominik Kalata a Sebastián Košut informujú Andreja Skupinu o rozhovoroch s primasom Wyszyńskym a kardinálom Bardeckým, a zároveň prosia o odpisy korespondencie od apríla 1971, ktorú mali predložiť primasovi pre jeho lepšiu informovanosť a na jeho žiadosť. Knaz Sebastián Košut posila primasovi všetky dokumenty 10. októbra 1972 s poznámkou, že „istnieje koniečnosť odgórneho rozwiązania tego zagadnienia. Jest to znak czasu“.

26. októbra 1972 napísali krajania kardinálovi Wojtylovi ďalší list. Žiadajú v ňom, aby „księza odwiedzający parafię, pochodzący z naszych rodzin, mogli odprawiać liturgię w języku słowackim“. Pišu tiež, že dostali z Ríma liturgické knihy, potvrdené pápežom.

V liste použili veľmi záväzny argument, ktorý našli v encyklike pápeža Jána XXIII. *Pacem in terris*, v odseku, ktorý sa týka zaobchádzania s národnostnými menšinami. Pripomeňme časť bodu 94. a celý bod 95. encykliky, ktorý krajania veľmi presne citujú vo svojom liste: „często mniej liczne grupy narodnościami żyją na terytorium państwa należącego do innego narodu, co stwarza bardzo poważne problemy. W związku z tym trzeba stwierdzić otwarcie, że wszelka działalność skierowana przeciwko tym grupom narodowościowym, a mające na celu ograniczenie ich sił i rozwoju, jest poważnym pogwałceniem obowiązków sprawiedliwości. Pogwałcenie to jest jeszcze poważniejsze, jeśli tego rodzaju nikczemne poczynania mają na celu wystąpienie jakiejś narodowości.“

V liste kardinálovi Wojtylovi z 8. apríla 1973 sú popri opakovanych žiadostach dva nové prvky. Prvý: odvolanie sa na polskú rezolúciu, schválenú na XXVII. zasadanej Organizácii spojených národov, týkajúcu sa zachowania a rozvoja kultúrnych hodnôt národov a etnických skupín v súčasnom svete. Druhý: v poslednom bode listu píšu: „Na odpowiedź czekamy do 1 września br., z uplywem tego terminu będziemy zwracać się bezpośrednio do Ojca świętego“.

O týždeň neskôr sa na krakovského arcibiskupa obrátili slovenskí obyvatelia Spiša (list písaný vo Vyšných Lapšoch, 15. apríla 1973). Aj oni sa dožadujú „poslania na Spiš knazov pochádzajúcich z našich radov, aby mohli odovzdať Pudu božie slovo tak v polštine, ako aj v slovenčine“. Autori dopisu konstatujú, že sa na Spiši nerealizujú v praxi idey II. vatikánskeho koncilu.

Kedže z Krakova neprišla odpoveď na list z 8. apríla — v korespondencii nenájdeme vôbec ani jednu priamu odpoveď z Krakova, — Krempašania a Novobelania sa ešte raz obrátili na pápeža Pavla VI. V liste z 10. septembra 1973 písali okrem iného: „Ked sa chcel niekto pokrstiť, zosobásiť, musel ísť na Slovensko. Navyše povedal (knaz Adamski — pozn. J.C.), že nás všetkých dá zatknúť“. List je koncipovaný vo všeobecnej rovine, týka sa nielen Novej Belej a Krempáčov. Je z ňom akási rekordulácia politiky polských knazov na Spiši a Orave: „O toto všetko, čo je drahé našmu srdcu, chce nás obrať vznešená Kúria krakovská so svojimi predstavenými, ktorí nám posielajú svojich zverencov-správcov farností. Tito rafinovaným spôsobom ničia a eliminujú našu slovenskú tradíciu a slovenský jazyk. Po skončení druhej svetovej vojny knazi polskej národnosti, nasadení na území severného Spiša a severnej Oravy, začali proces bezohľadného eliminovania našej slovenskej tradície, jazyka a kultúry. Tento proces sa znásobil a vyvrholil najmä v dobe

Kostolík v Lapšanke. Snímka:
AMK

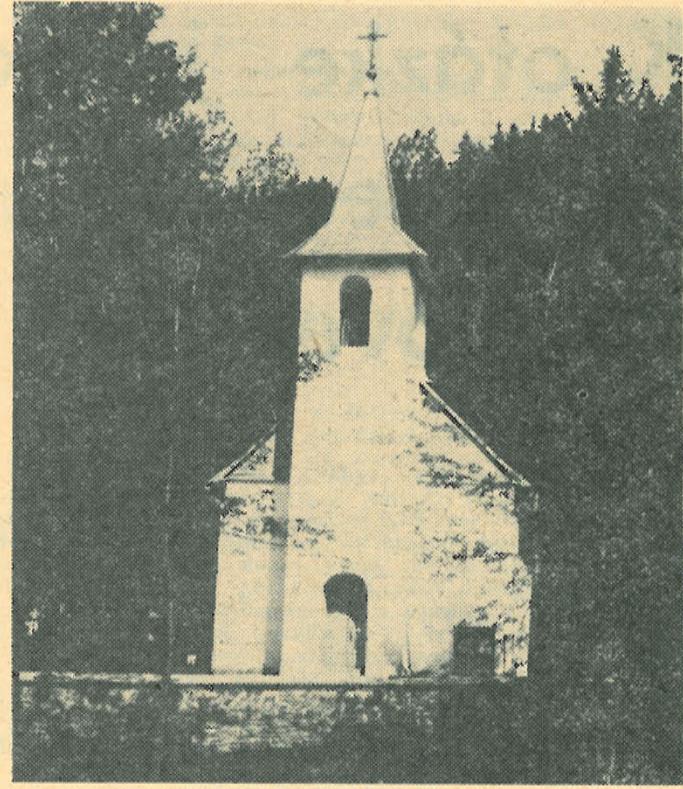
pokoncielovej, keď do bohoslužieb boli zavedené národné jazyky. Stávali sa prípady, že v niektorých našich farnostach knazi otvorené hľasali z kazateľnice, že Pán Boh slovenčine nerozumie, ale kto ich uistil, že Pán Boh rozumie polštine? (...) Uznesenia druhého vatikánskeho koncilu sú v celom Poľsku zavedené do života cirkvi — bohoslužieb, ale u nás nie. Pýtame sa, či pre nás uznesenia koncilu nie sú aktuálne? Na nás sa nevztahujú? Po uvážení všetkého úprimne prosíme Vašu Svätosť, aby sme boli odpojení od Krakova a aby sme patrili Rímu a tiež aby farnosti na území severného Spiša a Oravy spravovali knazi, ktorí ovládajú slovenský a polský jazyk.“

V súkromnom archíve Andreja Skupína z Novej Belej sú ešte dva listy krajanov adresované krakovskému metropolitovi: z 8. marca 1974 a z 31. mája 1976. Odvtedy až do 16. októbra 1978, keď bol kardinál Karol Wojtyła zvolený za pápeža, už žiadnen list neprišiel do Krakova na jeho adresu od spišských veriacich slovenskej národnosti.

V dopise z 8. marca 1974 Slováci žiadajú: knaza ovládajúceho dva jazyky, zavedenie slovenčiny v celej liturgii, zohľadnenie smerníc II. vatikánskeho koncilu, účtu pre svoju národnú kultúru a tradíciu. Pre sprevodlivé riešenie veci navrhujú ustanoviť zvláštnu komisiu, ktorej členmi by boli aj „ludzie z našej strany“. Predposledný bod žiadosti znie: „6. Wprowadzenie języka słowackiego do liturgii należy przedstać na Konferencji Episkopatu“. Posledný, siedmy bod sa týka Oltárnej sviatosti: „7. Żądamy, aby Najświętszy Sakrament, do którego jesteśmy mocno przywiązani, jako do skarbu ponad wszystko, przez całą dobę był prezechowywany w świątyni Pańskiej, a nie na plebanii. (...) Świątynia jest Jego właściwym mieszkaniem wzniesionym przez naszych ojców“.

Tieto body zopakoval doslova posledný list kardinálovi, napísaný v Novej Belej 31. mája 1976.

Známy profesor talianskiny na slávnej Jagellonskej univerzite — Vojtech Maisel hovoríval občas svojim študentom: „Ked niečo vybavujete v Taliansku a úradník vám povie „Prídeťte zajtra“ (domani), to znamená, že vec nebude vybavená“. Našim krajanom žiadnen z kompetentných orgánov nepovedal ani len „zajtra“. Napriek tomu nestrácali nádej na spravodlivé riešenie veci. Boli momenty, keď sa zavedenie slovenčiny zdalo byť veľmi blízko.

Túto nádej azda najvýstížnejšie vyjadruje list z 25. augusta 1970, určený slovenskému adresátorovi, v ktorom čítame: „Pred pár dniami sme dostali informáciu od jedného knaza, ktorý bol v krakovskej kúrii a tam sa dozvedel priamo od samého kardinála Wojtyły, že už by dovolil odbavovať liturgické činnosti v slovenskom jazyku, keby boli slovenské misály, ale takých tu nesú. Kardinál povedal takto: „Nech slovenský episkopát napiše úradný list v tejto veci i nech pošle na krakovskú kapitulu slovenské misály, čo sa my budeme o Slovákov starat, keď sa ich biskupi o nich nestarávajú. My sme poslali poľské misály s novou liturgiou všade tam, kde bývajú naši rodáci, čiže našej Polonii a slovenskí biskupi nám doposiaľ ešte nič neposlali, ani nenapísali žiadnen úradný dopis týkajúci sa otázky Slovákov bývajúcich v Poľsku. Prosili by sme Vás veľmi pekne, aby ste nám v tejto veci dopomohli. Nech napišú slovenskí biskupi alebo liturgická komisia úradný list týkajúci sa otázky Slovákov bývajúcich v Poľsku na krakovskú kapitulu. Nech v tom liste uverejnia všetko, čo sa týka Slovákov bývajúcich v Poľsku a aj to, že za niekoľko týždňov pošú slovenské misály s novou liturgiou pre Slovákov. (...) Prosíme Vás, potom dajte nám znať, či list bol poslaný na krakovskú kúriu a aj misály. Myslime, že dobre by bolo úradný list zaslať na adresu kardinála Wojtyły“.

Nemáme žiadne správy o tom, či a ako nemenovaný adresát splnil prosbu našich krajanov. Zdá sa, že slovenskí biskupi nezareagovali. Ináč by sme mali odpis ich listu, a snáď aj oficiálne vyjadrenie krakovských cirkevných orgánov. Môžeme to pochopiť. Vedľa v tamtých rokoch slovenskí biskupi mali veľké problémy s pastoráciou v rámci svojich diecéz. Taktiež misály chýbali na Slovensku. Z Paríža a Ríma sa dostávali na Slovensko o.i. prostredníctvom našich spišských a oravských krajanov.

Vtedy, na začiatku sedemdesiatych rokov, ešte nikto z našich krajanov nemohol predpokladať, ako dlho bude treba čakať na malé úspechy, na dôvôzok obmedzené na území farnosti Nová Belá a Krempachy. Zdá sa, že vtedy krajania ešte vždy verili idei spravodlivosti, a tomu, že najpovolanejšia pre jej praktickú aplikáciu je na tom svete katolická cirkev. Nové časy mali priniesť nové udalosti a nové sklamania. Začínali sa nové kolá zápasu o národný jazyk.

(DOKONČENIE V BUDÚCOM ČÍSLE)

K otázke jazykového zatriedenia goralčiny na Slovensku

V časopise Život, ktorý vydáva Kultúrno-sociálna Spoločnosť Čechov a Slovákov v Poľsku (KSSČaS), som čítať sťažnosť na Kriššákovú, že v jazykovej otázke „by takto nemala pišať“. Dôvod pre tento výrok som našiel v príspevku: Júlia Kriššáková: „Goralské nárečia z aspektu slovensko-poľských jazykových kontaktov“ (v publikácii Spišská Stará Ves a Zamagurie, str. 146—151, vydalo Východoslovenské vydavateľstvo Košice, 1988).

Autorka výslovne uvádza: „Do skupiny spišských a oravských nárečí, ktoré sa vyskytujú v rámci malopoľských nárečí, patria aj tie obce, ktoré boli pripojené k Poľsku na základe rozhodnutia mierovej konferencie v Paríži z 28. júla 1920“. Vyčlenuje 4 goralské skupiny na Slovensku: na Kysuciach, Orave, Liptove (vrátane 1 obce v okrese Banská Bystrica) a na Spiši. Dáva do jednej skupiny goralské nárečia na Orave a Spiši s Podhalím.

Svoje tvrdenia podopiera dostupnými argumentami o rovnako alebo podobne znejúcich hlásach, slovách a časovaní medzi goralskými nárečiami na Slovensku s poľskými. Slovenské hláskové a jazykové formy vysvetluje ako infiltrované zo susediaceho slovenského etnika. Jej tvrdenia vyznievajú identicky s názormi poľských autorov bez akejkoľvek zmienky slovenských názorov. V tejto súvislosti cituje bohatú poľskú literatúru jednak z terénnych výskumov na spišskom a oravskom území v Poľsku a jednak z terénnych výskumov poľských jazykovedcov na slovenskej strane Spiša. Poľský jazykovedec je neúnavný. Z citácie prameňov vyplýva, že svoje názory tlmocila na medzinárodnej konferencii v Moskve v roku 1982 a neskôr v časopise Slavica Slovaca v roku 1985. Z podania Kriššákovej vyplýva, že neexistujú nijaké iné názory slovenskej jazykovedeckej a čitateľ má dojem, že jej tvrdenia sú zároveň oficiálnym názorom slovenskej jazykovedeckej. Ako slovenský jazykovedec svojim postojom podopiera názory poľských jazykovedcov, ktorí sústavne už viac ako 100 rokov jednostranne považujú goralské nárečia na Slovensku za poľské a radi by nahovorili jeho obyvateľom a svetu, že ide o Poliakov so všetkými ďalšími súvislostami a nadväznosťami.

Ked' som prečítať jej príspevok, ako by som počul výroky Slowakiewicza, okresného školského inšpektora z Nového Targu, usilovného likvidátora slovenského menšinového školstva začiatkom šesdesiatych rokov. Spišiaci a Oravci „slovensky medzi sebou nehovoria a my v Poľsku máme ich nútit učiť sa po slovensky?“ a ruší základné menšinové školy vrátane jediného slovenského gymnázia v Jablonke.

Nie som jazykovedcom, pochádzam z tohto územia z obce Nová Belá — Nowa Biala, ktorá je hraničnou obcou Spišskej zeme a leží v Poľsku. Preto zo susedstva rodnej obce so spišskými obcami: Tribš, Krempachy, Fridman ako aj s podhaľanskými Bialka, Gronkow, Lopuszna, Harklowa a Dębno by som chcel prispieť k objasneniu názorov Kriššákovej a jej poľských autorov.

1. HLÁSKY

Vo svojej horlivosti Kriššáková akosi pozabudla uviesť, že spišské goralské nárečie

nepozná nosovky ē, a — vyslovuje sa q ako vo francúzštine bon. Spišské nárečie z okolia Novej Belej vyslovuje dôsledne ako -ym, -yn, -om, -on. Spišské nárečie nepozná hlásku l, ale slovenské tvrdé l. Podhaľanci nevedia vyslovíť slovenskú tvrdú hlásku l. Spišské nárečie pozná jedine mäkké hlásky č, dž, š, ž, obdobu českého ř vyslovujú tak isto ž a len v písomnej forme z dôvodu pôvodu sa pre slovenského čitateľa píše ako české ř. Naproti tomu polština a susediace podhaľanské obce výslovnosťou a písomnou formou rozlišujú mäkké a tvrdé hlásky ē - cz, dž - ž, š - sz, a trojtéž ž - ž - rz. Ked' za písomnom c, dz, s, z, nasleduje samohláska i, zo súzvuku sa vyslovujú mäkkoo bez toho, aby v písomnej forme mali znamienko mäckenia. Po mäkkoo znejúcich spoluhláskach nasleduj mäkké i, po tvrdých y s rozdielou výslovnosťou. Obyvatelia Novej Belej a susediacich spišských obcí vyslovujú uvedené mäkké hlásky mäkkoo tak, ako na Zemplíne alebo Šariši, teda mäkkie ako na strednom Slovensku alebo ako odporúča spisovná slovenčina. Obyvatelia susediacich podhaľanských obcí vyslovujú tieto hlásky v mäkkej a tvrdej podobe.

Je zaujímavé, že pochýlenú hlásku a vyslovujú obyvatelia uvedených spišských obcí, ale ju nevyslovujú obyvatelia susediacich podhaľanských obcí. Mám dojem, že s hláskou a nevedeli poradiť poľskí jazykovedci. Prehľásili ju za karpatské, ale zároveň za poľské. Kriššáková prikyla. Vyslovovanie výrazu „dobra baba“ v Slovenskej Vsi, Staréj Lubovni, Kolačkove, Križovej Vsi, Vojňanoch, Podsadku a Jurškom namiesto zamagurského „dobrá baba“, vysvetluje preberaním zo susediaceho slovenského etnika. Obdobne uvádzá výraz trova — trava, mom — mos, moš — mo, na mom — mas, maš — ma. Avšak v susediacich podhaľanských obciach k Novej Belej vyslovujú tiež dobra baba a časujú mam — masz — ma. Aj to je vplyv slovenčiny? Susediace podhaľanské obce nepoznajú pochýlené ā, rovnako polština.

Vyslovovanie ľahkého protinárovorov sa teórii Kriššákovej nechodoilo. Na druhej strane je správny jej postreh, že celková grammatická skladba goralčiny je jednoduchšia, prehľadnejšia ako v polštine a približuje sa slovenským nárečiam. Mala doložiť — je slovenská, ale tým by asi poprela celú svoju teóriu a čo by na to povedali poľskí autori?

2. POSTOJE ŽIAKOV ZÁKLADNÝCH ŠKÓL

Skutočnosť, že hlásky, vetylé skladby, grammaтика a slovná zásoba spišského nárečia v okolí Novej Belej sú veľmi blízke slovenčine, je príčinou ľahkej adaptabilnosti žiakov pri vyučovaní v škole. Na druhej strane poľskí učitelia musia vynakladať nepriemerne veľké úsilie na naučenie správnej výslovnosti poľských hlások. Kto to neprekonal na sebe, nevie posúdiť, ani pochopiť.

Možno napríklad uviesť časovanie najrozširenejšieho slovesa „byť“:

SLOVENSKY	NÁREČOVA FORMA Z NOVEJ BELEJ	POESKY
ja som	jä zef	ja jestem
ty si	ty zeš	ty jesteš
on je	ón je	on jest
my sme	my --	my jesteš
vy ste	vy šče	my jestešmy
oni sú	óni sôm	wy jesteście

Obdobu „sme“ nárečie vobec nepozná ani pri časovaní slovies v 1. osobe množného čísla.

Casovanie slovesa byť v nárečí je prechodný typ z češtiny — ja jsem, ty jseš alebo ide o relikt predchádzajúceho spoločného jazyka?

3. VZŤAHY MEDZI POESKÝMI PODHALANCIAMI A SPIŠIAKMI V POESKU

Je zaujímavé, že kym poľskí jazykovedci a Kriššáková označujú slovenské goralské nárečia za malopoľské, dokonca Kriššáková ich dáva do jedného celku (goralské, oravské, spišské), a podhaľanské nárečia na poľskej strane tvoria jeden celok, na druhej strane poľskí Gorali na Podhalí majú iný názor a nezdieľajú názory svojich jazykovedcov. Pre nich spišské nárečie znie nepoľsky, cudzo. Po vyslovení jediného slova v nárečí s odlišnými hláskami Podhaľan hned vie, že ide o „skurwysyna spiskiego“. Poľskí jazykovedci o tom mlčia, Kriššáková tiež, lebo oni o tom nepišu.

Kriššáková sa pozastavuje nad preberaním slovenských slov do spišskej goralčiny a uviedie jediný príklad „sklep — opchod“. Poľskí jazykovedci takéto výčitky nemajú. Považujú za naprostu správne nahradzovanie nárečových tzv. nepoľských slov poľskými, čo v Poľsku radi označujú za prejav „postupových“ nad „zacoфanymi“.

Tak, ako existuje určitý jazykový skok medzi slovenskými nárečiami a spišskou goralčinou, tak isto existuje skok medzi podhaľanskou poľskou goralčinou a spišským nárečím.

Toho si boli a sú si vedomí občania Novej Belej. Ked' nowotarské úrady sondovali dôvody neochoty na začlenenie do Poľska v roku 1920, obyvatelia obce Nová Belá odkázali: „nehovoríme po poľsky, hovoríme inakšie“, uviedie jazykový dôvod. Malí k tomu osobné skúsenosti. Ved sa stýkali pri poľných práciach s obyvateľmi susediacich poľských obcí, vzájomne sa navštěvovali, občas sa do obce niekto z Podhalia priženil, opäť nie až po 2. svetovej vojne, dochádzali na jarmok do Nového Targu a platili len malé clo za dovoz soli a liehovín z Galicie do Uhorska.

4. ZHRNUTIE NÁZOROV KRIŠŠÁKOVEJ

V jazykovej oblasti u slovenskej goralčiny Kriššáková zvýrazňuje tie hláskové, slovné a slovesné tvary, ktoré sú blízko znejúce s poľskými. Slovenské formy neuvádzá, považuje ich za rušivé. Svoje tvrdenie opiera o práce poľských jazykovedcov, ktorých považuje za smerodatných, za správnejších ako slovenských. Netmôti názory československých jazykovedcov. Čitateľ má dojem, že bud sa touto otázkou nezaoberajú, že nemajú svoj názor alebo autorka vedome zamlieuje ich názory. Aj to je svojím spôsobom pristup autorky k slovenskému ľudu v danom území.

5. HISTORICKÉ POZADIE

Kriššáková vysvetluje goralské nárečia na Slovensku na rasovom princípe. Pôvodné obyvateľstvo bolo malopoľského jazykovedcovho charakteru, jeho jazykový charakter bol narušený infiltráciou susediacich jazykových slovenských nárečí tak ďaleko, že dokonca ovplynil nárečie v poľskom Podhalí. Svoje tvrdenia bližšie nerozvádzala. Tým opomenula

dejinné súvislosti na slovensko-poľskom pomedzi:

5.1. Tatári cez južné Poľsko len prešli, Krakov nedobyli a ponáhľali sa do Uhorska. Tatári úplne vydrancovali a vyčudnili Poľského a Hornádsku dolinu Spiša.

5.2. Na Spiši bola vedomá expanzionistická poľská kolonizácia a dosídlovanie poľského obyvateľstva počas 360-ročného trvania zálohu 16 spišských miest poľskému kráľovi.

5.3. Krížovnický rád z Miechowa dostal severovýchodné územie Spiša ako meno od uhorského kráľa, sídlil v Lendaku až do zániku v druhej polovici 16. storočia. Na každé uvoľnené alebo potenciálne novootvárené životné miesto povolával prednostné obyvateľov z Poľska.

5.4. Slovensko 150 rokov susedilo priamo s Tureckom, súbežne náboženské a občianske vojny ničili hospodársku a živú sielu Slovenska. Následné presídlovanie Slovákov na dolnú zem oslabovalo slovenské etnickum vrátane severného Slovenska.

5.5. Severný Spiš bol odizolovaný od súvisleho slovenského etnika širokým súvislým nemeckým ostrovom vyše 700 rokov. K prameemu kontaktu gorského nárečia so slovenskými nárečiami došlo až po roku 1945.

5.6. Takmer 800-ročnú existenciu poľského štátu sprevádzalo rozvíjanie kultúry poľského jazyka, ktoré nadálej nerušene pokračovalo aj po rozdelení Poľska. Na Slovensku uhorská štátna správa sa o slovenský jazyk nestarala, mala opačné tendencie a záujmy.

priezvisko odvodené od názvu Nová Belá — Novobilski, čiže Novobilský vo Fridmane, Novobilský v Košiciach, na cintoríne — Novobilskí. Ide snáď o prechodnú formu medzi stredoslovenským biely a východoslovenským bily? Viď tiež Belák, Bielik, Bjilák, Bilák. Toto je nemožné vysvetliť názorom Kriššákovej o pôvodnom malopoľskom základe goralského nárečia.

Vyššie uvedené rezony dostatočne zdôvodňujú dlhodobý proces sústavného presúvania poľského obyvateľstva na pôvodný slovenský základ. Či sa to už Kriššákovej páci alebo nie, musí naštudovať dejiny severného Spiša a Oravy. Územie, ktoré bolo v roku 1920 pričlenené k Poľsku, bolo od vymedzenia hraníc s Poľskom sústavne pri Slovensku v rámci Uhorska.

6. VZŤAHY PO DRUHEJ SVETOVEJ VOJNE

Je fakt, že Podhalania nepovažujú obyvateľov Spiša za Poliakov a podnikali a podnikajú rôzne formy šikanovania a odnárodnňovania. O niektorých udalostiach písala súdobá naša tlač, ďalej poľské ilegálne bandy „Ognia“ (vlastným menom Józef Kuraś z Waksmandu) podnikli voči obyvateľom Novej Belej neobvyklé násilie, porovnatelné s fašistickými zločinmi proti ľudstvu v apríli roku 1946 odvliekli 4 občanov a beštiálnym spôsobom zavraždili. Boli to:

JÁN KRAK, narodený v N. Belej roku 1892, zavraždený 26.4.1946.

vrátil dávno po porážke Poľska odniekať od Evova.

Po oslobodení na výzvu SNR sa prihlásil ako dobrovoľník do československej armády s ďalšími dobrovoľníkmi z obce a zo susedných Kremáčov. Prepustili ho z armády v septembri 1945.

Snaď aj to je jeden z dôvodov odnárodnovacích krokov poľských nežižlivcov, ktorí dôsfajú, že zmenou národnosti zločin prejde do zabudnutia.

7. ČESKOSLOVENSKO-POĽSKÁ ZMLUVA O SPOLUPRÁCI Z R. 1947

Gottwald a Bierut uzavreli v roku 1947 zmluvu o spolupráci oboch štátov. Išlo o proklamovanie zásadnej zmeny medzištátnych vzťahov po nedobrých skúsenostach z medzivojnového obdobia, ktoré viedli k národnému pokoreniu najprv ČSR a potom Poľska. Súčasťou tejto zmluvy bola aj dohoda o národnostach, priznanie národnostných práv a slobôd ako rovnocenným občanom štátu vrátane národnostného školstva v ČSR aj v PLR. Toto umožnilo utvorenie Kultúrneho spolku Čechov a Slovákov v Poľsku, zabezpečenie rovnocenného postavenia obyvateľov slovenskej a českej národnosti v Poľsku, k postupnému budovaniu slovenského národnostného školstva na Spiši a Orave a zabezpečilo právnu ochranu slovenskej menšiny v Poľsku, značne zmenšenej vysťahovalectvom do ČSR. Slúži ku cti ľest-

Najmladší Novobeláni s klopačkami pochodusia cez obec.
Foto: AMK

5.7. Celé vojenské útvary porazených Barbských konfederátorov našli azyl a útočište v severnom Uhorsku, najmä na Spiši a v Šariši, väčšina z nich postupne splynula so slovenským obyvateľstvom.

5.8. Poľské vidiecke osídlenie je laznícke-ho typu v porovnaní s koncentrovanejším vidieckym osídlením na Spiši. Všetky stre-doveké morové epidémie intenzívnejšie pre-riedovali slovenské obyvateľstvo, čím sa utvárali podmienky pre samovoľnú migráciu obyvateľstva z preludnenejších oblastí Po-ľska.

5.9. Okrem krátkodobej epizodickej akcie Uhorska po roku 1772 obsadením Nového Targu a Nového Sáčza neboli zo strany se-verného Slovenska podniknutý ani jeden krok voči poľskému územiu spojený s obsadením, so zálohám, či v inej forme.

5.10. Obyvateľia obce Nová Belá seba nazývajú Novobjalaňe, časť chotára za rieku Bialku nazývajú Zábjele; ide o územie za rieku Bjela, čo bol pôvodný názov rieky Bialka. V nárečí obyvateľov obce Bialka nazývajú Bjalcane, dom, do ktorého sa pri-ženil alebo odkúpil obyvateľ z Bialky, vo-lajú podnes „do Bjalcana“. Rovnako znie aj

JOZEF ŠČUREK — narod. v N. Belej roku 1898, zavraždený 26.4.1946,

JOZEF CHALUPKA, narodený v N. Belej roku 1904, zavraždený 26.4.1946,

JÁN LAPŠANSKÝ, narodený v Novej Belej roku 1914, zavraždený 26.4.1946.

V roku 1947 ich telá exhumovali a prevezli do Novej Belej. Na miestnom cintoríne je podnes malý pamätník so slovenským nápisom „Zomrel za svoju národnosť“. Takých pamätníkov je na Slovensku len málo. Išlo o neobvyklý prípad, ktorý poľská prokuratúra a Bezpečnosť šetriala a ich výrok o bezprostrednej príčine smrti znel: „zabici těpými broniami“. Napr. poľská bezpečnosť za-týkala národnovca Františka Moša na jeseň 1945, narodeného v Trubci. Z rozhorčenia vynadal Ján Krak mestenemu Poliakovi Janovi Rycerzovi, čo to je za katolícke Poľsko, ktoré zavára katolíckeho knaza. Na krku Jána Lapšanského bol jeho vlastný re-meň od nohavice, zadusili ho. Pri tom ho zastihiela 2. svetová vojna v základnej vojenskej službe v poľskej armáde a v hodnosti „plutonowy“ (rotmý) velil jednotke ženistov do skončenia bojov. Ako posledný sa

ných Poliakov, že ich kriminálne orgány vypátrali a súdy potrestali zločincov a vrahov obyvateľov z obce Nová Belá. Ale sú jednotlivci, ktorí kriššákovou menšinu na Spiši a na Orave v Poľsku soľou v oku a práve Kriššáková preberá názory takýchto jednotlivcov do slova.

Hlásanie názorov Kriššákovej o malopoľskosti goraliny je zrkadlovým obrazom vrúcných želani poľských jazykovedcov, je v Poľsku interpretované ako rigorózne stanovisko oficiálnej slovenskej jazykovedy. Svojim vystúpením v Moskve sa jej názory dostali na medzinárodnú úroveň. Pritom ide o nesprávne názory. Z tohto poľská strana jednostranne usudzuje o zbytočnosti slovenského národnostného školstva a slovenských ustanovizní v PLR. Stažuje sa tým činnosť príslušných štátnych orgánov, ktoré dozerajú na dodržovanie medzinárodných dohôd a záväzkov. Aké to vlastne poskytujú dôkazy príslušné odborné organizácie našim predstaviteľom na Ministerstve zahraničných vecí a kultúrnych ustanovizní v Poľsku, či už slovenským alebo poľským?

Ing. VALENTÍN BEDNARČÍK

Karel Poláček

Bylo nás pět (7)

O vánocích přijel na návštěvu náš Láďa, měl modrý svetr a každého se ptal: „Co myslíte, že mne ten svetr stál?“ a měl rádost, když to nikdo neuhodil. A měl také žluté rukavičky, na nichou bílé kamaše a velice voněl. Když s někým mluvil, tak přimhuřoval levé oko a tatínek mu to zakázal. Mně přivezl barvičky ve škatulce a bylo jich na každé straně osm, mezi nimi stříbrná a zlatá. A mluvil jako starý, mně domluoval, abych se pilně učil, abych poznal lepší život než on má, jelikož jest porád v jednom kole. A pravil, že musí jít k holiči, jelikož mu vousy rostou neobyčejně rychle.

A byl porád v krámě, aby viděl, jak to u nás chodí, jestli se obchod hejbá a lidi pravili: „Máte velkého syna, pane Bajza“ a tatínek pravil: „Ba, ba, utíká to, utíká“ a lidi zase pravili: „Aspoň budete mít jednu zastání“ a tatínek pravil: „To jsem sám žadostivý.“

Když ho Kristýna spatřila, tak se porád chechtala a nemohla před ním pit kafe, jelikož se zakuckala a běžela ven a maminka pravila: „Kdy ta holka dostane rozum.“ Laďák chtěl porád vědět, jak prospívám a koukal se mně do sešítu a taky chtěl, abych mu zahrál na housle, jestli už znám dvojhmaty. Já jsem mu pravil, že hrájeme už tři křížky a tři bě, ale zahrál jsem mu nechťel. On mluvil hlubokým hlasem a chodil pomalu a každou chvíli pravil, že mu rychle rostou vousy, rychleji než prvnímu prodači. Mně se nelíbilo, že je tak hrdý a pravil jsem, že žádné vousy nemá. On pravil: „Tak si šáhni“, ale já jsem nechťel a zase jsem pravil, že mu nic neroste, že nemusí chodit k holiči. On se urazil a chtěl, abych mu za trest vrátil ty barvičky, ale tatínek pravil: „Co se dá, to se má nechat a nehádejte se.“ Na Boží hod odpoledne dal tatínek Láďovi doutníka a pravil mu, aby šel s ním do hospody, že chce lidem ukázat, jakého má velkého syna. Oni kouřili doutníky a šli do hospody a maminka se za nimi dívala.

Na svatého Štěpána měli jsme k obědu husu a bylo takhle k polednímu a Kristýna se podívala z okna a vykřikla silným hlasem: „Jezuskote, milostpaní, mně se zdá, že k nám jdou Vařekoví.“

Maminka se také podívala z okna a pravila: „Tak tady to máme. Ne abyste řekli, že máme k obědu husu.“

Skutečně za chvíli vešel strejda Vařeka s tetou Emilii a pravili, že přišli přát šťastných a veselých svátků. Maminka je usadila za stůl a učtila je domácí kořalkou a mandlovými koláčky a oni porád jedli. Nejdřív mluvili o tom, že je mráz, ale že to tak nezůstane, že to zas povolí, což by bylo dobré, jelikož se jináč spálí moc uhlí a pak mluvili o nemozech a že je všecko dražší. Načež se teta Emilie ptala, co máme k obědu.

Maminka pravila: „Ále, udělala jsem brambor, jeden už věru nevi, co má vařit.“

Strejda a teta si udělali: „Brambor?“ a podívali se na sebe, jako že se diví.

Tatínek pravil, aby se nedivili, že obchod jduo špatně.

V tom jsem otevřel troubu u kamen a ono to silně vonělo a teta vstala a šla se podívat do kuchyně a pravila tenkým hlasem: „Tak to je ten brambor. To věřím.“

Já jsem byl rád, že má vztoka a strejda pravil: „To je pak ta upřímnost. Jestli si myslíte, že jsme vás přišli vyjídat, tak si to nemyslete. My toho nemáme zapotřebí, my od nikoho nic nechceme.“ A když mluvil, tak se mu vousy hejbaly.

A teta Emilie taky pravila, že od nikoho nic nechťejí, jelikož od nikoho nemají co

očekávat, že přišli po přibuzensku, ale nýčko že vidí, jaci my jsme a že nikdy od nás nic dobrého neužili.

Mluvila dost dlouho, ale strejda pravil: „Matko, pojď, to nemá žádnou cenu.“

Jak šli, tak se maminka podívala z okna a viděla, jak se zastavili s panem Fajstem a jak mluvili, on kejval, oni kejvali a dívali se na náš barák a všelijak hejbali přitom rukama.

Pak se maminka obrátila od okna a když se podívala na tatinka, tak se musela smát a když se tatínek podíval na ni, tak se taky musil smát a smáli se oba čím dál tím více a Kristýna v kuchyni se smála, až pištěla a kašlala a křičela: „No, ne, lidi, já z toho budu mít smrt.“

A ještě při obědě jsme se smáli, až tatínek pravil přísně: „Tak už konec a dost, všecko má své meze,“ a po obědě si šel lehnout. A maminka rovnala ve skříně prádlo a ještě se trošičku smála.

Ale náš Láďa se vůbec nesmál a když byl večer, tak chodil po rynku s jednou slečnou a kouřil doutníka, mluvil hlubokým hlasem a byl velice hrdry.

A když si pak doma zouval botky, tak pravil, že v životě mnoho zkusil, ale nyní má dráhu otevřenou. Já mu chtěl říci: „Ale vousy ti přece jenom nerostou,“ jenom že na mne přišlo spaní a já spal.

* * *

Napadlo hodně sněhu a bylo ho čím dál tím více a já jsem byl rád. Pročež jsem vytáhl své sánky a stavil jsem se pro Eva Svobodovou, jelikož mne žádala, abych se pro ni stavil. Pak jsme šli na Budín, kde se krásně sáňkuje a bylo tam hodně hochů, jakož i jiných dětí. A když jsme byli docela nahoře, tak jsme si sedli na sánky, já jsem si sedl napřed a Eva vzadu a ona se mně držela.

A jeli jsme dolů velice rychle, porád rychleji, až to bylo strašně rychle a Eva se mne držela velice silně. Bylo to krásné, zmrzlý sníh litál na všechny strany a já jsem slyšel, jak větr křičí: „Holá“. Eva vejskala strachem, ale já jsem ji pravil, že nemusí mít strach, když já rejdou, tak se nemůže nic stát. Ona pravila, že teda se mnou nebude už nikdy mít strach, ale že vejskat bude stejně, protože to tak rychle jede.

Bejval Antonín pravil, že je dobré, že je tolik sněhu, protože budeme dělat Eskymáky. Pročež jsme si udělali chatrče ze sněhu a Bejval pravil: „Já jsem Nanuk, člověk přírodní.“ My jsme všichni uznali, že je Nanuk a kořili jsme se mu. A potom jsme jako lovili velryby a tulení a lední medvědy a byl s námi Otakárek Soumarů a jemu jsme pravili, že je jako medvěd a že je zastřelený. Tak on si lehl a byl jako mrtvý a my jsme mu jako uřezali tlapy a jako jsme je pekli nad ohněm a velmi jsme si pochutnávali. Pak ale pro něho přišla slečna, vzala ho za ruku a pravila, že když Otakárek dostane zápal plíc, tak za nic nebude moct. My jsme pravili, že taky za to nebude moct, jelikož Otakárek sam od sebe pravil, že bude jako zastřelený a že mu jako uřezeme tlapy, které jako budeme jist. A Bejval ještě pravil, že s Otakárkem není žádná hra, jiný by byl rád, když by mohl dělat zastřeleného medvěda.

A jeden po druhém jsme pravili: „Fuj, fuj, nehrám,“ a už jsme si nehráli a šli jsme domů a já jsem se bál, aby se Otakárek nenachladil, že by to bylo zase na mně. Na cestě nám Bejval pravil: „Kluci,

já jsem vynalezl ohromnou legraci, takovou děsnou legraci, jakou jste ještě neviděli.“

My jsme se ho hnedky ptali, jaká by to byla legrace, ale on pravil, že nám schválí nic neřekne, jelikož bysme to roztrajdali. My jsme pravili, že nic neroztrajdáme, ale Bejval nechtěl nic říct, až jsme mu musili přisahat silným hlasem.

Tak on pravil: „Dobре“ a pak pravil, že půjde k Honzovi Pivcovýmu, co prodává karbid, že s ním je jedna ruka a že Honza mu dá karbidu, co bude chtít.

Ptali jsme se ho, co s tím karbide, a on odvětil: „To se uvidí“ a chytře zamrkal. My jsme také chytře zamrkali, ale nevěděli jsme proč. Načež Bejval pravil, abysme přišli večer k jejich baráku a my jsme pravili, že teda přijdem.

Když byl večer, tak jsme přišli k Bejvalovu a byli jsme čtyři: Já, Eda Kemlink, Čeněk Jirsák a Zilvar.

Zilvar si strčil dva prsty do huby a zapisoval hrozně silně, v okně se objevil Bejval a pravil, že bude hnedle dole.

A přišel a já se ho ptal: „Máš?“ a on odvětil: „Co bych neměl?“ a ukázal plný pytlík karbidu a bylo ho hodně moc.

Pak jsme šli, Bejval nic neříkal a my jsme taky nic neříkali a on nás vedl do polí. Když jsme byli v polích, tak Bejval pravil, jestli víme, že když se karbid hasí vodou, tak se z něho vyvinuje plyn, který by byl zapálen vydává jasné světlo?

Odvětili jsme, že to víme a já jsem pravil, že jsem jednou viděl karbidovou lampu, jak si s ní o pouti svítí medák na turecký med.

Bejval pravil, dobré že to víme a pak nám vysvětlil, v čem spočívá ten vynález, z něhož bude děsná legrace.

Na poli leželo sněhu velice moc a my jsme ten karbid zahrabali do sněhu a když byl zahrabaný, tak jsme rozskrtili zápalku a chvilku drželi u toho. Za chvíliku to začalo prudce syčet, pak to chytlo a hořelo jasným plamenem. Kdo by nevěděl, že v tom je karbid, tak by si myslil, že hoří sníh, což by bylo divné.

A my jsme šli od toho dál a když jsme byli dál, tak šlehaly plameny velice vysoko a bylo velké světlo a my jsme se z toho radovali.

Musím říct, že to bylo při cestě, když chodíval pan Fajst vždyky k vícerou, když se smráká, on si chodí do jednoho statku v Dlouhé vsi pro mléko, aby si uvařil kaši, jelikož je sám a nemá, kdo by mu vařil. A my jsme čekali, až půjde pan Fajst.

Taky jo, šel pan Fajst a nesl si punclák mléka a koukal a viděl, jak plameny šlehaly ze sněhu, i vykřikl silným hlasem a upustil punclák a my jsme slyšeli, jak volá: „Chval každý duch Hospodina, já jsem z toho celý zdecimovaný.“

A my jsme se děsně moc smáli a skákali jsme vysoko, smáli jsme se celou cestu, že je pan Fajst celý zdecimovaný a když jsem ležel v posteli, tak jsem se ještě smál a když jsem se ráno probudil, tak se mne maminka ptala, co se mi zdálo, že jsem se spaní smál.

Od těch dob pan Fajst vše vypravuje, že u Dlouhé vsi straší, že tuhle jak šel pro mléko, potkal starého Humpála, co loni umřel, jelikož v něm chytla kořáku a že mu ten umrlec zastoupil cestu, plameny mu šlehaly z huby, i vzal prý pana Fajsta za knoflík a pravil: „Fajste, Fajste, pomni, ó člověče.“

A pan Fajst pravil, že z toho leknutí dosatal ujmání a že ležel jako Lazar a tím pádem že je špatný.

* * *

V našem městě jsou dva bijáky a v obou se hraje velice skvostně. Jeden je v Národním domě, druhý pak v Lidovém domě a hraje se v sobotu a v neděli. V Národním domě dávají němé filmy, co přes ně porád přísluší a pan Stuchlík, co je účetní ve fabrice, pouští k tomu gramofonu. V těch filmech jsou kovbojové, co porád jezdí na koních a házejí lasem a střílejí z levorvéru a pronásledují lupiče. Nebo je tam jeden pán, co miluje tu slečnu a pak ještě jeden pán, co také miluje tu slečnu, ale ona ho

nechce, a on ten pán by chtěl být bohatý a jelikož není při penězích, tak někoho zastraží, pročež ho dají na elektrické křeslo, při čemž pan Stuchlík vymění desku a hraje velice smutně.

Jestě lepší jsou filmy, co v nich je džungle a v nich jest maharadža, co jezdí na slonu v takovém altánu a jeho vojsko jde za ním, indičtí vojáci mají na hlavě turban a kolem boků takovou handru, jináč jsou nahati a v džungli je krajta tygrovitá a tygr, jakož i divoká zvířata.

Taky jsou pěkné ty veselohry, jak nějaký pán porád padá do vody a celý se zamáčí nebo zase jak nějaký jiný pán plácne druhého pána dortem přes obličeji a ten druhý pán si to nedá libit a plácne toho prvního pána také dortem přes obličeji a oni mají pak oči zamazané smetanou a nevidí na oči. To se nasmějeme.

Někdy pan učitel vybere od nás po krouně a pak jde do bijáku celá třída, ale to dávají jenom takové kusy, jak se plaví dívci nebo jak horálci tančí kolo nebo jak se dělá sklo, ale to nemá žádnou cenu, ačkolik je to přece jen lepší než vyučování.

My hoši, co spolu mluvíme, nechodíme do Národního domu, jelikož tam jsou okna vysoko, ale chodíme do Lidového domu, tam jsou okna nízko. To jeden z nás zaplatí vstupné a když v sále zhasnou, pomůže oknem tém druhým dovnitř, abysme nemusili platit. Jelikož za tu korunu, co nám doma dají na biják, si raději koupíme pendrek nebo cucavou štangličku nebo mejdličko nebo sladké kaničky, jakož i sudžuk.

Takové chodění do bijáku vynalezl Zilvar, jelikož by mu tatinek nikdy nedal korunu na vstupné. Tak my si sedíme a velice se nám to líbí, protože je to zadarmo. A udělali jsme to už mockrát, a bylo nás pět, co jsme lezli oknem, a to: Já, Zilvar, Bejval, Jirsák a Kemlink a jednou jsme s sebou vzali Vendu Štěpánka, ale ten filmum nehnoví, jelikož je ještě malý.

Ale jednou jeden kluk měl na nás vztek, jelikož on si lístek platil a my ne a udal nás panu Maulemu, co trhá lístky a pan Maule nám pravil přísným hlasem, abysme mu ukázali lístky, my jsme pravili, že už jsme je ukázali, on pravil, abysme je ukázali ještě jednou a Bejval pravil hrdě, že takový zákon není, aby se lístky porád ukazovaly a pan Maule se rozlobil a ukázal prstem na dveře a pravil velice vysokým hlasem: „Hybaj! Už ať jste venku!” a Bejval pravil, že my jdeme a že na nás nemusí tak řvát.

Tak jsme tedy šli, ale když bylo po přestávce a v sále se udělala tma, tak jsme tam zase vlezli, jelikož jsme byli žádostiví, jak to dopadne. A když se rozsvítlo a pan Maule nás spatřil, tak pravil děsně vysokým hlasem: „Kriste Jéžiši, kdy odejměš ten kalich utrpení ode mně, copak se musím porád s téma klazanama hamonit?” a strašně zařval: „Už ať mi jste venku, parchanti, nebo vás dám polecajtovi, aby s vámi zatočil.”

A Bejval mu na to pravil, že no, no, nemusí být hnědky tak zle a že práv ať si ty parchanty nechá, jelikož nejsme žádní parchanti a jestli to pan Maule ještě jednou řekne, že to dá advokátovi.

Pan Maule strašně vyvalil oči a pravil jenom: „No tohle! Co byste tomu řekli? To je dneska mládež,” a my jsme honem utekli.

A však stejně jsme to dělali zas a jednou jsem to vyprával Evě Svobodové, ona se mně moc divila, já jsem byl rád, že se mně podívuje, tak jsem ji to vyprával ještě jednou a ona si udělala, že by to taky ráda zkoušla, já jsem pravil: „Nevím, nevím, k tomu je třeba velké odvážnosti” a ona mne prosila, abych ji také vzal s sebou do bijáku oknem.

Já jsem ji teda vyhověl, když mne tak moc prosila, ale pak jsem to litoval. Jeden ze sálu jí podal ruku, já jsem ji ze zadu tlačil a s velkou tihu se tam dostala. A kdyby aspoň byla zticha, to ne, ona se musila moc smát, lidi dělali „pst!” a ohliželi se.

A byl to tenkrát takový krásný film, to vám jeden herec letěl éropánem do Kali-

Kresba: Areta Fedaková

fornic, jelikož musil vysvobodit milovanou bytost ze spárů lupičů, on musil letět děsně moc rychle, aby předhonil expresní vlak a byla bouře a blesky se křížovaly, vítr foukal děsně, my jsme na to koukali a v tom nás pan Maule vyhodil.

Potom jsme stáli před bijákem a čekali, až půjdou lidi a šel taky pan Lokvenc s manželkou a Bejval přistoupil k němu, dal slušné pozdravení a ptal se: „Prosím vás, pane Lokvencu, vysvobodil ten herc milovanou bytost ze spárů lupičů?”, ale pan Lokvenc se příšerně zachechtal a neřekl nám nic.

A potom jsme se stejně dověděli, jak to dopadlo. Herce skutečně vysvobodil milovanou bytost ze spárů lupičů a všecky je zastřelil a pak ji pojal za manželku.

* * *

Letos byla velice dlouhá zima, ani já, ani hoši o mnoho starší takovou dlouho zimu nepamatují. Porád ten hloupy sníh, porád mráz, který tuze štípe a porád taková hrozná tma, už mne to vůbec nebařilo a ostatní hochy také ne a všichni jsme říkali, že jaro je o moc lepší.

Ale jednoho dne jsem se probudil a slyšel jsem, jak cosi na střeše šramotí a bubnuje a já jsem hned poznal, že se to obrací. Takovou jsem měl radost, že jsem sám z postele vyskočil, ani mne Rampepurda nemusila tahat a děsným hlasem jsem zpíval: „Přijde jaro, přijde!” Tatinek to slyšel až v krámu a pravil, ať si to nechám.

A když jsem šel do školy, tak se udělal velký vítr a chtěl mně vztížit čepici a já jsem potkal Bejvalův stěhovací vůz, vedle vozu kráčel Jakub a měl pod nosem kapičku. A on se na mne šklíbil a pravil: „Á, vida ho, mudree,” a já jsem mu pravil: „Jakube, sveze mě,” a on odvětil: „Bodejť” a vysadil mne na vůz.

Tak jsem jel do školy na voze a Jakub mne půjčil opráte, já jsem křížel děsně hukobým hlasem: „hyjá! hyšta!” a koukal jsem, jestli hoši koukají, oni se koukali a já jsem byl hrdý.

Ve škole jsem nedával pozor skoro vůbec nic, jelikož jsem musil myslit na to, jak by to bylo krásné, kdybych jel méblákiem porád pryč a porád pryč a navštívil všechny cizí kraje, pročež jsem musil stát na hanbě.

A pak se roztrhla oblaka a slunce prudce svítilo a když jsme šli ze školy, tak jsme rychle běželi a velice jsme kříželi a ptáci také kříželi a jeden druhého nenechali na pokoji. Po ulici se hnaly stružky, malé děti si dělaly z bláta buchtíčky, ale co jsme velcí, tak jsme pouštěli lodičky nebo stavěli mlejinky. Nebo jsme si hráli na pikolou a já jsem se schoval v betonové rouře a nikdo mne nemohl najít.

A s Evou Svobodovou jsme si vylezli na strom a četli jsme si Miloslava Vlnovského a pan Svoboda vyšel před kvěb a křížel: „Evo, Evo,” ale ona se neozvala, jelikož to bylo velice krásné čtení. A náš Honza se

začal toulat, porád něco sháněl a když přišel domů celý černý, jak lezl po těch vejkách, měl natřzené ucho.

Jednoho dne se pro mne stavil Bejval Antonín a pravil, abysme šli k řece, jelikož plujou ledy a já jsem mu pravil: „Počkej” a tajně jsme se vykrali, abych nemusel dátav pozor na Mančinku, jelikož Kristýna šla máchat prádlo k vantrokám. A tak jsme šli a šel s námi taky Eda Kemlink, ale nemohl vztít s sebou Pajdu. Jelikož Pajda pořád očumoval na stavbě a loudil u zednicků svačinu a vpadl do vápna, spálil si kožich a někdo kempíruje. A šel s námi také Čeněk Jirsák a Zilvar z chudobince, tak jsme byli čtyři.

Když jsme přišli k řece, tak řeka strašně hučela a ledy se lámaly a z hloubek se ozývalo děsné ječení. To se nám velmi líbilo a my jsme se dívali z mostu a když jsme pak zdvihli hlavu, tak se nám zdálo, že země a všecko, co je na ní, s velkou rychlostí utíká dozadu.

A potom přespěl žáci nepřišli do školy, jelikož se voda převalila přes cestu. Takéž nejezdil vlak, protože trať byla pod vodou a tam, kde byly luka, udělalo se velká jezera.

Jednoho dne pan Světelský, co je v továrně vrátným, byl v hasičském a utíkal po městě. I přiběhl také k našemu domu a zatroubil na trubku, pak utíkal k jinému domu a zase zatroubil na trubku a vůbec troubil pořád. A lidé kříželi: „Velká voda jede,” já jsem také křížel a všichni hoši kříželi.

Byla nás velká síla, co jsme utíkali k řece a když jsme tam přišli, tak jsme viděli, že už jsou pod vodou městská jatka a mnohé domy měly vodu až po pás a některým domům šla voda až nad hlavu. A pak jsme viděli, jak na vodě plovou umrlé slepice, almary a postele a hasiči pluli s lodkami oknem do příbytků, aby zachraňovali lidi, jakož i majetek. A my, co jsme už velci hoši a máme sílu, jsme taky pomáhali, aby se lidi neutopili. A pomohli jsme do lodi jedné stařence a dvěma dětem, co velice brečely a stařenka bědovala, že se jí utopí koza a my jsme šli pro ni do chlívka, šla nám voda až pod bradu, ale kožu jsme odvázali, ona se vzpouzela, ale nic jí to nebylo platné a my jí do lodky dostali. Já jsem pozoroval, že Čeněk Jirsák si počína moc neohrožené; on se porád křížoval a pak se vrhal do nebezpečí a tudiž jsem mu pravil: „Moc se nevytahuj, Krakonoši,” načež on odvětil, že se nevytahuje a že mně toho Krakonoše omaže o hubu, jen co nebude ta velká voda.

Všichni nás chválili, že jsme si statně počínavi a takéž od pana učitele jsme dostali pochvalu, jelikož pravil, že jsme se svými činy zapsali zlatým písmem a Čeněk Jirsák se hiásil a když byl vyvolán, tak pravil, že se zapsal nejvíce, protože všechny blížní zachránil. Pan učitel se zasmál, my jsme se všichni hlučně zasmáli a Jirsák měl děsného vysteku.

A když bylo po velké vodě, tak jsme se kamenovali. Jirsák začal a pak jsme se mlátili penálam a dospěli pravili: „Fuj, to jste školní mládež” a my jsme teda šli dál a zase jsme se mlátili.

A když jsme šli do houslí, tak mně Jirsák dal futrálem přes hlavu a pravil: „To máš za toho Krakonoše” a já jsem mu taky dal futrálem přes hlavu. A dal bysme si víc křížel futrálem přes hlavu, ale on pan Rektorys, co k němu chodíme do houslí, díval se z okna a křížel: „Kluci miliónský, jestli mně v tu ránu nepřestanete se štouchat, tak pošlu pánům rodičům pář rádků.” Pročež jsme toho nechali a já jsem pravil Jirsákovi: „Máš to jenom půjčené,” on takéž pravil, že mám to jenom půjčené a my jsme oba věděli, že se budeme musit prát, až do úplného rozhodnutí.

Pročež jsem se začekl, že s Jirsákem už nebudu chodit, jelikož je takový a řekl jsem to Bejvalovi a ten pravil, že s ním taky nebudu chodit a žádný hoch s ním nebude chodit, ať si chodí sám s když bude doležat, tak mu řekneme, ať nedoležá.

POKRAČOVÁNÍ V PŘÍSTÍM ČÍSLE

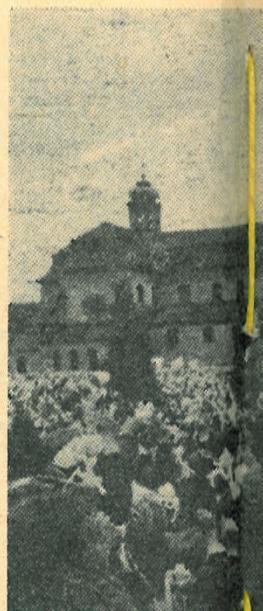
Svätý otec bozká slovenskú zem

Privitanie pápeža s vojenskými poctami na ruzynskom letisku v Prahe

Prvá sobota a nedeľa (21. a 22. apríla) po Veľkej noci sa natrvalo zapíše do dejín Českej a Slovenskej federatívnej republiky. Na pozvanie prezidenta ČSFR Václava Havla a českého prímasa, kardinála Františka Tomáška prišiel na návštavu pápež Ján Pavol II. Po rodnom Poľsku je Československo druhou krajinou z bývalého bloku socialistických štátov, ktorú Svätý otec navštívil.

Svätá omša na Velehrade

Po omši na Letenskej pláni program preho dňa návštavy pokračoval opäť na Pra skom hrade. Najprv došlo k rozhovoru s pápežom s Václavom Havlom medzi štyrmi ďimi, počas ktorého sa prezident ČSFR vysvedal a dostal požehnanie. Potom sa konalo stretnutie s predstaviteľmi cirkev a vyznani pôsobiacich v Československu, ako aj s vedúcimi osobnosťami slovenského kultúrneho, vedeckého a chovného života.

POSOL LÁSKY A POROZUMENIA

Na pôde Slovenska víta Sv. otec predsedu Federálneho zhromaždenia Alexander Dubček

V PRAHE

Po prílete na ruzynské letisko a po vystúpení z lietadla pápež už tradične poklakol a pobožkal zem, čím prejavil úctu ku krajinie, do ktorej prišiel ako posol porozumenia, viery a nádeje. Prezident ČSFR Václav Havel spolu s kardinálom Františkom Tomáškom a ďalšími poprednými štátnymi a cirkevnými predstaviteľmi srdečne privítal hlavu katolickej cirkvi, z ktorej príchod, — ako zdôraznil, — sa tešia nielen katolíci, ale všetci ľudia dobrej vôle. Po štátnych hymnach, prehliadke čestnej stráže a krátkych uvítacích prejavoch sa Ján Pavol II. pozdravovaný tisícami obyvateľov, pobral na Pražský hrad. V chráme sv. Vite sa stretol s katolíckym duchovenstvom, členmi mužských a ženských reholných rádov a bohoslovčami, a poklonil sa pozostatkom českých svätcov — sv. Vojtecha, sv. Václava a sv. Ludmily.

Popoludní sa rozozneli všetky pražské zvony. Sprevádzali pápeža na Letenskú pláň, kde sa napriek nepriaznivému počasiu zhromaždilo, — ako sa odhaduje, — asi sedemstotisíc veriacich, aby sa zúčastnili na slávnostnej sv. omši. Ján Pavol II. ju odslúžil v českom jazyku, v ktorom prednesol i homíliu, prerušovanú často potleskom a skandovaním: Nech žije Svätý otec.

NA VELEHRADE

V nedeľu ráno pápežova cesta viedla na Velehrad, k bazilike Nanebevstúpenia Panny Márie a najstaršiemu kláštornému komplexu na Morave, ktorý sa úzko spája s cirkevnou metodejskou tradíciou. Pri pomeňme, že roku 1985 Ján Pavol II. udelil velehradskej bazilike svoje vyznamenanie — Zlatú ružu, akú majú len tri iné baziliky na svete: Lurde, Mexiku a Censtochove.

Pred chrámom na vyvýšenom pôdiu s oltárom v strede sa začala druhá pápežova omša, na ktorej sa zúčastnilo vyše 150 tisíc pútnikov z Československa a iných krajín. Bol medzi nimi i predseda poľskej vlády Tadeusz Mazowiecki. Ďalšie státie sa devali pápežov príchod a sv. omšu na obrazovke. Tu, na mieste prvej misionárskej kresťanskej misie, slovenský pápež prehovoril, podobne ako v Prahe, rodnu rečou tých, čo ho počúvali. Po homilií, venuvanej o. slovenským viedozvestcom Cyrilovi a Metodovi ako patrónom Európy, do vzdal arcibiskupovi Františkovi Václavovi znak udelenia arcibiskupskej hodnosti — pálium, pás z čistej bielej ovcej vlny, ktorý nosí arcibiskup metropolita na ornáte. Ešte pred skončením sv. omše Ján Pavol II. posvätil niekoľko desiatok základných kameňov na stavby nových kostolov a kaplniek.

Na záver pobytu na Morave pri príležitosti celosvetového Dňa Zeme zasadili pápež a predseda českej vlády Petr Pithart s podpredsedmi federálnej vlády Josefom Hromádkom a Jánom Čarnogurským dvory — národné stromy Slovanov.

V BRATISLAVE

Vyvrcholením návštavy Sv. otca v Česko-slovensku bol jeho pobyt v Bratislave. Pred pristátím na vajnorskom letisku počasného hlavného mesta Slovenska z leteckého okna nad Bratislavským hradom a Devínom a po vystúpení z vrtuľníka pobožkal slovenskú zem. Potom v sprievode metropolitu slovenského, arcibiskupa Jána Sokola, hlavu lit

Tuďom dobrej vôle, ktorí si chceú vypočuť jeho posolstvo. Pred odchodom vyjadril nádej na skoré nasledujúce stretnutie. Státičce Ľudí v Bratislave mu na rozlúčku srdečne a úprimne spievalo slová pápežskej hymny: Živ Bože, Otca svätého...

J.S.

Z VYSTOUPENÍ VÁCLAVA HAVLA

PŘI UVÍTÁNÍ NA LETIŠTI V RUZYNÌ

Nevím, zda vím, co je to zázrak. Přesto se odvažuji říct, že jsem v tomto okamžiku účastníkem zázraku: do země zdevastované ideologií nenávisti přijíždí posel lásky; do země zdevastované vládou nezdělaných přijíždí živoucí symbol vzdělanosti; do země nedávna nícené ideou konfrontace a rozdělení světa přijíždí posel míru, dialogu, vzájemné tolerance, úcty a laskavého porozumění, zvěstovatel bratrské jednoty v různosti...

NA PRAŽSKÉM HRADĚ

Vaše Svatosti, v jedné své básni se tázete: „Což mohou dějiny téct proti proudu svědomí?“ Je zřejmě, co jste tímto zvoláním mínili: že natrvalo proti proudu svědomí dějiny téct nemohou. Měl jste pravdu a spolu s Vámi měli pravdu všichni, kdo neztrácejí naději. V naší zemi — tak jako i v zemích mnoha našich sousedů a bratrů — teckly dějiny dlouho proti proudu svědomí. Nemohly však proti němu téct natrvalo. Proto mám dnes tu velkou čest, že Vás mohu uvítat v tomto prastarém sídle českých králů a později československých prezidentů...

Pevně věřím, že nám Vaše návštěva připomene to, co právě dnes tolik potřebujeme připomenout: absolutní horizont našeho vztahování, onu tajemnou pamět bytí, do níž se každý náš čin zapisuje a v níž a skrze niž se teprve a opravdu zhodnocuje... Vše co o Vás víme, napovídá, že nám svým charismatem toto dnes připomenete. Ani možna nevíte, jak velice takové připomenutí právě v těchto dramatických dnech potřebujeme.

Dějiny v naší zemi přestaly téct proti proudu svědomí. Nedopusťme, aby proti němu — ať už pod jakýmkoli praporem — znova tekly.

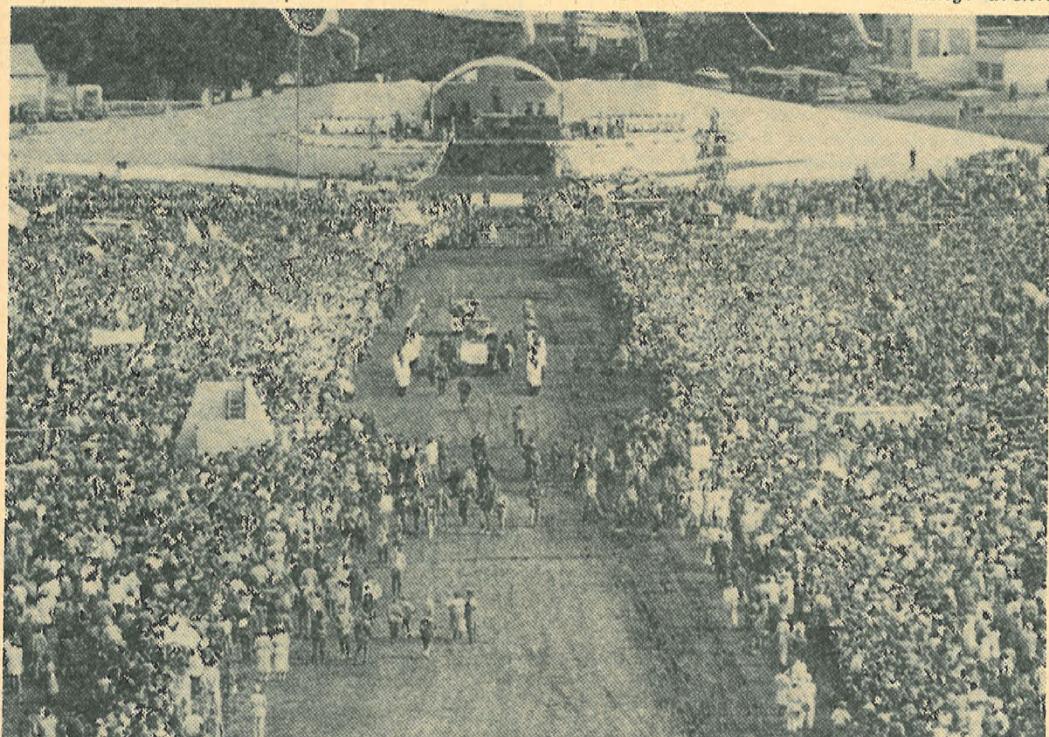
líckej cirkvi privítal predseda FZ Alexander Dubček, predseda vlády ČSFR Marián Čalfa, predseda SNR Rudolf Schuster, predseda slovenskej vlády Milan Čiž a ďalší predstavitelia štátu a cirkvi.

Za hlaholu bratislavských zvonov a srdečného pozdravovania veriacich, ktorých sa tu zhromaždilo vyše milión, Ján Pavol II. došiel k oltáru postavenému na vysoké plošine uprostred letiska. Začala sa tretia pápežská omša, tentoraz v slovenčine, počas ktorej odzneli jednotlivé modlitby i v staroslovenčine, maďarské i nemčine. Počas omše arcibiskup Ján Sokol zložil prisahu vernosti sv. Petrovi apoštoli, cirkvi a Sv. otcovi a obdržal pálium. Po sv. omši pápež pozdravil národnostné menšiny a vysvätil dve stovky základných kameňov na stavby nových kostolov na Slovensku.

Praha, Veľhrad, Bratislava — tri zastavenia pápeža, tri príležitosti na krátke, ale obsažné stretnutia so zástupami veriacich, s predstaviteľmi cirkvi, kultúrneho i vedeckého sveta, so študentmi. Prišiel do Československa nielen ako hlava katolíckej cirkvi a vatikánskeho štátu, ale aj ako kresťan, Slovan a pápež, ktorý svoj pontifikát spojil s ideou ľudských práv. Prihovoril sa všetkym

Na vajnorskom letisku sa zhromaždil miliónový zástup veriacich

Snímky: archív

Z PREJAVOV A HOMÍLÍ JÁNA PAVLA II.

PO PRÍLETE NA RUZYNSKOM LETISKU

Veďmi som si želal byť v krajinu, ktorá už pred vyše tisíc rokmi bola kelískou miestie Cyrila a Metoda, ktorí sem priniesli evanjelium a s ním aj písaný slovanský jazyk. Stal sa postupne základňou vlastne všetkých slovanských jazykov a kultúr. Pápež — Poliak nezabúda, že kresťanstvo prišlo do Poľska práve z Čech, „slovanskou cestou“... Prišiel som povzbudiť veriacich v tejto zemi, aby silou svojej viery pomáhali riešiť bolesti a problémy spoločnosti, aby dobre vykročila na cestu slobodného života.

NA PRAŽSKOM HRADE

S účtom zdravim vás a vašim prostredníctvom všetkých predstaviteľov kultúrneho a duchovného života vašej krajiny. Krajiny, ktorá celé tisícročie tvorila živú a významnú duchovnú križovatku Európy. Krajiny, ktoréj kultúra predstavuje vzácny klenot v dejinách európskej vzdelenosti. Prvými krokmi na ceste znovuzískanej slobody predstavujú teraz jednotlivé národy strednej a východnej Európy svetu opäť svoju duchovnú tvár. Národy Československa ukázali opäť svoju mravnú a kultúrnu vyspelosť pokojným priebehom svojej ušľachtilej revolúcie...

Kľúčové problémy súčasnej spoločnosti — a aj vašej spoločnosti, stojacej na prahu novej dejinnej etapy — možno riešiť len v dialógu, a z toho dialógu by sa nemal nikto vylučovať. Kresťania by mali do toho dialógu vstúpiť vo vzájomnej bratskej jednote a ako tí, ktorí sa usilujú o skutočnú jednotu celého národa. Jednotu, založenú nie na uniformite a konformite, ale na vzájomnej úte a vedomí zodpovednosti voči spoločným koreňom národa a jeho kultúry.

Československo sa dnes v istom zmysle znova vracia do Európy. Má v Európe svoje jasné miesto a dôležité poslanie. Táto krajina bola od vekov duchovnou križovatkou, mostom medzi Východom a Západom.

NA VELEHRADE

Zakúsili ste tragickej pokus vylúčiť Krista zo stavby spoločnosti a jeho následky. Poznali ste svet, ktorý bol bez Boha, nepriateľský, chladný, pustý. Ale už rok 1985, keď som k vám ešte nemohol prísť, bol milníkom na vašej ceste k slobode. Cesta však musí pokračovať. Sloboda vonkajšia, bez vnútorného oslobodenia, plodí len chaos. Trvajte v slobode, ku ktorej vás oslobodil Kristus. To je spojenie slobody vnútornej s vonkajšou...

Chcem z tohto miesta oznámiť cirkvi svoj úmysel zvolať pre Európu zvlášne zasadanie biskupskej synody, aby moji spolubratia v biskupskej službe, zhromaždení vo forme, ktorá má tak veľký význam pre kollegialitu a pastiersku lásku, mali možnosť zamyšľať sa s väčšou pozornosťou nad významom, ktorý táto chvíľa dejín má pre Európu a pre cirkev...

V BRATISLAVE

Na Slovensko som vždy veľmi chcel prísť, ale nebolo to možné. Nemožné sa stalo možný až teraz, keď po štyridsaťročnom putovaní púšť a po toľkých Veľkých piatkoch svitlo veľkonočné ráno...

... Vždy tu boli Ľudia, ktorí napriek tomu, že sa tým vystavovali nebezpečenstvám, vyznávali i po tieto roky vieri. Boli to väzení a ponížení biskupi, ktorí prekazili vykonávať ich poslania, reholníci, ktorých vynhalí z kláštorov, a reholné sestry, ktoré násilím odlúčili od služby chudobným, ale aj rodičia, ktorých donucovali obmedzovať kresťanskú výchovu detí, vychovávaných v „dvojkoľajnosti“... Krv mučeníkov bola vždy semenom nových kresťanov...

ANTON BALÁŽ

ZNAK POKOJA

V nedeľu Martonovci zvyčajne dospávali celotýždenný zhon; niekedy aj nočný program viedenskej televízie. Ivan sa budil prvý, okolo deviatej. Chvíľu počúval zvuky v paneláku, potom sa obrátil k Lucii. Čo v polosne sa k nemu pritlačila. Prebrala sa až na dotyk jeho hladajúcej ruky a ochotne jej vysla v ústretu. Zostali potom v posteli ešte desať — pätnásť minút. Deti medzitým vstali a pozerali vo svojej izbe nedeľné rozprávky.

Predchádzajúce tri dni strávil Ivan na služobnej ceste, zavŕšenej účasťou na nudnej odborárskej konferencii, z ktorej musel doniesť do prvého pondelňajšieho vydania dvadsaťpäťriadkovú správu. Po raňajkách si preto hned sadol k písaciemu stroju, na chvíľu sa s prižmúrenými očami sústredil, aby si premyslel ako napísat z tej záplavy fráz a ničehovoriacich bilancii aspoň dvadsaťpäť čitateľsky strávitelných riadkov.

Po istom trápení pamäti a svedomia dospel k prvej frázovitej vete, sklonil sa k písaciemu stroju a — pocítiť ako ho ostro pichlo v slucháčach a hlavou sa mu prevrátila vlna tupej bolesti. Trocha sa vydelen, ale po chvíli pochopil, že to nie je prizrak žiadnej náhlnej mozgovej príhody, ani prejav pudu sebazáchovy, ktorý mu chce uchrániť aspoň zvyšky zdravého úsudku, ale jednoducho dôsledok toho, že šofér celou cestou fajčil, on podchvíľou otváral okno, chytil asi prieval a teraz ho začína poriadne bolet hlava. So zaťatými zubami a zmraštenu tvárou napísal správu, obliekol sa a pbral sa s ňou do redakcie.

Z obavy, že pisárky budú mať nafajčené a hlava ho rozboli ešte viac, pomôže mu už len alnagon, z ktorého ho zasa vždy rozboli žalúdok, Ivan len vhodil správu do schránky na dverach redakcie. Oddychol si, že má za seba neprijemnú pracovnú povinnosť a pretože bolesti hlavy ustúpili len nepatrne, rozhodol sa pochodiť si nejakú hodinku v meste. Bolo celkom vyľudnené, nevľúdne a špinavé. Zahol do stredovekých ulíc, kde jeho kroky zneli ešte osamejšie. Zastavil sa pred výkladom starožitníctva, úchytkom si prezrel v benátskom zrkadle svoju ostarnutú tvár a zmocnila sa ho tiesňivá myšlienka, že dni života nezadružateľne plynú, že v posledných rokoch

plynú akosi bez úžitku, deň za dňom, až príde vždy rovnako fádna nedeľa. Pôjde to takto ďalej? A dokedy? A prečo?

Aké hlúpe otázky, pomysli si Ivan Marton a prudko sa odvráti od svojho obrazu. Už kráčal úzkou uličkou, vzdialoval sa od zradného zrkadla, ale otázky mu ďalej víril v hlave. Chcel sa obrátiť k domovu, rozhodnutý radšej si zobrať alnagon, zahnáť bolesti hlavy (iste z nich pochodia tie protivné otázky), keď sa z výšky rozľahol hlas zvonov. Zaplavil uličku, malé renesančné námestie, postupne ešte zosilnel: Ivan sa priblížil k Dómu svätého Martina. Zvony stíchlí a cez dokorán otvorené dvere sa k nemu doniesli zvuky organu, tlmené, ale majestátne tóny Bachovej fúgy. Ozval sa spev množstva nie celkom zladených hlasov a Ivan si začudované uvedomil, že v Dóme sa začína omša. Zastal. Už celé roky nespájal nedeľu s omšou a tak tam trocha zaskočený stál uprostred kamením vydláždeného námestíčka a uprene sa díval k vchodu do kostola.

Od matky Ivan Marton vedel, že omšu začali slúžiť po slovensky, kňaz je obrátený tvárou k veriacim, a že je to tak pekné. Ovládla ho zvedavosť, aj ho napadlo, že by matku potešil, keby jej napísal, ako zašiel do kostola, ba zobrať so sebou aj deti. Cítil, že matke by tým urobil rovnakú radosť, ako keď priloží do listu výstrižok svojich novinových článkov. Pohrával sa nejaký čas s takto myšlienou, chcel sa s ňou zveriť aj Lucii, ale pre čosi to odkladal: v duši jeho ženy mala neviera v čokoľvek také hlboké korene, že by sa tomu nebol potešil ani zaprisahaný ateista. Potom Ivanov kolega zaoberajúci sa bratislavskými pamiatkami napísal poznámku o tom, že korunovačný kostol uhorských kráľov, pýcha stredoeurópskej gotiky nie je stále národnou kultúrnou pamiatkou, vyhorel preto a Ivanova zvedavosť na slovenskú omšu začala cítelne chladnúť. Plynul čas, Ivanova matka náhle zomrela, nemal už komu písať listy a urobiť jej radosť, ktorá by ho nebola takmer nij stála. Tak prečo to neurobil? Nevedel odpovedať, ako keby sa teraz zvrtol a pbral sa domov, bol by si pripadal ako zbabec. Pomaly sa preto pobral v ústretu dvihajúcej sa vlna spevu a hudby.

Kresba: Areta Fedaková

Zastal kúsok od vchodu, uvidel kamennú nádobu na svätenu vodu, ale nepohol sa k nej, ani sa neprežehnal. Nejaká žena v tmavej šatke, vedľa ktorej sa postavil, mu krátko, skúmavo nazrela do tváre, skľzla pohľadom k jeho rukám, zastrčeným do vrecák plášťa, odvrátila sa od neho a ďalej sa polohlasne modlila. Ivan si rýchlo vytiahol ruky z vrecák. Neviditeľné reproduktory prenášali po zaplnenom Dóme tichý kňazov hlas: nezrozumiteľne sa čosi modlil. Ivan sa po chvíli začal presúvať bližšie do stredu kostola.

Bronz na mohutnej soche svätého Martina, kameň v dokonalej gotickej klenbe, farbené vitráže v oknach, lavice zo vzácnego tmavého dreva, zapĺňajúce chrámovú lod', všetko, na čo Ivan pozrel, bolo citlivozreštaurované. Pred goticky strohým hlavným oltárom stál jednoduchý drevěný stôl, prikrytý bielym obrusom; pri ňom starý kňaz a niekoľkí miništranti slúžili nedeľnú omšu. Ivan chvíľu počúval slabý hlas kňaza, vniimat aj slová omše, ale nevedel sa už k nim pripojiť. Organ i spev už predtým ustali, nasledovala časť tichej modlitby. Zmlkol aj hlas kňaza, len jeho podvihnuté ruky a pochybujúce sa perky svedčili o tom, že sa tiež modli.

Okrem otčenáša Ivan už pozabúdal všetky ostatné modlitby. Keď začal chodiť do školy, bolo náboženstvo ešte vyučovacím predmetom. Aj keď vtedy nebolo treba žiadny osobitný súhlas rodičov, matka nedokázala Ivana udržať na vyučovaní dlhšie ako po prvej prijmanie. Potom sa naučil už len modlitbu k sv. Antoníčkovi, ktorý pomáhal hľadať stratené veci (strácal vtedy často perá a drahé krúžidlá). Pretože katolíci nečítavali bibliu, zoznámil sa s týmto veľkolepým diealom až ako vysokoškolák. Na fakultu prišla študovať aj jeho vzdialá sesternica, ktorá prekonala v detstve obrnu a napádala odvety na pravú nohu. Bola presvedčená, že sa nikdy nemôže páčiť chlapcom, že ak by si ju aj nejaký muž zobrať, bolo by to len zo súčitu, a potom je lepšie upnúť sa na toho, ktorý vie súčíti najdokonalejšie. Chodila preto často do kostola, obklopila sa podobne postihnutými alebo len telesne nepríťažlivými kamarátkami. Keď skončila fakultu, odšla robíť do ústavu pre telesne postihnuté deti. Ivan si na ňu spomenul, až keď dostal v redakcii za úlohu napísať niečo oslavné o sociálnej politike. Vybral sa za ňou a po dvoch dňoch strávených v ústave pochopil, že pravdepodobne len viera môže dať ľoveku silu k takej nezišnej obeť blízonym. Trúfol si začať reportáz z ústavu citátom z Lukášovho evanjelia, vyslúžil si od šéfredaktora pokarhanie a príse neoučenie, že milosrdstvo a súčit zaváňajú prekonaným filantropizmom, sú to nevedecké kategórie, aby s nimi viac neoperoval. Poslúchol raz navždy. Mlčali aj iní, a tak mohli vyrastať nikym neznešené nezúcitné, vandalské generácie. Ivan Marton si pri predstave rôznych tvári nesúčitného sveta zhľbka vzdyhol. Pocítil na sebe čísi uprety pohľad. Vedľa neho stalo asi sedemnásťsedemnásťročné dievča. Na okamih sa stretol s jej plachým, chápavým, trocha až súcitným pohľadom. Obaja hned pohľady odvrátili.

Ozval sa prenikavý hlas miništrantovho zvončeka a sklonil hlavu v kostole. Aj Ivan sa sklonil nad lavicu, za ktorou stál. Keď sa zvonček ozval po druhýkrát, ruka dievča sa dotkla pŕs a chvíľu na nich zostala ležať. Ivan urobil to isté, v podvedomí zakódovanom signále dokonca pohyb perami ako pri modlitbe. Dievča malo peknú jemnú tvár, na slucháčach sa jej vlnili žlté kučery. Ivan si zas spomenul na svoju telesne poznácanú sesternicu, na postupne prijímané presvedčenie, že viera je ópiom, kompenzáciou, je útočiskom telesne či inak postihnutých ľudí. Sústredene sa zadival na dievča, prešiel pohľadom jej postavu; ale zdalo sa, že jej nič nechýba do telesnej dokonalosti. Ale možno je z rozvrátenej rodiny, alebo má otcu alkoholika, našepkal mu hned jeho ateistický, utilitárny rozum. No keď sa vzápäť stretol s pohľadom dievča, nebola v ňom žiadna badateľná stopa potláčaného utrpenia. Namiesto toho, aby ho

to zistenie potešilo, lebo neznášal pohľad na utrpenie detí, zmocnil sa Ivana akýsi nevysputateľný nepokoj.

Ozval sa dlhý môlový tón, plynulo prešiel do výraznej melódie. Utiekame sa k Tebe, ozval sa zbor na chóre a čisté hlasu zaplavili rozahlú kostolnú lod'. Spev zmožutnel, stal sa postupne nezladeným, ale vrúcym. Ivan sa oprel laktom o vysokú bočnú stenu lavice ktorá pohľadom po tvárich, ktoré v šere pochmúrnego dňa, aký vládol za oknami a vrhal dnu cez farebné skla len malo svetla, mali v tej chvíli akýsi nádych tajomstva. Piešen' odznela, pomaly tičhol aj organ, ale to neurčité mäkké svetlo a tie tváre, poznáčené čímsi, čomu Ivan nerozumel, evokovali pocit čohosi hlbokého a mämivého; napäť v ňom sa ešte vystupňovalo.

— Pokoj s vami! — povedal do ticha starý knaz.

Zbor hlasov mu odpovedal:

— Tvoj pokoj nech zostáva vždy s nami.

— Dajte si znak pokoja! — vyzval knazov hlas.

A vtedy sa dievča obrátilo k Ivanovi a vystrelalo k nemu ruku. Zmiatol ju výraz neporozumenia na jeho tvári. Dievča sa na chvíľu zháčilo, ruka neopatrne klesla, prsty sa zachveli. Ale to už Ivan pochopil, že podanie ruky je súčasťou nového obradu a aj jeho ruka vyšla v ústrety jej úzkej, takmer ešte detskej dlani. Bol to len krátky, jemný dotyk, dievča sa hned' obrátilo na druhú

stranu a podávalo ruku staršej žene, stojacej kúsok za ňou. Aj Ivan sa obrátil: muž opretý o kamenný stlp, bradatý neznámy vo vetrovke pokročil k Ivanovi a pevne mu stisol ruku. Mal vľudny, neuhýbavý pohľad. Nepatrne sa na Ivana usmial, potom sklonil hlavu a pochádzal sa do rozjmania.

Obrad pokoja, náhla myšlienka, že stále existujú ľudia, ktorí inak vnímajú svet, inak o ňom uvažujú ako sa to žiada a neboja sa verejne to prejaví, na prvé miesto staviajú iné duchovné hodnoty ako oficiálne uznané, znova sa obnovujúce, v hlbke srdca nikdy neopustené presvedčenie, že by aj iný názor na svet bolo treba prijímať s porozumením, s toleranciou, s vedomím, že bytie sa môže napájať z rôznych prameňov, nemôžno a netreba mu predispisovať z ktorej studničky si má uhasiť smäď po živote, a on môže byť spôsobený nielen chudobou života požitkov — to všetko Ivanovi privodilo ďalšiu, zvlášť znepokojujúcu otázku: len preto nazačiel celú roky na omšu, lebo sa bál dospieť k takému poznaniu, poznaniu vzdialenému od oficiálneho postoja? Bál sa, že s týmto poznaním sa mu bude tažie žiť, že dni mu nebudú viac plynúť tak jednotvárne a plýtka?

Organ na chóre zohral dlhý, jasavý akord z Beethovenovej Ody na radosť a zbor sa k nemu pripojil vrúcymi hlasmi. V náhlom, hlbokom citovom rozrušení, ešte vystupňovanom narastajúcou silou piesne, pocítil Ivan tú chvíľu ako okamih možného zblíženia ne-

známych ľudí, zblíženia, ktoré by sa iste dalo nejako predstaviť a mohlo by prerásť do trvalého bratstva národov; a myšlienka, že on, alebo ktočokvek by sa z neho mohol svojou netolerantnosťou vylúčiť, ho naplnila úzkostou, ktorá trvala až do konca omše.

Domov prišiel vo zvláštnom rozpoložení. A prišiel k nedeľnému obedu neskoro. Deti už boli najedené, začudované na neho hľadali, keď mlčky, s neurčitým úsmevom zosatiali vo dverách kuchyne.

— Kde si bol tolko? — opýta sa Lucia, ktorá hrmatola riadmi na sporáku a podozriavo si ho premerala.

— V kostole... na omši, — povedal Ivan a previnilo sa na ňu usmial.

— A čo? — opýtala sa Lucia prekvapene a dosť hlúpo.

— Nič! — odpovedal Ivan rovnako.

Mlčky sa na seba hodnú chvíľu dívali.

Ivan by bol Lucii rád všetko vysvetlil a ona aj nejaké vysvetlenie čakala. Ale zároveň si uvedomoval, že aj keby jej porozprával všetko čo videl a precítil, nič by nepochopila. A tak mlčal, mlčal tak úporne, až ho zasa prudko rozbola hlava. Našiel v kredenci alnagon a chevajúcimi sa prstami začal doloval tabletu z nepoddajného oceľofánu.

— Keby ťa tam bola aspoň prestala boľieť, — povedala Lucia a nespokojná odišla z kuchyne.

Prehitol alnagon a čakal, kým sa bolest v hlave utíší a začne ho bolieť žalúdok.

HANS KRUPPA

LÁSKA A PENIAZE

Carsten Blohm sníva o sladkom živote. O sladkom zahŕňaní. O sinku a pieskových plážach. O krásnych ženách. Ale kde na to všetko vziať peniaze? Vtom spoznáva pracovníčku jednej banky. A to je pre neho znamením osudu!

* * *

Volala sa Nadja a pracovala ako poradkyňa pre zákazníkov v istej banke. Carsten Blohm ju spoznal na autobusovej zastávke. Autobus jej ušiel priamo pred nosom a Carsten sa so svojím typickým šarmom ponúkol, že ju zavie domov autom. Spočiatku nemal nijaké bočné úmysly. No keď sa Nadja o týždeň neskôr stala jeho milenkou, položil si otázku, či by sa nedalo spojiť prijemne s užitočným.

Pravda, musel ísť na to opatrne. Vždy, keď mu Nadja podrobne rozprávala o svojej práci a kolegoch v banke, Carsten pozorne počúval a formuloval svoje otázky tak, aby nemohla mať žiadne podezrenie.

Prišiel rozhodujúci deň. Carsten si priniesol z úkrytu zbraň a nabil ju. Starú, ale dobre udržiavanú strelnú zbraň, ktorá patrila jeho otcovi. Okolo štrnásťnej hodiny odišiel z bytu a pobral sa k stanici metra. Banka stála práve v blízkosti stanice metra, ktorá bolo dôležitým bodom v jeho pláne na útek.

Na toalete si nasadil svetlú parochňu. O niekoľko minút neskôr už stál pred bankou. V náprsnnej taške mal plastové vrecko na peniaze. Masku na tvár a revolver ukryl do vrecka svetlého kabátu, pod ktorým mal obliečaný ďalší čierny kobát.

Bol utorok a Nadja mala voľné popoludnie. Carsten si zámerne zvolil práve tento deň. V banke boli traja zákazníci, medzi nimi staršia žena.

Carsten sa zhlboka nadýchol. Teraz alebo nikdy! Nasadil si masku, odistil revolver a zaútočil.

V nasledujúcej sekunde zdrapol staršiu ženu za rameno a priložil jej hlaveň revolvera k spánku.

— Ruky hore! A nijaký zbytočný pohyb! — Obratil sa na pokladníka. — Dajte všetky peniaze sem! Najprv veľké bankovky! Ponáhľajte sa! Rýchlo, rýchlo!

Vybral z tašky plastové vrecko a stríľal ho do ruky žene bledej ako stena. — Rýchlo! Dajte tam peniaze!

Vrecko sa zapĺňalo tisícami, päťstovkami a stovkami. Keď mu však pokladník podával malé bankovky, Carsten vytiahol vrecko žene z ruky a vyrážil z budovy.

Teraz nasledovala športová časť, štyristo metrov behu k stanici metra.

Vďaka tvrdým tréningom v parku sa v poslednom čase veľmi zlepšil v behu. Vybehol, ignorujúc krik, ktorý k nemu doliehal z banky, ponáhľal sa dolu po schodoch vedúcich do podzemnej dráhy a cestou si strhol maskou z tváre. Potom rýchlo naskočil na protifahľné schody, aby sa dostal k východu zo stanice.

* * *

Ešte mu zostávalo dvesto metrov k mestu, kde stálo jeho auto. Chránený krikmi, ktoré lemovali parkovisko, zbavil sa svetlého kabáta a parochne a nasadil si okuliare.

V tmavovlasom mužovi v okuliaroch a v čiernom kabáte, ktorý pokojne krácal k svojmu autu, by nikto nebol spoznal chlapa, ktorý len pred pár minútami prepadol banku a zobrajal viac ako stotisíc mariek.

Carsten sa triumfálne uškrnul. Vybral. A teraz príde sladký život, po ktorom tak dlho túžil: leňošenie, slnko, pláže, krásne ženy. A možno pošle pohľadnicu aj Nadji do daždivého Nemecka. Nemal by byť tak celkom nevďačný k svojej dobrej informátorke. Keď však Carsten pristúpil k autu, oči mu takmer vylezli z jamôk. Za volantom sedela Nadja. Usmiala sa naňho a povedala: — Nasťup predsa. Mám pre teba veľké prekvapenie.

Carsten nastúpil ako omráčený. V hlave mu vírilo tisíce myšlienok.

Nadja pridala plyn, predbehla niekoľko áut a zamierila von z mesta. Zastavila na malom, opustenom predmestí pred krásnym, ale schátraným domom a povedala nežným hlasom:

— Tento dom som pred tromi rokmi zdeľala po otcovi. Nie je zadlžený, ale ako sám vidiš, treba ho od základu zrenovovať. A to nás bude stáť práve stotisíc mariek. Ach, Carsten, ako dlho som už túžila tu žiť, daleko od mesta, na dobrém vzduchu a...

— Moment, — skočil Carsten do reči. — Hovoríš o našich stotisic markách. Čo to znamená?

Nadjin hlas stvrdol: — Tie peniaze sú naše! Rovnako tvoje ako moje, miláčik. Ten prepad som plánoval dávno pred tebou. A hoci si to netušil, bol si len mojim nástrojom.

Carsten sa zase cítil ako bezmocný, malý vydelenec.

— Myslíš — pokračovala Nadja pevne, — že som ti nevysvetlila dobre svoju prácu? Poskytla som ti postupne všetky detaily, ty si ich už potom len dal dohromady. A keď prepukla tvoja bežecká horúčka, vedela som, že nadišiel ten správny čas.

Carsten si do krvi hrýzol pery. Mrzelo ho, že žena ktorú chcel on využiť, využila jeho.

Od zúrivoti neschopný slova otvoril dvere a vystúpil. Potreboval sa nadýchať čerstvý vzduch, aby sa uspokojil.

Vtedy za sebou počul hlas.

— Policia! Položte ruky na strechu auta. Carsten sa obrátil. Na ceste stálo sivé auto. Vystúpili z neho dva muži, policajti v civile a namierili naňho služobné zbrane.

* * *

Mladší policajt mu odobral zbraň. Starší otvoril dvere na aute: — Vystúpte! — Obratil sa k Nadji. — Obaja ste zatknutí. — Pritom zobrajal plastové vrecko s peniazmi. — Prepad ste plánovali spolu?

— Aký prepad? — mrmial Carsten. Stále nevedel, či sa mu to sníva. A čo sa vlastne stalo?

— Spomíname si na výškový dom pri stanici metra, kadiaľ ste bežali? — spýtal sa starší policajt.

Carsten zmätene privýkol.

— Z trinásteho poschodia je výborný výhľad na banku, stanicu metra a parkovisko, kde vás očakávala vaša spoločníčka. Keď už je niekto v dôchodku, má vždy dosť času. Sedí si na balkóne pri dobrom pive a nenazdajky sa stane svedkom bankovej lúpeže.

Carsten neveriacky krútil hlavou.

— Ale áno, — povedal mladší policajt. — Tak to bolo. Istý penzionovaný učiteľ všetko pozoroval. Rýchlo si prinesol d'alekohľad, videl vás útek k metru i to, ako ste nastúpili do červeného auta. Vďaka d'alekohľadu mohol dokonca udať aj číslo vášho auta. Náhodou sme práve obchádzali mesto, keď sme dostali súrne hlásenie.

KRAJANSKÁ PRÁCA V MIESTNYCH SKUPINÁCH

Cas beží veľmi rýchlo a úmerne s tým sa rozvíja veda a technika. Ľudstvo sa obohacuje o stále nové a nové výrobky civilizacie a vedeckotechnického pokroku. Rozhlás, televízia a iné prostriedky masovej komunikácie nám umožňujú priamy styk — zvukový a vizuálny — s inými svetadliami. Často bezprostredne sledujeme, čo sa v danom momente deje na druhom konci sveta. A jednako, hoci sme veľa dosiahli, ľudstvo neustále speje vpred, stále hľadá niečo nové. Taká je zákonitosť vývoja.

Ked' sa nad tým zamýšľam, dosievam k záveru, že dnešným ľuďom, napriek spomínanému pokroku, predsa niečo chýba. Zdá sa mi, že nám chýba prialostné slovo, otvorené srdce, susedský rozhovor a blízke vzťahy. Možnože dnešné neľahké časy spôsobili, že sme sa stali akýsi sebeckí, menej angažovaní, ba, — sme tvrdí, — pasívni. Ked' toto prenesieme na nám krajanský dvor vysvitne, — na čo poukazujú mnohí radovi členovia Spoločnosti, — že v miestnych skupinách nevidno v poslednom období skoro žiadnu kultúrnu či organizačnú činnosť, čo je znepokojujúce. Jedna či druhá prehliadka na tom prakticky nič nemeni.

Vieme, že sa nám nežije ľahko, ale napriek tomu musíme dbať o nám krajanský kultúrny život. Nikto to za nás neurobi. Vieme tiež, že v každej miestnej skupine sú iné, často veľmi differencované podmienky pre kultúrnu činnosť, rozdielna je i aktivita miestnych výborov. A jednako v každej miestnej skupine možno a treba niečo robiť. Možnosti je veľa, dokonca i tam, kde nie sú klubovne. Svojho času som predstavil niekoľko návrhov z tých MS, kde nadozaj pekne pracovali. Robili tam stretnutia pre starších krajánov, so školskou mládežou, kultúrne večierky, premietanie zaujímavých filmov a iné podujatia pre mládež, športové súťaže a pod.

A čo tam, kde nie sú klubovne? Vieme, že každá miestna skupina dostáva zásielky časopisov a knih v materinskej reči. Stačí prísť, zobrať časopisy a prejsť sa s nimi k členom MS, porozprávať sa s každým o krajanských záležitostach a problémoch v obci — hospodárskych, spoločenských a ľudských. Ako som už spomínal, chýba nám často dobré ľudské slovo. Každý tu môže prejavíť svoju aktivitu, iniciatívu a pevné národné povodomie. Potrebný je práve dobrý príklad a vzor, ktorý by vedel nadchnúť iných.

Na stránkach nášho časopisu som viackrát spomínať na začiatky nášho krajanského hnutia. Časy neboli ľahké a jednako vďaka všeobecnému odusevneniu krajánov sa nám darilo vyvíjať veľmi živú kultúrnu činnosť. Ničko neboli sebecký, platilo heslo:

jeden za všetkých, všetci za jedného. Sice aj dnes sú niektoré MS aktívne, ale je ich podstatne menej. Vidíme to medzi iným pri ziskavaní predplatiteľov Života. Pre Novú Belú, Krempachy, Jurkov, Kačín, Nedecu či Lapsanku sa ani dnes Život nezdá byť tak drahý a preto majú tam veľa odberateľov nášho jediného krajanského časopisu. Tám nás aktív neváha vložiť peniaze za iných krajánov bez obavy, že im to neskôr vrátia. Na druhou strane také miestne skupiny ako Dolná Zubrica, Harkabuz, Podhradie, Malá Lipnica, Podvilk, Podškale, Horná Zubrica či veľká Lipnica asi náhle schudobneli, lebo im je ľuto vydať na Život tak, ako na krabičku najlacnejších cigaret. Je to smutná pravda, ale výbory miestnych skupin na Orave prestali propagovať nás časopis a tak nie dlív, že tam dnes dochádzajú len ojediné čísla. Treba sa nad tým vážne zamyslieť. Adresujem to predsedom tých miestnych skupin, aby pouvažovali ako rozhýbať krajanskú činnosť a opäť rozpropagovať Život medzi doterajšími odberateľmi. Cenový argument proti odoberaniu časopisu neobstojí.

V poslednej dobe sa v strednej a východnej Európe uskutočňujú podstatné spoločensko-politicke a hospodárske zmeny, svojzrázna obnova štátov nazývaných donedávna socialistickými. Buduje sa demokracia a sloboda ľudu žijúcich v tých krajinách. Na demokratických premenech v Poľsku sa podieľajú i národnostné menšiny, ktoré sa domáhajú plného rešpektovania príslušníkov im práv.

Prešiel už rok, keď pápež Ján Pavol II. v známom posolstve k nárom sveta zaujal jednoznačný postoj k otázke národnostných menšín a ich práv. Pre zobrazenie tohto postoya zacitujem krátky úryvok z pápežovho posolstva: „Práva a povinnosti menšín sa týkajú vzťahu medzi menšinovými skupinami a štátom. Tieto práva niekedy bývajú uzákonené, takže menšiny požívajú právnu ochranu. No nezriedka aj tam, kde štát zaistuje podobnú ochranu, trpia menšiny diskrimináciou a sú v skutočnosti pozbavené práv. V tom prípade má štát povinnosť napomáhať a podporovať práva menšinových skupín, lebo pokoj a bezpečnosť môžu byť zaistené len rešpektovaním práv všetkých.“

Ako vieme, toto posolstvo malo byť čítané v kostoloch. Vo väčšine kostolov v celom Poľsku bolo čítané, len na Spiši a Orave nie. Práve tam, kde žije náš národnostná menšina. Bolo to asi v obave, aby sa naši krajania nedozvedeli, čo o národnostných právach hovorí hlava katolíckej cirkvi. Mal toto v plnom znení uverejniť Život (zhrnutie posolstva bolo uverejnené v č. 4/89 — redakcia).

O tom, ako sa ešte aj dnes „rešpektujú“ práva menšín svedčí posledné nariadenie Ministerstva národnej edukácie vo veci vyučovania slovenčiny, v ktorom odmieta zaviesť povinné vyučovanie nášho materinského jazyka. Vraj sa to zhoduje s duchom helsinských dohôd. To nemôže byť pravda, lebo sa to nezhoduje so zásadou rovnosti všetkých

obyvateľov bez ohľadu na ich pôvod, rasu, náboženstvo a národnosť. V tejto otázke by sa mali usporiadať členské schôdzky v každej miestnej skupine a schváliť patričné postuláty, adresované Ministerstvu národnej edukácie, lebo je to pre nás životne dôležitá vec.

Posledný, 8. zjazd nastolil pred našou Spoločnosťou celý rad úloh, ktoré treba nutne riešiť, keďže sa týkajú nielen našej organizácie a jej členov, ale celej národnostnej menšiny. Nastojíme na križovatke, ale na rovnej ceste a vieme, ktorým smerom máme ísť. Nechýba nám odvaha, potrebujeme len viac sôl a mûdrych, energických ľudí, aby sme dosiahli vytýčený cieľ. Nemožno zastať na polceste. Od vzniku prvých miestnych skupín na Spiši a Orave sme pomaly, krok za krokom zdolávali prekážky na ceste k plnej seberealizácii našej národnostnej menšiny. To čo sme dosiahli, začalo bojovať už tri generácie krajánov, nemožno stratíť, ale napäť, treba zvierať a tak odozvať budúcom pokoleniam, ktoré budú pokračovať v tomto krajanskom diele.

Nedávno som si zalistoval v starých papieroch a našiel som i materiály o poľskej národnostnej menšine na Tešínsku. Vyčítal som, že táto menšina ešte v medzivojnovom období mala na základných školách svoj poľský materinský jazyk, čo bolo výsledkom medzištátej dohody. Odvtedy prešli desiatky rokov a my stále nemáme to, čo zaručuje menšinám Československo. Sme nadalej z tohto hľadiska veľmi chudobní.

Teraz, ako som už spomína, sa i u nás uskutočňujú generálne spoločensko-politicke zmeny a demokratizácie života. Myslím, že nadišiel čas, aby sa konečne demokraticky začali riešiť v národnostnej otázke, doteraz zatačované do úzadia. Naše práva musia byť, tak ako vo vyspelých demokratických štátach, začlenené ústavou a plne rešpektované. Treba si uvedomiť, že nastáva doba, — v čo pevne verím, — kedy o to, čo nám prislúcha, už nebude nútene prosíť, keď sa v súlade s duchom helsinského Záverečného aktu staneme skutočne plnoprávnymi občanmi tohto štátu.

ANTON PIVOVARČÍK

Dievčenské posedenie u Aničky v hre Kuđo.

DIVADELNÍCI

Z VEĽKEJ

LOMnice

NA SPIŠI

najlepší ženský herecký výkon. Pytačky boli pätkrát reprízované.

V nasledujúcej sezóne súbor už s terajším názvom pripravil hru od juhoslovanského autora Branislava Nušica Trúchliaci pozostali. Premiéra sa konala vo Veľkej Lomnici v januári minulého roka a bola reprízovaná v tatranských zotavovniach, liečebniach a obciach popradského okresu celkovo sedemkrát. Na okresnej súťaži získal súbor s touto hrou cenu za najlepší kolektívny herecký výkon.

V tejto sezóne súbor nacvičil veselohru Jána Hollého KUBO, ktorej premiéra a repríza bola začiatkom marca t.r. vo Veľkej Lomnici. Práve s touto hrou sa súbor predstavil našim krajanom v Nedeci, Novej Belej a Jurkove. Poznamenajme, že veselohru Kubo poznajú hľadom všetci krajania, pretože s ňou vystupovali aj naše divadelné kružky z Nedeca, Podvilk a Novej Belej vo viacerých miestnych skupinách.

Divadlo mládeže Budúcnosť najprv vystúpilo pred nedecký-

Divákom sa najviac páčili humorné scénky s Kubom, ktoré zahral Milan Leso. Na snímke s Melánou Tešlárovou

mi divákmi, ktorí húfne prišli na predstavenie a živo reagovali na všetky humorné scénky. Vystúpenie sa Nedečanom páčilo a bolo pre nich príjemným zažitom.

Druhýkrát zahrali Veľkolomničania v klubovni MS KSSCaS v Novej Belej pred preplneným hľadiskom. Medzi divákmi prevádzovali deti, ale boli aj jednotlivci zo susedných Krempach. Tenkrát súbor musel hrať bez herca Eda Závatzkého, ktorý náhle ochorel. Jeho úlohu — Loveckého prevzal Ivan Kubík, ktorý za normalných okolností hral Palka, jednu z vlastných postáv. V súvislosti s tým režisér Milan Leso musel zmeniť réžiu, pretože sa na javisku stretával Paľko a Lovecký, čo v tomto prípade nebolo možné. Pochopiteľne herec Ivan Kubík neovládal celý text Loveckého naspamäť, preto ho čítal z knihy, ale herecky to zvládol perfektne. Po polhodinovej hre, ako na zlosť, zhaslo svetlo. Čakalo sa pár minút, ale keď vysvetlio, že silný vietor poškodil elektrické vedenie a svetlo nebude celý večer, vtedy sa divadelníci rozhodli, že budú hrať ďalej pri sviečkach. Hra sa dařila aj v takýchto ľažkých podmienkach. Publikum sa dobre zabávalo, dokonca sa rozvinula konverzácia medzi Kubom a divákmi, pričom sa herci medzi nimi voľne pohybovali, čo sa Novobefanom veľmi páčilo. Súbor dal zo seba všetko, aby predstavenie dobre dopadol, za čo mu patrí veľké uznanie. Zhromaždení odchádzali domov veľmi spokojní.

Tretíkrát divadelníci z V. Lomnice vystúpili v klubovni MS KSSCaS v Jurgove. Tentoraz už neboli žiadne problémy s elektrickým prúdom a tak mohli podľa plánu využívať svetlo a zvuk. Aj tuná herc Kubík hral svoju úlohu Paľka a súčasne suploval úlohu Loveckého, ktorého text sa už stihol naučiť. Nie div, že diváci v podstate ani nezbadali, že v súbore chýba jeden herec. Za dobrý výkon účinkujúcich Jurgovčanov odmenili búrlivými ováciemi.

Vedúcim Divadla mládeže Budúcnosť je Miroslav Laburda. Veselohru režíroval Milan Leso, ktorý zároveň hral postavu Kuba. Scénografiu pripravili Ján Horník, Ján Valachy a Milan Leso.

Popri znamenitom výkone hercov treba zvlášť vyzdvihnúť scénografiu a réžiu predstavenia. Myslím si, že vystúpenia Veľkolomničanov významne obohatili nás kultúrny kalendár a priniesli krajandom hodne nezabudnuteľných zážitkov. Poznamenajme ešte, že po predstaveniach výbery miestnych skupín pripravili pre našich milých hostí malé pochotierie.

Dúfam, že teraz jeden z našich divadelných krúžkov bude mať možnosť predstaviť sa divákom vo Veľkej Lomnici.

Text a foto:
ANNA KRIŠTOFEKOVÁ

TYCHY

Ozývam sa k Vám ako členka MS KSSCaS na Sliezsku a od začiatku predplatiteľka a čitateľka Života. Som stálou účastníčkou našich členských stretnutí, kultúrnych podujatí a celého krajanského diania na Sliezsku. Tieto styky mi vždy poskytujú nové a zaujímavé zážitky, zase spoločné slovenské spevy, rozhovory a besedy s krajanmi obracajú môj jazyk a súčasne ma nútia zdokonaľovať si jeho ználosť.

Vždy, keď pride Život, čítam podrobne každé číslo. Dôkladne však sledujem najmä materiály z krajanského života a opisy rôznych našich kultúrnych podujatí. Čítaním Života si tak tiež zdokonaľujem jazyk. V poslednom čase mi v tom odborne pomáha i veľký poľsko-slovenský a slovensko-poľský slovník, ktorý som nedávno dostala ako odmenu na jednom z krajanských stretnutí. Je mi veľmi pomocný aj pri lúštení vašich krížoviek a hádaniek, ktoré ma učia a zabávajú. Pošielam vám ich rozlúštenia.

Chcem zároveň gratulovať redakcii za marcové číslo Života, ktorého oneskorenie sa veľmi batelne zmenšilo. Dúfam, že aprílové a májové číslo príde ešte skôr, až dôjde k „výrovnaniu“, tzn. že májový Život dosťaneme v máji, júnový v júni atď., čo Vám zo srdca želám.

Na záver cheem Vám popriat veľa úspechov v redakčnej a krajankej práci a čo najviac verných predplatiteľov nášho časopisu.

IVONA KNAPČÍKOVA

MOJE DOJMY Z AMERIKY (2)

Pod takýmto titulom sme v marcovom čísle uviedli prvú časť zázitkov a dojmov krajanke V. Smrečákovej z pobytu v Spojených štatoch. Dnes prinášame jej pokračovanie.

Mnohí krajania si iste neraz kládli otázku, ako ľudia žijú a bývajú v tej Amerike? Ja by som povedala, že asi tak isto, ako v Európe a teraz aj v Poľsku. Keď cestujem cez Chicago, pozorne sledujem okolie, kadiaľ prechádzam. A keďže mesto ešte dobре nepoznám, na mnohé sa pýtam, keď ide o ľudí, domy, štvrtie atď. Vidím totiž veľa protikladných vecí. Sú tu ľudia bohatí, ale sú aj chudobní a dokonca veľmi chudobní. Nezriedka vidím maličké skromné domčeky majúce len dva obloky a dvere, ba bola som aj vo štvrti, ktorú vlastne tvoria domčeky na kolesách ako cigánske vozy. Bývajú v nich väčšinou Mexičania, o ktorých je spravidla veľmi zlá mienka, že sa im nechce pracovať, že zárobky premárnia a často hladujú atď.

Celkom ináč sa tu hovori o našich krajanoch zo Slovenska alebo aj o obyvateľoch z Poľska. Považuje sa ich za najpracovitejších. A skutočne mnohí chodia i do dvoch zamestnaní. Zvlášť veľa je tu prisťahovalcov z Poľska, v niektorých štvrtiach tvoria vlastne väčšinu a keďže sú pracovití, mnohí, sa majú celkom dobre. Tam, kde ja bývam, je veľa goralov a obyvateľov z Hornej Oravy. Nedávno tu odozvali tzv. Goralský dom. Koná sa tam veľa podujatí. Pôsobia v ňom súbory a divadelné krúžky, ktoré po nedeliach vystupujú, uskutočňujú sa rôzne stretnutia, ba je aj reštaurácia, v ktorej varia znamenité poľské jedlá.

V meste a na jeho okolí je veľa zelené, mnoho stromov, no niet ihličnatých, samé listnaté. V Chicagu je veľa kostolov, len v mojej štvrti je ich šesť. Ako som už minule písala, sú postavené v modernom štýle, iba jeden — sv. Jacka — je akoby prevzatý z Poľska. V nedelu sú všetky preplnené.

Naši rodáci, aspoň väčšina z nich, sa majú celkom dobre. Poznala som mnohých a všetci majú pekné domy, záhrady, automobily atď. V meste, samozrejme, žije mnoho ľudí iných národností. Veľa je napr. Grékov. Zaujímavé je pritom to, že keďže žijú medzi Slovákm, prevzali veľa slovenských slov. Zase iní si zapožičali niektoré poľské slová. Niekoľko je naozaj ľažko zistíť, či sú to Gréci so slovenskými vplyvmi alebo naopak. Tak či onak jedno je tu však najdôležitejšie: zadarmo nikto nič nedostane. Keď sa ľovek chce

mať dobre, musí naozaj tvrdy pracovať.

A ešte jedna zaujímavosť. V meste a v okolí je veľmi vlhké podnebie. Často tu dujú silné vetry, zase v lete vládnú silné horúčavy, priam na nevydržanie. To by bolo zataľ všetko. Ďalšie dojmy nabudúce. Srdiečne zdrazívim všetkých krajanov zo Spiša a Oravy.

VIKTÓRIA SMREČÁKOVA

RELAX KU KRAJANOM

Obrátila sa na nás redakcia nového slovenského časopisu RELAX, určeného pre priaznivcov krížoviek. V liste sa o. i. hovorí: Časopis bude mať zameranie, okrem bežného lúštenia, svojim obsahom podnecovať v Slovácoch silné národné povedomie, úprimný vzťah k svojej vlasti, jej histórii, tradíciam i súčasnosti a buďnosti.

V časopise bude pravidelne sa-moštňa stránka s názvom „Pod slovenským dvojkrižom“, ktorú venujeme zahraničným Slovákom. Chceme im trochu priblížiť rodné miesta, spomienky i realitu, v ktorej sa naše krásne Slovensko nachádza, ale hľavne im chceme ponuknúť možnosť hrať a lákať sa s našim nádherným jazykom a nemásiľou formou vzdelávať sa v ňom.

Informácie, prípadne dotazy čitateľov možno posielat na adresu: Redakcia RELAX, Pošta 1, poštový priečinok 170, 074 01 Banská Bystrica, Česko-Slovensko.

ODIŠIEL OD NÁS

Dňa 23. apríla 1990 umrel v Novej Belej vo veku 81 rokov kraján

ANDREJ CHALUPKA

Zosnulý bol aktívnym členom Spoločnosti v Novej Belej od jej založenia, spoluautorom úspechov miestnej skupiny, hlboko oddaným veci krajanského hnutia. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec.

Cesť jeho pamiatke!

MS KSSCaS
v Novej Belej

Problémy s predajom produktov

Ako sa dozvedáme z listov našich čitateľov, rolníci už dlhší čas majú vážne problémy s predajom svojich produktov, nie len jatočného dobytka a ošípaných, — o čom sme už písali v predošlých číslach, ale aj vlny, mlieka, baraniny, zemiakov, koží a pod. Vláda sice na jar schválila rozhodnutie o intervenčnom výkupe niektorých produktov, napr. zemiakov, ale je to dočasné riešenie a na veci veľa nemení.

Rolníci musia mať zabezpečený stály odber poľnohospodárskych produktov, aby mali začo kupovať nevyhnutné výrobné prostriedky — hnojivá, prostriedky na ochranu rastlín, stavebný materiál a pod., no a, pochopiteľne, platiť dane. O nevhodnej proporcii cien ani nehovoríme. Správy od našich čitateľov, — a sme presvedčení, že podobná situácia je aj v iných oblastiach, — o nevykupovaní zvierat prichádzajú k nám čoraz častejšie. Rolníci zakaždým odvážajú z výkupných stredíš (okrem ojedinelých štastlivcov) nepredané kusy a musia zbytočne mrhať potraviny dovtedy, kým sa im konečne podarí „zbaviť sa“ zvierat. Mnohí si sľubujú, že navždy skončujú s chovom. Do drží slovo? Zatial, nakoľko vieme, sa skutočne začinajú nebezpečne vyprázdnovať chlievy. Ale je správny východiskom ponechanie si jednej kravy a jednej ošípanej, aby stačilo len pre rodinu a na splácanie daní?

Prečo sú (asoň dodnes, keď pišeme tieto riadky) problémy s výkupom vlny? Podľa informácie Odboru živočisnej výroby a výkupu Ministerstva poľnohospodárstva a potravinárskeho hospodárstva, závody na spracovávanie vlny majú vo svojich skladoch 2–3-mesačné zásoby hotových výrobkov. Obchod, aspoň zatial, nemá záujem o tieto výrobky. Na druhej strane priemysel, ktorý nemohol predať svoje výrobky, neodoberá vlnu od svojich kooperantov — Oblastných podnikov pre výkup textilných a kožiariských surovín. A tie majú vážne starosti. Totiž majú tisice ton vlny, ktorú od nich nechce nikto odobrať! Vlna leží v skladoch, čo znemožňuje ďalší výkup. Teda vlnu nemožno nikde predať, aspoň zatial, kým sa nezmiení situácia v obchode.

Tým, ktorí nechcú čakať, možno poradiť kolovrátkom, aby sami priadli vlnu a predali na trhu. Ale kto teraz chce alebo vie priať?

Podobná situácia, hoci snáď trochu lepšia, je v obchode s baraním mäsem. Výkupom a vývozom oviec sa ešte prednedávnom zaobrali iba dve firmy — Animex a PZOH. Prvá má značne zmenšené podiely, druhá odpadla z konkurencie. Namiesto toho sa na obzore objavilo 40 nových spoločností, podnikov a združení, ako napr. Agro-Unia, Rolpasz, Central Soya, Agricoop.

Do polovice marca tohto roku jednotlivé podniky dostali povolenie na vývoz 4200 ton

baranieho mäsa, za predpokladu, že do konca júna sa do cudziny predá celkovo 5000 ton. Dynamičnosť vývozu je povzbudivá, čo svedčí o operatívnosti obchodných firiem. Je to však len štatistika. Vidieck sa na to díva celkom inak a nevidí to v takých ružových farbách.

To, čo nám pišu čitatelia, výrazne nasvedčuje o podečenovaní chovateľov a ich času. Nerytmický výkup vyplýva z toho, že sa dve strany nemôžu dohodnúť. Vari naozaj je tak ľahko označiť, kedy bude termín ďalšieho výkupu. Ak skutočne musí uplynúť určité obdobie medzi jedným odberom zvierat a druhým, rolníci by prví mali o tom vedieť. Predsa práve oni tvoria základ pre existenciu mnohých podnikov, umožňujú podnikanie, na čo, zdá sa, mnohí zabúdajú. Zatial však v mnohých výkupných strediskách vôbec nemožno predávať ovce či barany. Takáto situácia trvá už od začiatku roka. Čo o tom môže povedať ministerstvo a vývozné firmy?

Vieme, že v Poľsku je po baranine nevelký dopyt. To nie je to isté, čo bravčové alebo hovädzie mäso. Ale s odchovanými zvieratami treba predsa niečo urobiť. Rolníkom treba pomôcť!

Ministerstvo poľnohospodárstva sa usiluje, aby Agentúra poľnohospodárskeho trhu uskutočnila intervenčný výkup vlny. Rokuje sa o tom. Avšak na výkup baraniny sa akosi pozabudlo možno sa sám zlepši. Ale sám určite nezlepší napriek postupujúcej demopolizácii výkupu. Podľa nás mali by lepšie pracovať firmy zaobrajúce sa vývozom baraniny najmä preto, že v cudzine je ďalej veľký dopyt po mäse tohto druha.

CHOV TELIAT

Každý rolník v podstate vie, ako treba kŕmiť domáce zvieratá, aby sa náležite vyvíjali. Robí to však správne? Prinášame niekoľko pripomienok týkajúcich sa kŕmenia teliat.

Telatá, ktoré nie sú určené pre ďalší chov alebo výkrm, odozvávame do jatky vo veku 10–14 dní bud' ich kŕmim (hlavne mliekom) na t.zv. bielu telácinu — do 100 kg, čiže asi tri mesiace.

Je to kŕmenie intenzívne, ale, ziaľ, aj veľmi nákladné. Aby mäso bolo skutočne kvalitné, treba telatá nevyhnutne kŕmiť iba plnotučným mliekom (vtedy je príprastok najvyšší) alebo chudým mliekom zmiešaným s plnotučným a jadernými krmivami, ako aj zvláštnymi preparátmi. Na 1 kg váhomého prírastku telá spotrebujete asi 10 kg plnotučného mlieka alebo 13 kg chudého mlieka plus 1,55 kg plnotučného plus prípravky...

Menej intenzívne, ale zato lacnejšie je kŕmenie teliat do veku 5 mesiacov. Pri tejto metóde výkrmu rýchlo prestávame dávať plnotučné mlieko (po 6 týždňoch, spolu asi 170 kg). Už po dvoch týždňoch začiname dávať postupne chudé mlieko a celý výkrm mliekom skončíme na začiatku 4 mesiacov (spolu je to asi 250 kg). Zároveň s chudým mliekom začináme telatám dávať nápoj z jadernej zmesi: ovsený šrot — 30 perc., jačmenný šrot — 25 perc., lano-v semená — 10 perc., lano-výlisky — 20 perc., pšeničné

otruby — 10 perc., kŕmne droždie — 5 perc., a v 3 týždňi dávame okrem toho suchú jadernú zmes (ovsený, jačmenný a kukuričný šrot, pšeničné otruby a kŕmne droždie). Po 3 týždňoch začináme dávať seno. V tom istom čase môžeme začať kŕmenie parénymi zemiakmi alebo silážou...

Odbornici tvrdia, že najlepšie je dávať telatám chudé sušené mlieko, rozpustené vo vode pria-mo pred kŕmením. Mlieko z mliekarne treba vždy najprv zohriatie do +92°C a dávať po vychladnutí na 30–36°C. Zároveň telatá treba dodatočne napájať vodou.

ZLÉ PRASNICE

Keď prasnica zožerie prasiatka, povážuje sa to za nezvyklú formu poruchy látkovej, výmeny spôsobené nedostatom mineralných solí a snád aj vitamínov. Dodatočnou príčinou je aj nedostatok materinského inšinktu spojený s poruchou využívania prolaktinu (bielkovinového hormónu), zvyk žrat surové mäso, mäsiarske odpady, zlochliny. Môže tomu prosipievať aj bolestné poškodenie bradaviek, ktoré prasiatka hryzú počas ciánia.

Niektoľko prasnice ešte pred pôrodom prejavujú značnú podráženosť, ktorá sa badateľne zvyšuje po oprasení. Keď príde na svet prvé prasiatko, prasnica vstáva s hlasitým chrochtaním, o chvíľu prasa dusí Zubami alebo stlačením rypáka, potom ho zožiera a s ním aj plodovú blanu. Keď sa človek pokúša zobrať

prasiatka, prasnica naň často útočí.

Kanibalizmus sa najčastejšie prejavuje u prasnic po prvom oprasení, ktoré sú chované v uzavretých chlievoch. Ak prasné ošípané sú často na výbehu a súčasne dostávajú zelené krmivá, tátó choroba sa u nich prejavuje veľmi zriedkavo.

Predchádzanie tejto chorobe spočíva v podávaní zvieratám zelených krmív a zaistení náležitého množstva bielkovín a mineralných solí. Zároveň prasné ošípané musia byť často na čerstvom vzduchu.

Prasnice, ktoré rodia po prvý raz, si musia zvyknúť na dotýkanie,

nie a hladkanie mliečnej žľazy. Ak sa choroba už prejaví, osoba dozerajúca na prasenie musí ihneď izolovať prasiatka a odstraňovať pôrodné blany a až po oprasení môže doniesť všetky prasiatka, aby mohli pod dohľadom cicať. Krmivá, ktoré dávame prasnicom, musia obšahovať na bielkoviny, minerálne soli a vitaminy, najmä A a D.

V poslednom období sa v podobných prípadoch úspešne používajú farmakologické prostriedky, t.zv. trankvilizátory. Podľa niektorých znalcov stačí dať prasnice napr. pol kilograma dobytčej pečienky, aby sme chorobu odstránili.

trávy. Na jednohektárovom pastienku možno vypásat tri kravy s priemernou dojivostou asi 5 tisíc litrov mlieka ročne a súčasne aj 4–5 oviec. Možno dokonca zvýšiť počet spoločne vypásaných zvierat o 10 percent. Dojivosť kráv sa nezmení a ani stav oviec sa nezhorší v porovnaní k tomu, keby boli vypásané zvlášt.

AKÉ MAJÚ BYŤ CHLIEVY? Vedeči uvažujú o tom, ako majú vyzerať chlievy pre kŕmne ošípané. Najčastejšie sú úzke a dlhé, aby uľahčovali prísun krmív a odstraňovanie výkalov. Z hľadiska zvierat nie je to nalepšie. V úzkom chlieve zvierat, na ktoré zaútočí ďalšia ošípaná, môže uťkať iba na druhý koniec miestnosti, pričom cestu mu často haliat iné zvieratá. Keby chliev mal tvár štvorca, množstvo potenciálnych cieľov útekú by bola väčšie. To by značne znižilo stresy, ktorým podliehajú zvieratá.

ZELENÁ KRONIKA

SPOLOČNÉ VYPĀSANIE. Na spoločné vypásanie dobytka a oviec má každý svoj názor. Jedni sú za, iní proti. Teda kto má pravdu? Vo Veľkej Británii sa odporúča spoločné vypásanie týchto zvierat. Umožňuje to lepšie využitie pastviny.

Počas vypásania dobytok výkalmi znečisťuje trávu, ktorú potom nebude žrat. Takáto tráva rastie dva polokrát rýchlejšie, má o 4 percent vyššiu straviteľnosť, a — čo je najdôležitejšie, — ovce sa na nej rady pasú. Počas vypásania zvlášť dobytka a zvlášť oviec tráva rýchlo prerastá, stáva sa tvrdá a nechutná. Teda spoločné vypásanie vylučuje straty spôsobené nevyjednim všetkej

WETERYNARZ

PRZEKRWIENIE WYMIENIA BYDŁA

Przekrwienie wymienia występuje szczególnie często u krów wysokomlecznych i pierwiastek w ciągu pierwszych dni po porodzie. Spowodowane jest to zwiększym dopływem krwi do wymienia wskutek rozpoczęcia wydzielania mleka. Skóra na wymieniu jest wtedy zaczerniona, samo wymię obrzękłe, a przy dojeniu w mleku pojawia się krew. Jeżeli w oborze jest zimno, a także przy trzymaniu krów na betonowej podłodze bez dostatecznej ilości ściółki, a do tego jeżeli są zranienia na wymieniu, obrzęk może się przemienić w ropień lub może powstać zapalenie wymienia. Przy przekrwieniu wymię jest powiększone, przy omacywaniu twardy, a skóra zaczerniona. Mleko ma zabarwienie jasnoróżowe lub czerwone. W takich przypadkach trzeba poprawić krowom warunki utrzymania, dać więcej ściółki oraz przeprowadzić do cieplejszego pomieszczenia. Pasze soczyste i treściwe należy odstawić, a dawać tylko pasze objętościowe — siano, słomę i niewielką ilość wody do picia. Choremu zwierzęciu trzeba zapewnić ruch na świeżym powietrzu. Dość trzeba powoli i ostrożnie. Obrzmałego wymienia nie masować ani nie wcierać w nie żadnej maści. Można natomiast zrobić okład z chłodnej wody z ocetem. W zapobieganiu należy zwrócić uwagę na trzymanie krów w suchych pomieszczeniach z obfita ściółką. W ostatnim miesiącu przed ocieleniem, a zwla-

szca przez ostatnie 10 dni, należy zmniejszyć dawki pokarmowe odejmując pasze soczyste i treściwe, a zwiększać je powoli dopiero po porodzie.

OBRĘZEK WYMIENIA KRÓW

Powstaje tuż przed porodem lub bezpośrednio po nim. Obrzęka jedna ćwiartka lub całe wymię. Strzyki nie obrzękają, ale stają się jakby krótsze, gdyż są zasione przez powiększone i obrzękłe wymię. Obrzęk może objąć również podbrzusze. Przy nacisku palcem w wymieniu tworzy się dołek, który powoli zanika, nazywa się to obrzękiem ciastowatym. Wymię nie jest więc twardy w przeciwieństwie do przekrwionego. Zdajane mleko nie jest zmienione i nie zawiera krwi. Do czasu ustąpienia obrzęku należy krowie zmniejszyć o połowę dzienną dawkę paszy, a zwłaszcza odjąć zielonki i okopowe oraz zmniejszyć ilość podawanej wody. Wymię trzeba co dzień masować, krowę wypuścić z obory, żeby miała dużo ruchu. Można również wcierać w wymię maść kamforową. Konieczne jest też podwiązywanie wymienia. W tym celu czystą płachtę lub worek składa się w trójkąt. W środku płachty robi się otwory na strzyki, i zakłada ją na wymię zawiązując dwa rogi na grzbicie, a trzeci przeprowadza obok ogona. W razie wystąpienia powikłań należy wezwać lekarza.

ŻYWIEŃSTWO I PIELĘGNOWANIE KŁACZY I ŹREBIĘCIA

Kłacze karmiące wymagają intensywnego żywienia, które zapewnia dostateczną mleczność. Paszę normujemy według jedno-

steck pokarmowych i wagę kłaczy. Jeżeli kłacz pracuje, konieczny jest jeszcze odpowiedni dodatek paszy na pracę. Kłacze karmiące przechodzą na pełną normę żywieniową dopiero w tydzień po wyżebraniu. W dawce musi być dostateczna ilość białka, substancji mineralnych i witamin A i D. Dostarczą ich — siano (zwłaszcza motylkowych) owsie, otręby pszenne, marchew, dobre kiszonki. Nie należy dawać karmiącym kłaczom słomy i plew, gdyż są mało pożywne. Podstawą żywienia w okresie letnim powinno być pastwisko lub zielonki, zwłaszcza lucerny. Źrebię w pierwszym roku życia rozwiąza się bardzo szybko, ssie 30–40 razy na dobę. Dlatego małe źrebięta muszą być stale przy matce. Kłacz pracująca musi mieć co 45 min. przerwy w pracy, podczas których źrebię ssie. W późniejszym wieku źrebię powinno ssać co 2 godziny. Kłaczy karmiących nie wolno używać do wyjazdu w dalszą drogę, jak również do maszyn żniwnych, ze względu na źrebięta, gdyż mogą być pokaleczone. Jeżeli kłacz nie ma pokarmu, źrebię karmi się mlekiem krowim odpowiednio przygotowanym. Mleko krowie w porównaniu z mlekiem kłaczy ma więcej białka i tłuszczu, lecz mniej cukru. Dlatego do 5 części pełnego mleka krowiego dodaje się 3 części wody i na litr tej mieszaniny daje się 30 g. cukru. W przeciągu pierwszych 3 miesięcy źrebię karmi się co 1–2 godziny. Później 4–5 razy na dobę. Poczytając od 4-go miesiąca można zmieszać mleko zbiereć z pełnym. Mleko powinno mieć temperaturę 35–38°C. Miesięczne źrebięta przyzwyczaja się już do owsa (zgniecionego). Początkowo daje się 200–300 g na dobę i dochodzi się do 2–3 kg w momencie odsadzania od

matki. Jednocześnie źrebię zjada dowolne ilości siana.

WSZAWICA ŚWIN

Samice wszy składają jaja w szczenicie. W sprzyjających warunkach to jest przy temperaturze 30 stopni w ciągu 10–20 dni z jaj wylegają się młode wszy, które po 2 tygodniach są już zdolne do rozmnażania się. Wszy mogą żyć bez pożywienia przez 39 dni. Wesz świnia nie atakuje innych zwierząt. Usadzia się w uszach, na lopatkach, na barkach tułowia, po wewnętrznej stronie ud. Chodząc po skórze i nakluwając ją wysysają krew i wywołują swędzenie oraz podrażnienie skóry niepokojąc zwierzęta, które ocierają się o różne przedmioty. Świnie zawsze słabą i łatwiej ulegają innym chorobom. Wszy pojawiają się zwykle na jesieni lub w zimie. Wszy przechodzą bezpośrednio do świń zawszonych na zdrowe, ale mogą być również przenoszone za pośrednictwem przedmiotów służących do obsługi oraz przez wpuszczanie świń zdrowych do zawszonych chlewów. Mimo stwierdzenia zawszenia tylko u jednej świnie trzeba poddać odwzorzeniu wszystkie sztuki. Opowiadanie, że świnia mająca wszy dobrze się chowa, jest przesadne, wiadomo bowiem, że wszyscy mogą przenosić różne choroby. Odwzorzenie świń trzeba przeprowadzić preparatami zleconymi przez lekarza i zgodnie z jego wskazówkami. Jednocześnie trzeba chlewnię odkroić roztworem kroliny (1/2 litra na 10 l. wody), a następnie wybielać mlekiem wapiennym. Zapobieganie polega na dobrym pielęgnowaniu, utrzymywaniu świń w czystości i na systematycznym odkażaniu pomieszczeń.

HENRYK MĄCZKA

PRAWNIK

PRAWO DO SPADKU

Czy są jakieś terminy przedawnienia, przewidziane do dochodzenia praw spadkowych?

Generalnie oczywiście nie ma, aczkolwiek należy mieć na uwadze to, że posiadacz cudzej własności, władający nią 10 lat (w tzw. dobrej wierze) i 20 lat (w tzw. złej wierze) może zostać jej właścicieliem na podstawie zasadzenia. I wówczas każdy potencjalny spadkobierca może utracić do niej wszelkie prawa. Natomiast przepisy prawa cywilnego zakreślają jedynie terminy do złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym spadkobierca dowiedział się o dziedziczeniu). Brak bowiem oświadczenia w powyższym terminie jest jednoznaczne z tzw. prostym przyjęciem spadku. Ustalają również, że stwierdzenie nabycia praw do spadku nie może nastąpić przed upływem sześciu miesięcy od otwarcia spadku (chwili śmierci spadkodawcy), chyba że wszyscy znani spadkobiercy złożyli już oś-

wiadzenie o przyjęciu lub odrzuceniu spadku.

GRUPY PODATKOWE

Zarówno w przypadku spadków jak i darowizn obowiązują identyczne grupy podatkowe, których jest obecnie trzy. Przed nowelizacją były zaś cztery grupy. Oferają się one na stopniu pokrewieństwa. I tak od 1 stycznia br. do grupy I zalicza się małżonka, zstępnych (dzieci, wnuki, wstępnych (rodzice, dziadkowie), pasierba, zięcia, synową, rodzeństwo, ojczyma, macochę i teściów. Do grupy II zalicza się zstępnych rodzeństwa, rodzeństwo rodziców, zstępnych i małżonków pasierbów, małżonków żonków, małżonków innych rodzeństwa i rodzeństwo małżonkowych, a także małżonków zstępnych, a także małżonków rodzeństwa małżonków. Do grupy III zalicza się natomiast innych nabywców. Jak wynika z powyższego w przypadku spadkobrania lub darowizny — pasierba wobec ojczyma należy zakwalifikować do I grupy podatkowej, ale pasierba wobec brata ojczyma będzie już zaliczony do III grupy podatkowej.

Przypomnijmy jeszcze, że w I grupie, kwota wolna od podatku od spadków i darowizn to 5 mln zł, w grupie II — kwota 3,75 mln zł, a w III — 2,5 mln zł.

URZĄD ODPOWIE

W jakich terminach powinny być załatwiane wszystkie sprawy kierowane do urzędów?

Jak stanowią przepisy kodeksu organy administracji państowej postępowania administracyjnego organy administracji państowej obowiązane są załatwiać sprawy „bez zbędnej zwłoki”. Niezwłocznie powinny być załatwione sprawy, które mogą być rozpatrzane w oparciu o dowody przedstawione przez stronę lub w oparciu o fakty i dowody po-wszechnie znane albo znane z urzędu organowi, przed którym toczy się postępowanie, bądź możliwe do ustalenia na podstawie danych, którymi rozporządza ten organ. Załatwienie sprawy wymagające postępowania wyjaśniającego powinno zaś nastąpić nie później niż w ciągu miesiąca, a sprawy szczególnie skomplikowanej — nie później niż w ciągu dwóch miesięcy od dnia wszczęcia postępowania, natomiast w postępowaniu odwoławczym w ciągu miesiąca od otrzymania odwołania.

OPINIA O PRACOWNIKU

Jednym na dobrą sprawę sposobem by dowiedzieć się, jaka jest przyczyna wypowiedzenia umowy o pracę jest wystąpienie o wydanie opinii. Zakład pracy ma obowiązek wydać pracownikowi opinię (na jego wniosek) w

związku z wypowiedzeniem (rozwiązaniem lub wygaśnięciem stosunku) stosunku pracy (art. 98 kodeksu pracy). Opinię należy wydać pracownikowi nie później niż w ciągu 7 dni od dnia złożenia przez niego wniosku. Przed ostatecznym sformułowaniem opinii, jej projekt należy przedstać pracownikowi, który może zgłosić swoje uwagi. Swoje stanowisko powinna zająć także zakładowa organizacja związkowa. Opinia powinna zawierać m.in. informacje o: przebiegu pracy zawodowej, nagrodach, wyróżnieniach, nałożonych a nie zatartych karach porządkowych, przyczynie wypowiedzenia czy rozwiązania stosunku pracy.

Jeżeli pracownik ma zastrzeżenia może wystąpić do kierownika zakładu o sprostowanie opinii, a wówczas kierownik ma obowiązek zbadać wniosek (przy współudziale rady zakładowej) i zawiadomić zainteresowanego na piśmie o podjętej decyzji w ciągu 7 dni od dnia otrzymania wniosku.

Jeżeli zakład nie uwzględni wniosku pracownika, pracownik ma prawo wystąpić z wnioskiem o sprostowanie do sądu pracy. W sytuacji zaś, gdy zakład pracy nie wydał w terminie opinii lub wydał opinię niewłaściwą (a pracownik podniósł z tego tytułu szkodę) pracownikowi przysługuje roszczenie o naprawienie szkody.

O peľové cukríky

V záhrade stojia tri úle — červený, modrý a žltý. V prvom žijú smelé včielky žihadielky, v druhom plaché včielky uletelky a v treťom včielky, čo znášajú najsladší med na svete, a preto sa aj volajú — včielky karamelky.

Ked' sa včielky vrátia, zájdú k voskovým pláštiam, kde sú uložené malé kotliky. Napolnia ich šľavou a peľom a len čo dôjdú na koniec, na začiatku už zreje med. Ked' dostane zlatistú farbu, zakryjú ho vrchnáčikmi, aby sa nevylial a dlho vydržal.

No vždy sa im to nepodari, lebo okolo plášťov sa presúšajú vypasené trudy. A čo trud — to ochutnáva. Naberie si medu do vahana, ochutná — a ked' je med málo sladký, zatvári sa kyslo, ked' je sladký, zatvári sa sladko, a ked' je sladučký, zatvári sa medovo. Najmenší trúdik má iba vahanček, no najväčší má už vahanisko ani lopatu. A ten už vôbec nič neochutnáva, len nasadže do seba poriadnu kopu medu — a hybaj pred úľ oddychovať!

Tak sa aj dnes, hned po raňanjkách, vybrali tri najčudnejšie trudy polihovať pred svoje úle. Rozvalujú sa na letáčikoch, ani čo by to boli leháčiky, včielkam v práci prekážajú a chvália sa.

— Ja som zjedol najviac medu v červenom úľi! — volá prvý.

— A ja v modrom najviac najsladšieho! — chvásce sa druhý.

— Lenže ja, — naparuje sa tretí krikľuň spred žltého úľa, — ja by som sám vládal doniesť toľko medu, čo celý roj včiel!

Sotva to dopovie, zastane pred ním usilovná robotnica, včielka karamelka: — Vravíš, Paľko môj, že viac než celý roj?

— Keby aj nie — od teba iste viac!

— A to ti ja neverim!

— Neveriš? Pozri na tie svaly! — nafúkne sa trud.

— Chváliť sa, to hej! Nenadarmo ti vratia: Paľko Povedalko...

— Čože? — rozčerti sa Paľko. — Stavme sa, že obletím úľ s pätkrát ľažím nákladom než ty!

— A o čo? — nedá sa včielka karamelka.

— Nô, nô... O peľové cukríky! — obližne sa maškrtný trud.

— Dobre, — súhlasi včielka a schytí dva košíky, plné peľu.

Paľko zájde dnu, vytrepe na letáčik dva velikánske koše a preteky sa začnú. Včielka zabzučí a vzlietne. Trud zabručí a — báč! — spadne rovno pod letáčik, len to tak žuchne. Ked' sa zviecha, vyzerá ako malý strapatý ježko, lebo z dolepených krídel a omeďovaných hlavy mu trčia na všetky strany kúsky slamy, lístia a stebielok.

Včielka k nemu zosadne a spýta sa: — povystriera si si ráno krídla? A umyl si sa ty vôbec v čistej vode?

— Bff! Ani nápad! Trúdy sa odjakživa umývajú až pred svadbou!

— Nuž, ty budeš prvý, čo sa umyje skôr!

— A to už prečo?

— Lebo si prehral stávku a ja mám chuť na cukríky z čerešnového peľu. Tak, kamárát, hajde po vodu! Ked' sa umyješ a prestaneš byť ako jež, poletíš so mnou k starej čerešni nazbierať mi na ne!

ALOJZ NOCIAR

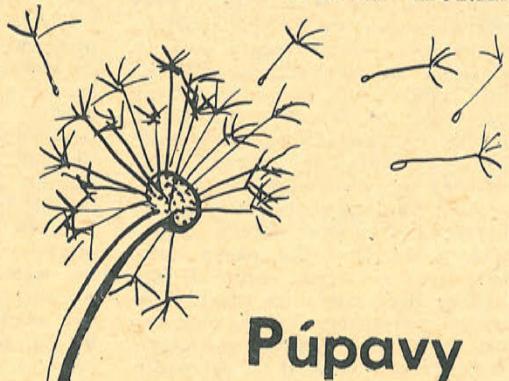
Kukulienka

Striasa z duba kukulienka žalude, kuká, že si hniezdo stavať nebude, radšej horu sto ráz za deň obletí, ako by sa mala staraf o deti.

Že je hniezd plný les a že ona do jedného vajíčka dá ešte dnes.

Povedala, a aj dala — a dnes to jej kukúča v cudzom hniezde veľké očká vypúča!

MARTIN HÓRKA

Púpavy

Tancovali púpavienky
tridsať dní.

Tancovali v peknej zlatej
parochni.

Tancovali pri veselom
potoku.
Cvrček im hral svižné trilky
do skoku.

Potom mu však vietor dýchol
na sláčik
a púpavám zmenil čepce
v obláčik.

NAŠA FOTOHÁDANKA

Naša snímka predstavuje vynikajúcu poľskú divadelnú a filmovú herečku, známu vďaka takým filmom ako: Styridsiestolatek, Mladenecký klub (Klub kawalerów), Dve Adamove rebrá (Dva žebra Adama), Hallo, Szpicbródka, Ďateľ a ďalšie. Napíšte nám jej meno a pošlite do redakcie. Cakajú knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 383/90 sme uverejnili snímku Julia Iglesiasa. Knihy vyžrebovali: Alžbeta Dziedonová z Jurgova, Vojtech Molitoris, Alžbeta Radecká a Eva Klimčáková z Kacvina, Žofia Glinkowská z Walcza a Lucyna Vidová z Nedece.

REKORDÉR

Ked' sa pred niekoľkými rokmi hody oštepárov začali bližiť k stovke a svetový rekordér Uwe Hoen dokonca prekročil 100 m, čo už chrozovalo bezpečnosť diákov na štadiónoch, začal sa používať nový typ oštupe, obmedzujúci výkony pretekárov aspoň o 20 m. Napriek tomu nový svetový rekordér Ján Železný z Československa dosiahol ním 87,66 m. Prednedávnom na pretekoch v Austine v Texase dvadsaťdvorročný Švéd Patrick Boden (na snímke) prekonal o 1,44 m rekord Železného a posunul hraniču svetového rekordu na vzdialenosť 89,10 m. Tréner robustného severana (198 cm, 102 kg) Mike Sanders je presvedčený, že jeho zverenec má predpoklady už zanedbeno prekonať i 90-metrovú hranicu. My si však myslíme, že Ján Železný ešte nepovedal posledné slovo.

BOŽENA TRILECOVÁ

JÚN

Sadol si vták do kríka,
štvorí a tidliká,
šveholí a šteboce,
zreje prvé ovocie.

JOZEF PAVLOVIČ

Čerešničky

Čerešničky v pároch
visia na konároch.
Ale im to sluší,
aj keď visia z uší.

KAROL
KUZMÁNY

Kto za pravdu horí...

Kto za pravdu horí svätej obeti,
kto za ľudstva právo život posväti,
kto nad krvdou biednych slzu vyroní:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Pán Boh šľachetnosti nebo vystavil,
večne on pre podlosť peklo podplál;
kto ctí pravdy božskej božské zákony:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Kto si stoji slovu; čo priam zhŕkne svet,
komu nad statočnosť vencia v nebi niet,
koho dar nezvedie, hrozba neskloni:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Ked' zahrmia delá, orol zaveje,
za slobodu milú kto kry vyleje,
pred ohnivým drakom kto vlast zacloni:
tomu moja pieseň slávou zazvoní.

Sostenuto (♩=72)

1. Kto za pravdu ho-rí v svätej o-be-ti, kto za ľudstva
práva život posvä-ti, kto nad krvdou biednych
slzu vyro-ní, tomu moja pieseň slávou zazvo-ní.

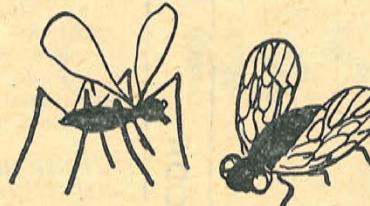
Hviezdy svetovej estrády

ROD STEWART

O tomto anglickom spevákovi sa klebetí, že je vraj najlepším futbalistom medzi hudobníkmi. Tak či onak určite je najlepším hudobníkom medzi futbalistami. No nielen medzi nimi. Kým sa však Rod Stewart venoval estrádejnej kariére, mal už za sebou isté športové skúsenosti — ako šablista a futbalista v klube Brentford Football Club. Vďačí to otcovi, ktorý bol futbalovým trénerom a checel, aby aspoň jedno z jeho 11 detí bolo futbalistom.

Stewarta zaujimala hudba už od detstva. Ešte ako futbalista začal vystupovať s amaterskymi skupinami na londýnskych uliciach. Potom istý čas spolupracoval so známejšou skupinou Immy Powell And The Dimensions, ale súčasne hľadal šťastie aj s inými formáciami, s ktorými nahrával prvé platne. Spolupracoval s takými znamenitými hudobníkmi ako Mick Fleetwood, Peter Green, Jeff Beck a Ron Wood.

Práve s Woodom v r. 1969 založil skupinu Faces, s ktorou v tom istom roku pripravil svoj prvý album: An Old Raincoat Won't Ever Let You Down. Odvtedy sa na

LUDMILA
PODJAVORINSKÁ

Svadba

Ženil sa komár,
mušku bral,
na svadbe sám si
gajdoval.

„Hej, dudi-dudi,
bez groša,
nemusím platiť
gajdoša!“

Mladucha, muška
spanilá,
sama si piekla,
varila.

„Hej, hopsa-hopsa
od zeme,
sami si všetko
pojeme!“

JIŘÍ ŽÁČEK

KOLO

Já mám kolo jako harfu —
samou strunu, samý drát.
Někde v lese na výletě
zkuším na ty dráty hrát.

Naladím si kola klíčem
a hned se dám do hraní —
a ta moje písň bude
hezčí než ty skřívani!

VESELO SO ŽIVOTOM

— Otecko, prečo sa volá drozd
čiernym drozdom?

— Samozrejme preto, lebo je
čierny.

— Ale prečo drozd?

* * *

— Ked' si písem domácu úlohu,
vždy zaspím.

— Ja naopak. Ked' zaspím, nikdy
si domácu úlohu nenapíšem.

ČO JE TO?

Kto sa narodil s klobúčikom?
(bírH)

Kto chodieva naopak? Ktože iný,
iba

(kaR)

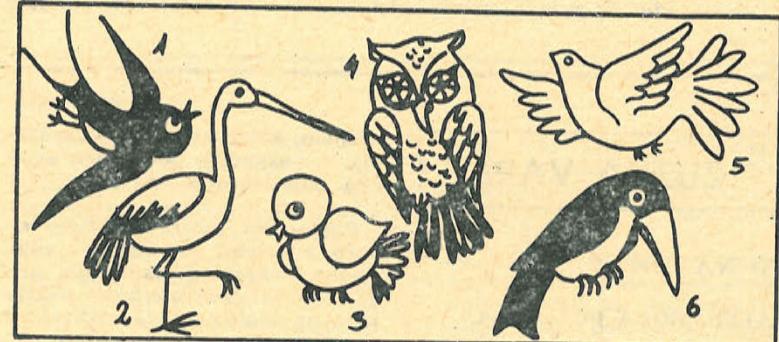
Hlasne kváče, krásne skáče. Čo
je to?

(abaŽ)

Trúbim hrubým nosom, uhádnite,
kto som?

(nols)

MILÉ DETI! Ktorý z týchto vtákov, ktoré vidíte na našom obrázku, je dravec? Odpoved' nám pošlite na adresu redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme slovenské knihy. Nezabudnite však uviesť svoj vek a presnú adresu.

hudobnom trhu pravidelne objavujú Stewartove dlhohrajúce platne, pripravované so skupinami, ale aj samostatne ako solista. Najčastejšie vystupoval so skupinou Faces, no bol to predovšetkým on, ktorý najviac príťahoval na koncerty tisícové zástupy di-vákov.

O Stewartovi možno povedať, že je monopolistom na výrobu hitov. Mnoho z nich patrí dnes k svetovým štandardom. Sú to skladby štýlovo rôzne. Od náladovej balady napr. Sailing až po ostré rockové skladby, k akým patria: Da Ya Think I'm Sexy, Passion, Tonight I'm Yours, Maggie May alebo Baby Jane. Asi pred štormi rokmi upozornil na seba pesničkou People Get Ready, nahranou spolu s Jeffom Beckom, ktorého dnes považujú z jedného z najlepších gitaristov na svete.

Za vyše dvadsať rokov estrádejnej činnosti pripravil Rod Stewart už mnoho znamenitých nahrávok. Hoci sa dnes veľmi vzdialil od bluesa, jednako nezabudol na svoje prvé fascinácie. Na koncertoch sa často vracia k štandardom Sama Cookea, Jerryho Lee Lewisa a Chucka Berryho (Good Morning Little Schoolgirl, Shake), ale interpretuje ich na svoj spôsob, ktorý sa dodnes tak veľmi páči milovníkom zábavnej hudby.

Nevestám

Tentokrát našu stránku venujeme mladým nevestám, ktorým prinášame tri modely sva-

dobných šiat a doplnky do vlasov. Všimnite si netradičné dvojdielne šaty z bieleho hod-

vábu, ktoré sú veľmi elegantné a zároveň praktické. Blúzka má krátky riasený rukáv s výstužou a lodičkový výstrih. Sukňa má dĺžku do polovice lýtku, v pase je mierne nariasená a dolu trošku zúžená. Taktiež hľavu zdobi netradičný doplnok.

Dalšie dva modelky šiat majú romantický štýl. Model tylových šiat je vo svojej podstate veľmi jednoduchý. Šaty pôsobia tak bohatu, že ozdoba do vlasov musí byť len celkom jednoduchá, čo vidieť na našom obrázku. Šaty z bieleho hodvábu alebo hodvábneho saténu sú taktiež jednoduché, ktorým romantickú krásu dodávajú volániky, stojatý golierik a nariasené rukávy. K týmto šatám vhodným doplnkom hlavy je malý klobúčik.

Od nevesty však závisí, aký doplnok do vlasov si vyberie. K romantickým šatám prihádza závoj, ktorý môže byť ozvláštnený historizujúcim tvarom. V súčasnosti veľkú obľubu získavajú drobné kvietky či perličky, ktoré v podstate pôsobia ako drobný akcent. Na našom obrázku vám predstavujeme dva svadobné doplnky a spôsob ich uloženia na hlave.

ZUZKA VARÍ

CO NA OBED?

KALERÁBOVÁ POLIEVKA.

Rozpočet: 3 kaleráby, soľ, 40 g oleja, 50 g hladkej múky a 50 g masla na zápražku, mleté čierne korenie, zelená petržlenová vňať, 1 dl mlieka alebo smotany, 1 žltok.

Olúpané kaleráby pokrájame na kocky, oprážime na rozpálenom oleji, zalejeme horúcou vodou mierne osolenou a povaríme. Pridáme svetlú maslovú zápražku a opäť dobre povaríme. Nakoniec do hotovej polievky zamiešame mlieko alebo smotanu rozšahanú so žltkom, mletým čiernym korením a posekanou zelenou petržlenovou vňaťou.

SAMPIŇONOVÁ OMELETA.

Rozpočet: 3 vajcia, 30 g masla, soľ.

Plinka: 60 g masla, 100 g šampiňónov, 1 malá cibuľa, zelená petržlenová vňať.

Vajcia rozšiaháme so soľou, nalejeme na rozohriate maslo a miešame vidličkou, až kým nezačnú tuhnúť. Potom omeletu ešte trocha opečíme len zo spodnej strany, naplníme hubovou plinkou, preložíme, pokvapíme

maslom, ktoré zvýšilo z vyprážania, a posypeme posekanou zelenou petržlenovou vňaťou.

Plinka: Na masle oprážime cibuľu a zelenú petržlenovú vňať, všetko pokrájané nadrobno, pridáme očistené šampiňóny pokrájané na plátky (malé rozkrojíme napoly), osolíme a podusíme.

KARBONÁTKY SO ZEMIAKOVÝM ŠALÁTOM. Rozpočet: 600 g hovädzieho, bravčového a tefacieho mäsa, 1 rožok, 1 cibuľa, 20 g masti, soľ, mleté čierne korenie, trocha majoránu, kôra a šťava z polovice citróna, 50 g slaniny, 2 vajcia, asi 80 g strúhankov, 1 vajce a 50 g strúhankov na obaľovanie, maslú alebo olej na vyprážanie.

Všetky druhy mäsa pokrájame na kúsky a dvakrát zomelieme na mäsovom mlynčeku. Pridáme pokrájaný rožok namočený vo vode (alebo žemľu) a vytlačený, cibuľu pokrájanú nadrobno a opráženú na masti, soľ, mleté čierne korenie, majorán, postrúhanú citrónovú kôru a šťavu, vajcia a slaninu pokrájanú nadrobno. Zmes dobre premiešame, podľa potreby zahustíme strúhankou a sformujeme placky, ktoré potrieme rozšahaným vajcom, obalíme strúhankou a v rozpálenej masti alebo oleji vyprážime.

Podávame so zemiakovým šalátom.

VANILKOVÝ KRÉM S PIŠKOTAMI. Rozpočet: 2 dl mlieka, 30 g práškového cukru, 2 žltky, vanilka, citrónová kôra, 40 g hladkej múky, piškóty a cerešne.

Do hrnca dáme mlieko, cukor, žltky, potičenú vanilkou, postrúhanú citrónovú kôru a múku. Všetko spolu dobre rozšiaháme, dáme do vodného kúpeľa a za stáleho šťahania necháme zhustniť. Na misu uložíme piškóty, polejeme ich krémom a ozdobíme cerešnami.

SALĀMOVĀ NĀTIERKA. Rozpočet: 100 g masla, 100 g salámy, 150 g ementálského syra, 1 cibuľa, 2 zelené papriky, 2 vajcia, zelená petržlenová vňať, soľ.

Maslo trochu osolíme a vymiešame do peny. Salámu, ementálsky syr a cibuľu dvakrát zomelieme na mäsovom mlynčeku a zamiešame do pripraveného masla. Nakoniec primiešame očistene zelené papriky pokrájané nadrobno. Nátierku upravíme na misku a ozdobíme štvrtkami vajec uvarených na tvrdzo a zelenou petržlenovou vňaťou.

SALĀT

SALĀT ZELNÝ. Pokrájeme se listky zelené na drobné nudličky, necháme v nádobce čisté vyklejované (smaltované a neopryskaňe, nerez a pod.) vinný ocet, ktorý sa osolí a dá s kusem nového

másla vařiť — my dáme na 1/2 hlávky zelí asi 2–4 lžice oleja. Když se vaří, tak se tam pokrájene zelí vhodí. Nechá se chvíli povářit, pak se na misu vyloží, pepřem posype a bud teplé nebo studené na stůl dá.

(Ocet běžný zřeďujeme vodou, aby nálev na zelí nebyl příliš ostrý.)

SETRÍME V KUCHYNI

MASOVÝ NÁKYP SE ŠPENÁTEM. 300 g zbylého pečeného nebo dušeného masa (např. vepřové, telecí, drůbeží a pod.), 300 g zmrzeného špenátu, 1/2 cibule, 40 g hladké mouky, 60 g másla nebo rostlinného tuku, 2 vejce, 1 tavený sýr, 1–2 dl mléka, strouhanka.

Na části másla nebo rostlinného tuku zpěníme jemně sekanou cibuli, přidáme zmrzený špenátový protlak, osolíme a podusíme. Ze zbylého tuku a mouky připravíme jišku, zředíme ji mlékem a pováříme. K povářenému základu přidáme podušený špenát, rozmetlé maso (pečené nebo dušené), vejce, strouhaný nebo drobně pokrájený sýr a podle potřeby trochu strouhanky. Dobře promicháme a ve formě vymazané tučem a vysypáné strouhankou dáme do trouby zapéct. Podávame s vařenými brambory nebo s bramborovou kaší. Vhodné doplníme mrkvovým salátem.

HVĚZDY O NÁS

 RAK
22.VI.-22.VII.

Konečně po několika bouřích příjezd doba klidu. Budeš moci rozvážit nejen svou aktuální situaci, ale i možnosti do budoucna. Nespoléhej se jen na rozum, poslechni někdy i hlas srdece, jistě ti to nebude ke škodě.

 LEV
23.VII.-23.VIII.

Potřebuješ především odpočinek v klidu a samotě. Pomůže ti to vzpamatovat se z různých rodinných nesnášek a sporů a promyslet složitý naléhavý problém, který ti už dál nedává pokoj. Musíš ho konečně ostře vyřešit, jinak nikdy nebudeš mít klid.

 PANNA
24.VIII.-23.IX.

Přílišný spěch způsobí nahromadění práce a úkolů, a to není dobré. Může to způsobit zmatek a nejasnou situaci. Pamatuji, že všechno má svůj čas — i setba i sklizeň. A to se týká rovněž vztahů mezi lidmi. Každý problém musí dozrát!

 VÁHY
24.IX.-23.X.

Když všechno probíhá normálně a bez překážek, začínáš se nudit a hledáš si problémy sám. Tentokrát si však dej pozor, mohlo bys mnoho ztratit. Najdi si raději dobré spojení dřív, než se pustíš do nových úkolů.

 ŠTÍR
24.X.-22.XI.

Čeká tě cesta, kterou jsi neplánoval a která se ti právě teď nebude hodit. Ukáže se však, že změní tvůj postoj k některým otázkám a přinutí tě k iniciativě, k níž bys se jinak nedohladal. Náladu ti může pokazit záchráta předmětu, na němž ti velmi záleží.

 STŘELEC
23.XI.-21.XII.

V práci se chystají značné změny, ale tvoje postavení nebude ohroženo díky tvým zkušenostem a odborným znalostem. V osobním životě se budeš potýkat s různými nepřízněmi osu-

du. Malé problémy dovedeš snadno zvládnout, ale velké přeruší tvé síly a možnosti.

Vzpamatuj se a dej se do práce. Láska přejde, ale problémy ti zůstanou!

 KOZOROŽEC
22.XII.-20.I.

Ceká tě mnoho výdajů, i neplánovaných. V čase si rozmyslí, co by mohlo trochu počkat, aby nezůstal s prázdnou kapsou. Nemusíš mít všechno najednou, a nějaká finanční rezerva doma být musí. Možná že v příštích měsících budeš mít větší příjmy.

 VODNÁŘ
21.I.-18.II.

Bude to dost neklidné období, stále nové plány a záměry. Vyvolá to napjaté ovzduší a zcela zbytečné konflikty v rodině. Drž nervy na uzdě a všechno se samo uklidní. Koncem měsíce dosťaneš nějaké neočekávané peníze, které ti pomohou vyřešit situaci.

 BERAN
21.III.-20.IV.

Měsíc bude příjemný. V práci se ti dostane zadostučení — uznaní i finanční odměna za dobročinnou práci a iniciativu. Rovněž v rodinném životě bude všechno v nejlepším pořádku. Neočekávaná návštěva ti přinese velkou radost.

 BÝK
21.IV.-20.V.

Bude to měsíc ve znamení rodinného života. Nasbíralo se mnoho problémů a konfliktů, které ty musíš vyřešit, zmírnit a rozsoudit. Nebude to snadné, ale tvoje autorita v rodině je značná a budeš-li jednat diplomaticky, všechno se ti podaří.

 BLÍŽENCI
21.V.-21.VI.

V práci se neočekávaně objeví problémy, s jejichž řešením budeš mít velké těžkosti. Některí z tvých spolupracovníků ti poskytnou velkou pomoc a dobrou radu. Nevrť těm, kteří ti pochlebuju; pravidlá kritika může být mnohem užitečnější než sladká slovíčka.

NÁŠ TEST

Koľko máš sily?

Ak chceš vedieť, aký je tvoj vzťah k vlastnej psychickej sile, odpovedz na otázky, ÁNO, NIE alebo NEVIEM (?) podľa toho, čo ti ako prvé pride na um.

1. Obvykle cítim v sebe veľa sily a energie, aby som ju denne využíval. áno? nie
2. Mám odolný organizmus a sporadickej ľažkosti dokážem zdolať bez problémov. áno? nie
3. Situácie, na ktoré nemám vplyv, viem znášať pokojne a po-korne dokonca vtedy, keď sú pre mňa neprijemné alebo veľmi ľažké. áno? nie
4. Samota v mojom prípade má aj svoje dobré stránky. áno? nie
5. Poznám svoju hodnotu a keď je to potrebné, viem to ukázať. áno? nie
6. Svet mojich citov je mnohofarebný a viem sa postarať o to, aby nikdy dlhšie nedominovala jedna farba. áno? nie
7. Viem dobre odpočívať a keď mám príležitosť, aj dobre sa zabávať. áno? nie
8. Počas dôležitých rozhodnutí radšej tracievo uvažujem o rôznych variantoch a neprežívam rozpaky alebo nerohodnosť. áno? nie
9. Mám v živote isté nadradené ciele, pre ktoré sa dokážem vzdáť iných alebo úporne o ne bojať. áno? nie
10. Pocit nemožnosti a bezradnosti je mi celkom cudzí. áno? nie
11. Verím v seba a vlastné možnosti. áno? nie
12. Viem, že ma ľažko možno nastrašiť a nebojím sa hocičoho. áno? nie
13. Neverím v osudovosť, podľa mňa každý je kováčom vlastného osudu. áno? nie
14. Uvedomujem si, že ľudia sa „ku mne hrnú“, hoci sa o to príliš nestarám. áno? nie
15. Viem zmeniť vlastnú mienku, ak ma argumenty a dôkazy presvedčia. áno? nie

Za každú odpověď ÁNO si přidej po 10 bodov, za každé NEVIEM(?) máš 5 bodov, záporné odpovědi nedostanou vůbec body. Potom spočítaj všetky body.

VÝSLEDKY

150—100 BODOV: Máš charakteristické črtu „psychického velikána“, vieš byt prameňom sily a podpory pre seba a iných. Keď buduješ pevnosť vlastného ducha, nezabúdaš na hmotné základy vlastného života. Asi máš viac mудrosti ako intuicie, hoci iní to niekedy nazývajú tvrdohlavou náturou.

99—50 BODOV: Tvoja sila sa rovná veľkosti vlastného obrazu. Tak ako mieru maliarovo talantu je práca a predstavivosť, tvoju silou je tvoj život a to, čo z neho vyplýva. Vieš sa mobilizovať a meniť strategiu svojho konania. Vytrvalosť, jasný pohľad do budúnosti a opora v samom sebe sú tvoje silné stránky. Oddávna v tebe drieime nie sila na obdiv, ale skutočná psychická sila.

49—0 BODOV: Zodpovedá ti konštatácia: moju silou je moja slabosť? Máš črtu „vypuklej psychickej šošovky“, ktorá zmenšuje lúč prechádzajúceho cez ňu svetla. Dokážeš vziať na svoje plecia viac ako iní, a z bezradnosti vytvoriť stenu, ktorá chráni teba a tvojich blízkych. Vieš, že je to tiež sila, ktorá umožňuje nielen pretrvať, ale žiť dlho a dobре?

 SNÁR

Vlna kupovaná — si na ceste k blahobytu; spracovaná — vedieš usporiadanú domácnosť; česaná — namáhavá práca s odpornými lúdfmi.

Voda studená — šťastie; vriaca — máš horúci temperament; roliata — v nejakej záložitosti sa myliš; kalná — prekážky; potopit sa v nej — budeš veľmi utlačovaný; brodiť sa v nej — zachrániš sa z nejakého nebezpečenstva; kúpať sa v nej — očistiš sa z nejakého ohováračky; studenú piť — zdravie; teplú piť — nemoc; obaríť sa vodou — nepozornosťou utrpíš škodu; po vode chodiť — zvládneš všetky prekážky; svätána — zdravie. Vodopád — ľažké sklamanie fa urobí múdrym. Vodovod — šťastie je na ceste. Vodomet — pred tebou príjemný život.

Vojak — máš veľké sebavedomie; na stráži — odmietneš ponúkané šťastie.

Vojsko — vzrušenie, strach, bieda.

Voly zapriahnuté — máš mocných priateľov; zabité — nájdeš dobrú existenciu; hnané — veľa námahy; tlsté — skoré šťastie; chudé — drahotá; mäso z nich ještě — dobré obchodné spojenie.

V REYKJAVÍKU, hlavnom meste Islandu vydali knihu, ktorá je vlastne príručkou pre vydávanie ženy majúce dcéry. Ako ich vychovávať, ako riešiť ľahké problémy dospevajúcich dievčat, aby s nimi nestratili kontakt boľi ich skutočnými priateľkami a súčasne im odovzdali všetky morálne hodnoty? Ako sa chovať v prípade konfliktu s dospevajúcimi dievčatmi? A konečne: ako dobre vychovávať dieľa a súčasne sa nevzdávať vlastných úspechov v práci a v kariére? Túto knihu už preložili v Dánsku a akste ju preložia aj do iných jazykov.

Kto je autorkou? 50-ročná Vigdis Finnbogadottirová, prezidentka Islandu! Tento nevelký ostrov majúci 102 000 km², ktorý obývajú potomkovia Vikingov, bol predtým spojený personálne s úniou s Dánskom. Od roku 1944 je samostatnou republikou. Pani Vigdis, ktorá pred niekoľkými rokmi pracovala ako riaditeľka divadla v Reykjavíku, v roku 1980 bola zvolená po prvýkrát za prezidentku a pred dvojmi rokmi opäť vyhrala prezidentské voľby. Na Isandeju majú veľmi radi a veľmi si ju cenia. Táto driečna žena so svetlými vlasmi bola manželkou lekára, a už 17 rokov je rozvedená a sama vychováva 17-ročného dečera.

Veľkým koničkam pani prezidentky je ochrana životného prostredia. Zriedkavo nosí so sebou púder a rúž, častejšie lopatku. Ak len má príležitosť, sedí na ostrove mladé stromčeky. Na snímke: prezidentka Vigdis Finnbogadottirová.

DEJINY MANŽELSTVA jedného z najbohatších ľudí v Spojených štátach Donalda Trumpa s Ivanou, českou emigrantkou z nezámožnej rodiny, ktorá sa ocitla za oceánom skoro bez haliera, považuje sa za súčasnú verziu rozprávky o Popoluške. 40-ročný Trump, majiteľ mrakodrapov, herní, hotelov a aerolinií, dával svojej krásnej manželke šperky, spĺňal každé jej želanie — o čom nadšene pisala bulvárna tlač. Miliardársky pármá tri deti. Zrazu — po 13 ro-

koch — vybuchla bomba! Ivana požiadala o rozvod. Hovorí, že ju manžel klamal. On s rozvodom súhlasi a dokonca konštaoval, že ich manželstvo už od dávna prakticky neexistuje. Ivana opustila 50-izbový apartmán

v slávnem mrakodrage Trump Tower v New Yorku a býva „iba“ v 45-izbovej rezidencii Trumpovcov v Connecticut. Advokáti žiadajú od miliardára obrovské odškodené pre Ivannu. Popráva sa, že to bude najdrahší rozvod v Amerike a že sa v nom prekoná rekord filmového výrobcu Normana Leara, ktorý musel zaplatiť bývalej manželke 112 miliónov dolárov! Okrem toho Ivana žiada, aby jej súd prisúdil deti: 12-ročného Donalda, 8-ročného Ivanka a 6-ročného Erika. Na snímke: Ivana a Donald Trumpovci.

ŽE MĀ KOČKA opravdu devet životu, dokázal jeden její exemplár, jenž sa pred časom uchýlil do bedny s kúzemi v saúdskoarabskom prístavu Džida. Z temné kobky jej vyšvobodili až dôlnici v jednej jihohľadkovej továrne. Podle všeho prežila kočka 12 800 kilometrov dlhou cestu po mori bez jidla a jediné kapky vody. Nedobrovoľný čtyřnohý emigrant bude muset nyní podstoupit prísnou šestidenní karanténu, keďže je v Británii predepsána na ochranu proti vzteklině. Všechny náklady s ní spojené hradí její záchránec, kteří kočku pojmenovali podle prístavu, z nějž vylepla.

POŘÁDNÉ SI BEZPOCHYBY odcheli taxikář Alie Dura Kamara z amerického mesta Atlanta, ktorému se podarilo nechat sa rozviesť se třemi manželkami najednou. Poněkud zmatený soudce atlantského soudu připustil, že je to první trojity rozvod v jeho právnické kariére. Současně se podivil nad tím, že Kamara pocházející ze Sierra Leone unikl stíhání pro bigamii. Kamarova manželská anabáze začala ještě v Sierra Leone, kde si vzal v roce 1976 svou první ženu a emigroval s ní do Spo-

jených států. Zde ji v roce 1983 opustil, vzal si další ženu a o tři roky později celý postup zopakoval. Čtyřicetiletý Kamara při odchodu ze soudní síně prohlásil, že není všem dnům konec a že se hodlá oženit znova. Svůj hromadný rozvod zdůvodnil úmyslem „udělat si v životě jasno“.

HORA ZDRAVIA. Nezvyčajná skalná hora je v čínskej provincii Liao-ning. Priemerný vek jej obyvateľov dosahuje 83 rokov. V tejto oblasti sa nezaznamenalo ani jedno ochorenie na rakovinu, hepatitidu či iné väznejšie choroby. Zvieratá neboli nikdy postihnuté epidémiami. Na vysvetlenie tohto fenoménu uskutočnili čínski vedci niekoľko výskumov, na základe ktorých sa zistilo, že za svoje závidenie hoľa zdravie môžu ľudia i zvieratá dakovat skalnej hore, v ktorej zložení je 32 neorganických prvkov — zinok, med, železo, horčík, kobalt, kremík... Systematické pitie vody s obsahom týchto prvkov pomáha pri vylúčovaní toxickejch látok, zlepšuje látkovú výmenu i funkciu pečene a žaludka. „Hora zdravia“ pôsobí blahodarne aj na rastliny.

NEZAMESTNANÍ. Do polovice mája tr. bol v Poľsku zaregistrovaných vyše 350 tis. nezamestnaných. Skoro polovica z nich (48,8%) nepracuje už viac ako tri mesiace. Situácia sa zhŕňuje z mesiaca na mesiac, keďže pracovné príležitosti pribúdajú oveľa pomalšie. V súčasnosti na 350 tis. nezamestnaných čaká len 31 tis. pracovných ponúk, z toho iba 6,5 tis. pre ženy, ktoré tvoria skoro polovicu prepustených z práce. Poznamenajme, že medzi nezamestnanými je už asi 1500 novinárov. Na Ministerstve práce a sociálnej politiky vzniká teraz osobitný program pre boj s nezamestnanosťou a vytváranie nových pracovných príležitostí v malých mestečkach.

STARODÁVNÝ KOMBAJN? Mlátenie obilia bývalo v staroveku práctne a tak niet divu, že už vtedy ľudia premýšľali, ako ho zracionálizovať. Rímsky učenec Terentius sa vo svojich spisoch zmiňuje, že už Feničania mali zvláštny voz, ktorý priamo na poli oddeloval zrno od klasov. Bol to vari predchodec kombajnu? Až z roku 1651 pochádza správa z Norimbergu, ktorá hovorí o „mlátiacej stodole“ poháňanej vodným kolesom.

NEBEZPEČNÉ POVOLANIE. V uplynulom roku zahynulo pri výkone povolanie 53 novinárov. Je to takmer dvakrát viac ako v roku 1988. Presnú štatistiku novinárov, ktorí sa nevrátili do svojich domov, uverejnili v osobitnom prehľade vypracovanom departmentom spoločenských informácií sekretariátu Organizácie spojených národov. Väčšina novinárov zahynula vo svojich vlastných krajinách na následky teroristických akcií, alebo pri zabezpečovaní spravodajstva z miest, kde zúrili vnútropoliticke nepokoje alebo zrážky viacerých proti sebe stojaciach strán. V krajinách Latinskej Ameriky zahynulo 35 novinárov — z toho najviac v Salvadore (14) a v Kolumbii (11).

MARLONOV NÁVRAT. Známym americkým herec Marlon Brando sa rozhodol znova vrátiť na plátna kín. Ako napisali viacerí hollywoodskí kritici, Marlon chce skončiť svoje dobrovoľne vyhnanstvo na tichomorskom ostrove Tahiti a vrátiť sa k tvorivej práci. Najväčší počet filmových úloh vytvoril v pädesiatych a šesdesiatych rokoch. V roku 1972 ako 48-ročný vytvoril všemočného bosha mafie vo filme Krstný oec, ktorý režíroval F. Ford Coppola. Po tomto filme stvárnil titulnú postavu v šokujucom Bertolucciho filme Posledné tango v Pariži. V roku 1979 si zasa zahrál v Coppolovom filme Apokalypsa, za ktorý získal vlastero ocenení. Aké má Marlon plány na najbližšie obdobie? Vo filme Dlhé obdobie sucha zahrá advokáta, obhajujúceho belošského učiteľa zo Zimbabwe, ktorý sa odvážil vystúpiť na ochranu práv domorodého obyvateľstva. V ďalšom filme ho uvidíme v úlohe agenta CIA v Strednej Amerike a napokon vytvorí opäť postavu mafiana, tentoraz starnúceho, ktorý berie pod ochranu začínajúceho mladého herca.

V ŠTOKHOLME sa konal konkurenčný pre múzeum Wasa. Prijhli sa 200 dievčat. Vybraných päťdesiat bude v múzeu, ktoré otvorili 16. júna, sprevádzajú turistov. Ústredným exponátom múzea je zreštaurovaná najstaršia vojnová loď Wasa, ktorá mala 437-člennú posádku a postavili ju pred začiatom tridsaťročnej vojny. Potopila sa pri svojej prvej plavbe ešte v priestore štokholmského prístavu. Na morskom dne ju objavil v roku 1956 švédsky amatérsky potápač. Zachovala sa v dobrém stave.

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY
00-372 WARSZAWA, UL. FOKSAL 13.
TEL. 26-44-49 (RED. NACZ.), 26-04-55, 26-42-57

ORGAN TOWARZYSTWA SPOŁECZNO-KULTURALNEGO CZECHÓW I SLOWAKÓW W POLSCE, adres ZG TSKCIS 31-504 Kraków, ul. Zygmunta Augusta 7/3-4, tel. 22-12-92.
PISMO SPONSOROWANE PRZEZ MINISTERSTWO KULTURY I SZTUKI.
WYDAWCA: ZARZĄD GŁÓWNY TSKCIS.

ODZNACZONE: Złotym Medalem ze Wstęga Czechosłowackiego Instytutu Kontaktów Międzynarodowych, Medalem Małej Słowackiej Za Zasługi dla Rozwoju Literatury Słowackiej, Złotą Odznaką Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Medalem Za Zasługi dla TSKCIS.

REDAKCJA: Adam Chalupec (redaktor naczelnny), Areta Fedak (opracowanie graficzne), Anna Krištofeková, Mieczysław Pożarski (redaktor techniczny), Eva Rudnicka (tłumacz), Alžbeta Stojsławska (tłumacz), Ján Spernoga (sekretarz redakcji).

SPOŁECZNE KOLEGIUM DORADCZE: Augustin Andrašák, Zofia Bogačíková, Jozef Congva, Ján Hałač, František Harkabuz, Vladimír Hess, Zofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Eugen Mišinec, Lýdia Mšálová.

WARUNKI PRENUMERATY: Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są tylko na okresy kwartalne w terminach: do 20 listopada na I kwartał roku następnego, do 20 lutego na II kwartał, do 20 maja na III kwartał oraz do 20 sierpnia na IV kwartał.

Cena prenumeraty na kraj w II, III i IV kwartale 1990 r. wynosi 1000 zł za numer.

Prenumeratę przyjmuje: Redakcja Život w Warszawie, przy czym odbioru zamówionych egzemplarzy dokonuje prenumerator w wyznaczonych punktach sprzedaży lub w innym, uzgodniony sposobie.

Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne w terminach: do 31.X. na I kwartał, do 1.II. na II kwartał, do 1.V. na III kwartał, do 1.VIII na IV kwartał. Wpłaty przyjmuję: Redakcja Život w Warszawie. Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

DRUK: Prasowe Zakłady Graficzne RSW Prasa-Książka-Ruch, 00-375 W-wa, ul. Smolna 10. Zam. 142.

Nie zamówionych tekstów, fotografii i rysunków Redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo do skrótów.
Numer oddano do składu 3.05.1990 r., podpisano do druku 20.06.1990 r.